

**AALBORG
UNIVERSITY**

Key Audit Matters

En empirisk analyse af
kommunikationsværdien og
brugbarheden af Key Audit Matters

Navn: Andy Contreras Dinamarca
Studienummer: 20211885

Fag: Kandidatspeciale

Uddannelsessted: Aalborg Universitet

Vejleder: Christian Fjordvald Mikkelsen

Antal tegn: 128.591 tegn inkl. mellemrum

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse.....	1
Abstract.....	3
1. Problemfelt	5
2. Problemformulering	5
2.1 Hovedspørgsmålet.....	5
2.2 Underspørgsmål	5
3. Målgruppe for afhandlingen.....	6
4. Afgrænsning.....	6
5. Afhandlingsstruktur	7
6. Metode	9
6.1 Paradigme - post-positivistisk	9
6.2 Induktion og deduktion	10
6.3 Teorier.....	10
6.4 Datatyper & Dataindsamlingsmetode	11
6.5 Valideringskriterier	12
6.5.1 Credibilitet/troværdighed.....	12
6.5.2 Transferabilitet/overførbarhed	12
6.5.3 Dependabilitet/afhængighed	13
6.5.4 Confirmabilitet/bekræftelse	13
7. Den grundlæggende revisionsteori	13
6.1 Principal og agentteorien.....	13
6.2 Forventningskløften.....	16
6.3 Informationskløften	17
6.4 Delkonklusion	18
8. Redegørelse for Revisionsrisiko, væsentlighed og KAM	19
8.1 Risiko og væsentlighed	19
8.1.1 Revisionens formål og revisors målsætning	19
8.1.2 Revisionsrisiko.....	22
8.1.3 Revisionsmål	24
8.1.4 Revisors risikovurderingsproces	25
8.1.5 Væsentlighed	28
8.2 Historisk baggrund for indførsel af KAM	29

8.3	KAM i teoretisk perspektiv.....	31
8.4	Delkonklusion	34
9.	Fortolkning af empiri og analyse af KAM i praksis.....	35
9.1	Formålet med analysen	35
9.2	Dataindsamling.....	35
9.3	Kodning af data.....	36
9.4	Analyse af KAM i praksis	40
9.4.1	Forventninger til analysen	40
9.4.2	Analyse af KAM overordnet.....	42
9.4.3	Analyse af KAM formuleringer.....	50
9.4.4	Sammenfatning på gennemgang af KAM fra årsrapporter.....	54
10.	Diskussion	55
11.	Konklusion	59
12.	Litteraturliste	61
12.1	Bøger.....	61
12.2	Internet kilder	62
13.	Bilag 1 – Excel fil med datasættet til analysen.....	64
14.	Bilag 2 - Liste af danske børsnoteret virksomheder jf. Børsen.....	65
15.	Bilag 3 – Oversigt over revisionsmålene.....	69
16.	Bilag 4 – Interviewguide	70
17.	Bilag 5 – Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen.....	71
18.	Bilag 6 – Lydoptagelse interview med Anne Cathrine Nielsen, Baker Tilly.....	78

Abstract

Key Audit Matters, abbreviated as KAM in this dissertation, depend on the auditor's professional judgment and the risk areas identified by auditors as areas where the auditor believes there is a significant risk of material misstatements occurring.

This dissertation examines how KAM is reported in annual reports, how they are identified and prepared by auditors, and whether this meets the desired objectives for financial statement users as a whole. There is a gap between what the public expects from auditors and their actual tasks and responsibilities. The implementation of ISA 701 and KAM aims to bridge this gap and increase transparency in auditor's statements. It is crucial for auditors to provide sufficient detailed information about KAM so that financial statement users have a clear understanding of the risk assessment and work performed. If auditors only provide brief descriptions, the purpose of ISA 701 and KAM can be debated.

This dissertation is based on an empirical analysis of annual reports of Danish listed companies and interviews with an auditor from Baker Tilly, inquiring about the development of KAM in the period 2018-2022. To support the empirical analysis and interviews, an examination of relevant theories and the historical background of the implementation of ISA 701 has been conducted.

The purpose of analyzing annual reports is to investigate the development of KAM over the past five years. I aim to analyze how auditors identify and disclose KAM in their audit opinion and assess whether this practice contributes to a better understanding of the auditor's risk assessments. I will examine whether there are observable common patterns within specific industries regarding the disclosed KAM in the annual reports. Additionally, I will investigate whether KAM is described in clear and understandable language and whether it is evident why the auditor chose these particular KAM and how the auditor audited or addressed them. This study will be based on the most recent five annual reports for the years 2018-2022.

The analysis has concluded that revenue, intangible assets, tangible assets, impairment of loans, inventory, and tax matters (especially deferred tax) are the accounting items most frequently identified as KAM in the annual reports. Furthermore, when examining the auditors' rationale for selecting KAM, it is clear that management's accounting estimates are the most commonly used explanation for this.

Regarding the auditors' textual formulations of KAM, it can be said that they are understandable. However, in some cases, audit technical terms were used, which can be challenging for the average financial statement user to comprehend. Additionally, descriptions of auditors' work are often general, and the same KAM are selected year after year. The texts in KAM are also very similar. This raises the question of whether financial statement users derive sufficient value from the KAM section. Failure to change the formulations will create

a sense of lack of timeliness, which over time will fail to meet the financial statement users' expectations of updated and relevant information, thus widening the expectation and information gap once again.

As mentioned in the theoretical section, the purpose of ISA 701 is to enhance the communication value of the auditor's opinion by creating greater transparency of the performed audit. When a company has the same KAM for several consecutive years, and the textual formulation is identical every year, it is likely time for the IAASB to consider adapting the requirements of ISA 701 or introducing new initiatives to restore the communication value of KAM to financial statement users. However, it is crucial to find a balance between providing sufficient information and avoiding the disclosure of confidential or sensitive company information.

1. Problemfelt

Revisorer spiller en vigtig rolle som tillidsmænd for offentligheden og verificerer virksomhedsoplysninger til regnskabsbrugere. Der er dog ofte en uoverensstemmelse mellem, hvad loven pålægger revisorer at gøre, og hvad offentligheden forventer. Efter finanskrisen i 2008 var der et ønske om mere gennemsigtighed og information i revisorerne's arbejde. Som følge heraf satte International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) sig for at udforske løsninger på dette behov. I 2016 blev revisionsstandarden ISA 701 indført, som kræver, at revisorer identificerer og beskriver centrale revisionsforhold, kendt som Key Audit Matters (KAM), og de handlinger, der tages for at løse dem. Formålet er at kommunikere disse vigtige forhold til regnskabsbrugere og vise, hvordan risiko håndteres. Men det er uklart, om standarden rent faktisk forbedrer gennemsigtigheden af revisorerne's erklæringer, og om KAM er udarbejdet i overensstemmelse med standardens hensigt.

Denne afhandling undersøger, hvordan KAM rapporteres i årsrapporter, hvordan de identificeres og udarbejdes af revisorer, og om dette opfylder de ønskede mål for regnskabsbrugere som helhed. Der er en forventningskløft mellem, hvad offentligheden forventer af revisorer og deres faktiske opgaver og ansvar. Implementeringen af ISA 701 og KAM har til formål at mindske denne kløft og øge gennemsigtigheden i revisorerne's erklæringer. Det er afgørende, at revisorerne giver tilstrækkelig uddybende information om KAM, så regnskabsbrugere får et klart indtryk af risikovurderingen og det udførte arbejde. Hvis revisorerne kun giver korte beskrivelser, kan formålet med ISA 701 og KAM diskuteres.

2. Problemformulering

2.1 Hovedspørgsmålet

I hvilket omfang har Key Audit Matters (KAM) i forbindelse med ISA 701's implementering opfyldt formålet om at øge transparensen for regnskabsbrugere i revisorerklæringer?

2.2 Underspørgsmål

1. Hvad er den historiske baggrund for indførsel af KAM i revisionspåtegningen?
2. Hvad er den teoretiske baggrund for indførsel af KAM i revisionspåtegningen?
3. Hvilke faktorer påvirker revisors beslutning om, hvilke KAM der skal inkluderes i revisorerklæringen?
4. Hvordan har brugen af KAM i revisorerklæringer udviklet sig over tid?
5. Kan regnskabsbrugere få tilstrækkelig indsigt i revisors arbejde ud fra beskrivelserne af KAM i revisorerklæringerne, og er de i stand til at drage fordel af denne indsigt?

3. Målgruppe for afhandlingen

Hovedmålgruppen for denne afhandling er regnskabsbrugere, revisorer og andre interesserede. Formålet med denne afhandling er at give denne målgruppe en dybdegående forståelse af Key Audits Matters herefter omtalt som KAM, herunder om ISA 701's implementering opfylder formålet om at øge transparensen for regnskabsbrugere i revisorerklæringen.

Det er mit håb, at læsere af denne afhandling vil få en bedre forståelse af, hvad angår revisorerne identificering af risici de seneste fem regnskabsår, og om der er sket udvikling i formuleringerne af KAM. Derudover vil læserne lære, hvordan KAM bør formuleres således at informations- og forståelseskloften mindskes i henhold til teorien. Mit håb er også at skabe en diskussion om, hvorvidt den tiltænkte værdi for regnskabsbrugere realiseres, eller om der skal flere tiltag til.

Min vurdering er, at målgrupper, især revisorer, vil få en bedre forståelse for, hvordan de bør formulere KAM, så regnskabsbrugere kan forstå dem, samt hvad man kunne overveje at tilføje til KAM-afsnittene.

4. Afgrænsning

Afhandlingen vil fokusere på KAM i forbindelse med revisionen af regnskaber og afgivelse af revisionspåtegninger i overensstemmelse med de internationale revisionsstandarder ISA 700 og 701. Der vil ikke blive inddraget andre erklæringer med sikkerhed som f.eks. ISA 800, da KAM primært vedrører ISA 700.

Afhandlingens fokus vil ikke være på udformningen af revisionspåtegninger med forbehold eller fremhævelse af forhold jf. ISA 705 og 706, da dette ikke er en del af KAM-processen.

I forbindelse med revisionen udarbejder revisor et revisionsprotokollat til selskabets øverste ledelse jf. SEL §129. Revisionsprotokollatet har til formål at oplyse selskabets øverste ledelse om væsentlige fejlinformationer og forhold vedr. det reviderede regnskab og revisionen. Afhandlingen kommer ikke til at behandle forholdene omkring revisionsprotokollater, i og med afhandlingens primære formål er at have fokus på de offentliggjorte KAM i revisionspåtegningen.

Afhandlingens gennemgang af lovgivningen vil primært tage udgangspunkt i de internationale revisionsstandarder og ikke fra andre lande heriblandt GAAS (revisionsstanderne i USA). Desuden vil fokus være på virksomheder af offentlighedens interesse i relation til KAM.

Formålet med afhandlingen er at undersøge lovgivningens effekt og implementering i revisionsbranchen. Det er derfor ikke ønsket at undersøge ISA'ernes juridiske gyldighed eller analysere, om lovgivningen er blevet

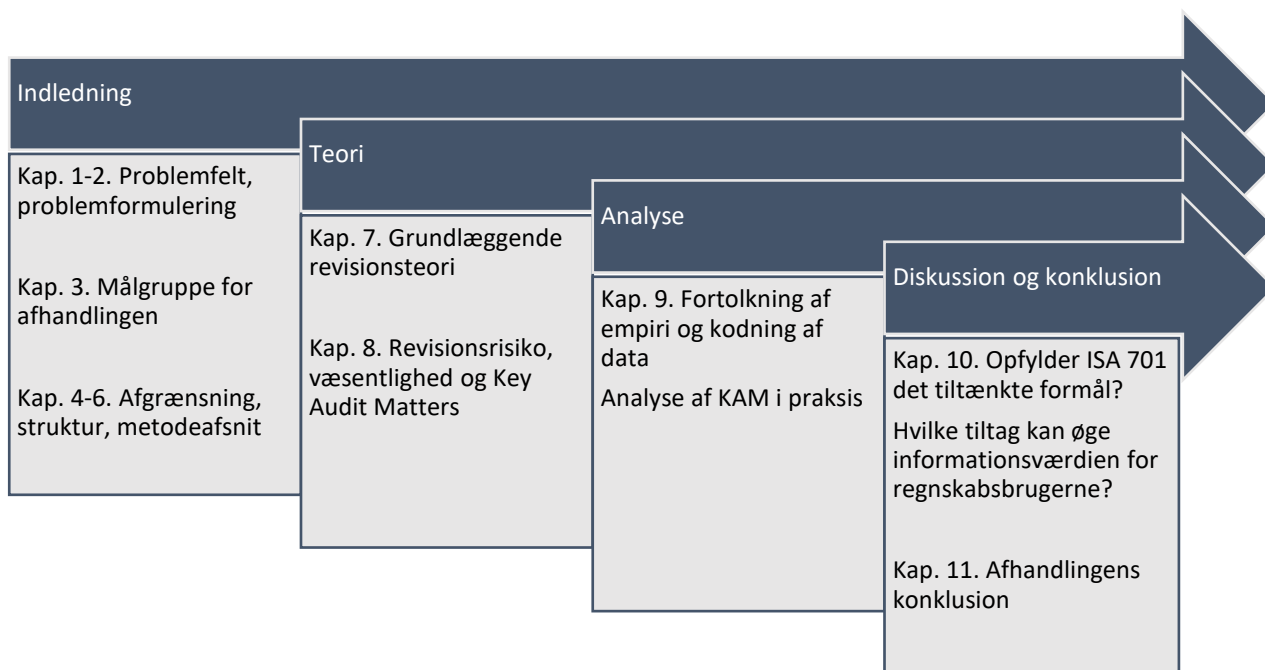
korrekt fortolket og implementeret. Retskilden vil derfor i dette tilfælde kun blive fortolket i det omfang, den er brugt i afhandlingen.

Årsrapporterne er indhentet i perioden fra 19-04-2023 til 27-04-2023 fra Morningstar. Morningstar er et førende globalt investeringsfirma og et uafhængigt researchfirma, der leverer omfattende data, analyser og ratings inden for finansverdenen. Jeg har udtrukket en liste over danske børsnoterede virksomheder fra Børsen kategoriseret som "Københavns Fondsbørs", da selskaber, som er børsnoteret hos First North, ikke nødvendigvis er omfattet af ISA 701.

I analysen har jeg fokuseret på børsnoterede selskaber i Danmark. Jeg har således ikke medtaget børsnoterede selskaber fra andre lande, såsom Storbritannien, hvor der også er krav om at KAM bliver offentliggjort i revisionspåtegningen. Ej heller har jeg undersøgt årsrapporter for forsikringselskaber og kommuner, der også er omfattet af reglerne om KAM, fordi de er virksomheder i offentlighedens interesse. I starten af analysen omtaler jeg det datasæt som hele analysen og diskussion er bygget på, hvorfor der henvises dertil for forståelse heraf.

5. Afhandlingsstruktur

Efter metodeafsnittet er afhandlingen opdelt i en redegørende, analyserende og diskuterende del, efterfulgt af en endelig konklusion på problemformuleringen.

Afhandlingens struktur (Kilde: Egen tilvirkning)

Indledning

I disse kapitler vil jeg til at starte med præsentere emnet samt problemstillingen. Efterfølgende har jeg opstillet afhandlingens problemformulering med tilhørende underspørgsmål. Herefter en kort beskrivelse af målgruppen for afhandlingen. Dernæst vil jeg fastsætte en afgrænsning for afhandlingen samt fokusere på videnskabsteorien med de tilvalgte metoder, jeg anvender til at besvare min problemformulering.

Teori

I disse kapitler gennemgår jeg kort den grundlæggende teori om revision. Jeg vil komme ind på principal-agent teori, forventnings- og informationskløften. Formålet med dette er at beskrive teorien bag implementering af ISA 701 Key Audit Matters (KAM). Jeg foretager også en overordnet gennemgang af teorien om risiko og væsentlighed, og hvordan det spiller ind i revisors planlægning og til identificering af KAM. Herudover vil ISA 701 blive gennemgået og redegjort for.

Analyse

I dette kapitel vil jeg lægge ud med at beskrive og fortolke det datasæt, som er blevet indhentet til at analysere på. Jeg har inddelt de danske børsnoterede virksomheder i brancher for at kunne analysere KAM nærmere efter på branche niveau. Jeg kommer her til at analysere udviklingen af KAM-afsnittene i en periode på fem regnskabsår. Dernæst vil jeg gennemgå udvalgte årsrapporter for at se nærmere på de konkrete tekstformuleringer.

Diskussion og konklusion

På baggrund af resultaterne fra analysen vil jeg starte en diskussion om, hvorvidt formålet med ISA 701 bliver opfyldt, og i hvor høj grad der bliver skabt informationsværdi for regnskabsbrugere? Skal IAASB overveje at revidere/opdatere denne standard eller komme med nye tiltag? Og hvilke tiltag skulle det i så fald være?

I konklusionen vil jeg lave et sammendrag af selve afhandlingen og svare på min problemformulering.

Opbygningen af afhandlingen vil tage udgangspunkt i dispositionen fra Grøftegravning i metodisk perspektiv,¹ hvilket, jeg vurderer, er med til at sikre, at afhandlingen vil komme igennem alle væsentlige faser. Jeg har dog i forbindelse med udarbejdelse af afhandlingen valgt at slå datapræsentationen og analyseafsnittet sammen, hvilket betyder, at jeg præsenterer data i samme afsnit, som jeg foretager analysen. Dette gøres for at skabe en højere læsevenlighed og give en bedre harmoni mellem datapræsentationen og analysen.

¹ Grethe Heldbjerg Grøftegravning i metodisk perspektiv - et videnskabsteoretisk og metodologisk overblik, 2012, 1. udg.

6. Metode

I dette afsnit vil der kort blive redegjort for de metoder, der er anvendt i afhandlingen. I forbindelse hertil vil jeg komme nærmere ind på valg af paradigme, samt hvilke typer af empiri og datakilder der er blevet gjort brug af til udarbejdelse af afhandlingen. Afslutningsvis vil jeg gennemgå de valideringskriterier, som vurderes mest relevante i forhold til afhandlingen.

6.1 Paradigme- post-positivistisk

Formålet med denne afhandling er at undersøge, om implementeringen af ISA 701 opfylder standardens hensigt og regnskabsbrugernes faktiske behov. I afhandlingen vil der bruges analytiske og datamæssige metoder baseret på samfundsvidenskabelige principper frem for juridiske. Dataindsamlingen vil omfatte kvantitative data om KAM rapporteret igennem indberettede årsrapporter samt kvalitative data fra interviews. Gennemgangen af KAM i årsrapporterne vil blive opstillet statistisk og derefter analyseret for at identificere KAM-relaterede tendenser. På baggrund af min indsamlet empiri vil denne afhandling have en positivistisk tilgang til undersøgelsen.²

Desuden er afhandlingens formål ikke ideelt til en rent positivistisk tilgang, da der også er et ønske om at åbne op for diskussion af problemstillingen. Derfor vil afhandlingen tage udgangspunkt i et post-positivistisk paradigme,³ hvor der stilles spørgsmål til, hvordan man når frem til resultater eller konklusioner baseret på indsamlet empiri. Det er afgørende, at følelser ikke påvirker resultaterne eller påvirker evalueringen af de indsamlede empiriske data. Ved at være så objektiv som mulig kan man opnå den sande sandhed om post-positivisme, selvom det er umuligt at opnå total objektivitet.

I specialet er det post-positivistiske paradigme valgt, fordi det forudsætter eksistensen af virkelighed og sandhed. Afhandlingen vil dog forsøge ikke at lade baggrundsviden, holdninger osv. påvirke forskningen og resultaterne. Med et postpositivistisk undersøgelsesdesign kan jeg dermed også anvende metodetriangulering,⁴ hvilket vil sige, at min afhandling er en blanding af metoder, der skal spille sammen for at udvikle mit perspektiv på problemstillingen og sikre validiteten af undersøgelsen.

² Grethe Heldbjerg Grøftegravning i metodisk perspektiv - et videnskabsteoretisk og metodologisk overblik, 2012, 1. udg., s. 33-36

³ Grethe Heldbjerg Grøftegravning i metodisk perspektiv - et videnskabsteoretisk og metodologisk overblik, 2012, 1. udg., s. 33-36

⁴ Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg., s. 149

6.2 Induktion og deduktion

Når man har til hensigt gerne at ville producere viden, så er der grundlæggende to veje, man i princippet kan gå. Den ene kaldes for induktion, og den anden er deduktion. Begge angiver fremgangsmåder, hvorpå man kan drage videnskabelige konklusioner.⁵

- **Induktion:** Der tages udgangspunkt i empirien, som analyseres for at udforme teorien med den viden, man har opbygget (fra analyse til teori).
- **Deduktion:** Der tages udgangspunkt i den generelle teori, som lægger fundamentet til udarbejdelse af hypoteser, som bliver testet via den indsamlede empiri (fra teori til analyse).

I denne afhandling bruges der en deduktiv tilgang, hvor jeg som nævnt ovenfor tager udgangspunkt i teorien, hvilket i denne afhandling primært vil være de internationale revisionsstandards. De internationale revisionsstandards beskriver, hvordan revisor skal identificere og behandle KAM i teorien. På baggrund af den teoretiske forståelse, der opnås ved gennemgang af ISA 701 samt andre relevante revisionsstandards vil jeg opstille hypoteser om, hvordan KAM identificeres i praksis. Dette vil især blive behandlet i afhandlingens analyseafsnit, hvor jeg har formuleret nogle forventninger, som vil blive be- eller afkræftet i analysen.

6.3 Teorier

I denne afhandling anvendes teorien om forventningskløften som grundlag for at underbygge de problemstillinger, jeg ønsker at belyse. Forventningskløften opstår på grund af uoverensstemmelser mellem det, offentligheden forventer, revisor udfører, og det, revisor skal udføre for at leve op til god tidssvarende skik.⁶ ISA 701 blev derfor udarbejdet, fordi der er en uoverensstemmelse mellem, hvad revisorer offentliggør i forhold til deres revisionsproces, og hvad regnskabsbrugere gerne vil vide. I denne afhandling er der derfor undersøgt, om oplysningskravene i ISA 701 i tilstrækkelig grad har lukket dette forventede hul, eller om kløften stadig eksisterer.

En anden teori, der hjælper med at forstå problemstillingen, er principal-agent-teorien.⁷ I revisionsteorien bruges dette ofte til at forklare, hvordan revisorer kan hjælpe virksomhedsejere (principalerne) med at få indsigt i ledelsens (agenternes) forretningsdrift. Dette reducerer risiko og usikkerhed for principalerne ved, at der skabes et forbedret informationssystem mellem parterne, samtidig med incitamenterne for agenter øges.

I denne afhandling kan teorien også anvendes på revisorer, der spiller rollen som agent. Som det fremgår af ISA 701, er et af formålene med KAM at øge regnskabsbrugernes indsigt i revisors arbejde. Denne teori kan

⁵ Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg., s. 31-32

⁶ Kjeld Chr. Bøg og Lars Kiertzner, Professionsetik for revisorer, 2013, 1. udg., s. 14-15

⁷ Kathleen M. Eisenhardt - Agency theory; an assessment and review, 1989, s. 57-74

opbygges ved at se revision (og KAM i særdeleshed) som en opgave, der er betroet til revisoren af regnskabsbrugeren, og derfor agerer revisor agent for regnskabsbrugeren. Under denne teori bliver spørgsmålet således, hvilke incitamenter en agent skal have for at kunne give omfattende og informativ rapportering om KAM ud over det absolutte minimum, som lovgivningen kræver. Ved at inddrage denne teori undersøger afhandlingen ikke kun om lovgivning eller revisorers implementering af disse er mangelfuld, men også om der er mere fundamentale teoretiske problemer, som teorien kan hjælpe med at belyse.

6.4 Datatyper & Dataindsamlingsmetode

Til besvarelse af afhandlingens problemstilling er der benyttet en kombination af flere forskellige typer af datakilder i form af primære og sekundære samt kvantitative og kvalitative datakilder. Jeg har dermed benyttet mere end én type data, hvilket også kan beskrives som metodetriangulering. På den måde får jeg afdækket de forskellige metoders svagheder, så godt som muligt.⁸

I denne afhandling vil der primært blive indhentet og anvendt sekundær kvalitative data i form af offentlige publicerede årsrapporter fra danske børsnoterede virksomheder og lovsamlinger i form af de internationale revisionsstandarder, Årsregnskabsloven mv.

På baggrund af min gennemgang af årsrapporterne for danske børsnoterede virksomheder er der blevet udarbejdet en komparativ statistisk analyse af revisors tekstskevne afsnit omkring KAM. Der er blevet gennemgået årsrapporter for de seneste fem år, hvilket vil sige årsrapporter med årsafslutning 2018 frem til 2022. På den måde analyseres der på kvalitative data, som bliver præsenteret på en statistisk opstilling, hvilket er en kvantitativ metode.

Desuden vil der blive indsamlet kvalitative primære data ved at interviewe kvalificerede fagfolk i revisionsbranchen i henhold til min problemstilling omkring ISA 701 (KAM). Jeg har interviewet, Anne Cathrine Nielsen, som er statsautoriseret revisor og til daglig partner i Baker Tilly. Ved siden af hendes daglige arbejde som revisor, bruger hun tid på at undervise hos FSR på SR-akademiet og er ligeledes mundtlig eksaminator på Børsen. Derudover har hun også undervist på cand.merc.aud.-studiet på SDU. Formålet med at interviewe hende er at indsamle kvalitative data, der ville give indsigt i, hvordan revisorer forholder sig til KAM jf. teorien, og om de har oplevet en betydelig effekt på deres arbejde ved indførsel af KAM. Jeg vil også undersøge, om revisorer bemærker forskelle i, om regnskabsbrugere oplever, at deres revisionsrapporter bliver mere gennemsigtige og dermed har en positiv effekt på forventnings- og informationskløften.

⁸ Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg., s. 149

Interviewet er foretaget med udgangspunkt i Ib Andersens beskrivelse af det "delvist strukturerede interview".⁹ Ligeledes er interviewet foretaget som ekspertinterview i og med Anne Cathrine Nielsen er statsautoriseret revisor og har en stærk teoretisk baggrund og en del praktisk erfaring med KAM. Derfor er det min vurdering, at hun kan defineres som "ekspert".

Interviewet blev optaget og jeg har derefter transskriberet hele samtalen, så jeg kan anvende citater direkte fra min transskribering. Transskriberingen kan findes i bilag 4. Interviewguiden for interviewet er i bilag 3.

6.5 Valideringskriterier

Validiteten af afhandlingens indhold skal overvejes, når man skriver en afhandling. Der er fire forskellige validitetskriterier, afhængig af om afhandlingen har et kvantitativt eller kvalitativt forskningsdesign. Da denne afhandling i højere grad benytter kvalitative data til at belyse problemstillingen, har jeg erkendt, at der må være tale om et kvalitativt undersøgelsesdesign. Ved et kvalitativt undersøgelsesdesign er følgende valideringskriterier relevante:

6.5.1 Credibilitet/troværdighed

I afhandlingen er der anvendt forskellige typer af data, hvor der skal ske en konkret vurdering af troværdigheden af disse kilder. Dette gøres ved at foretage en vurdering af, hvorvidt forfatterne, til det indsamlede data, har viden indenfor området, som afhandlingen behandler, og om de har en egeninteresse.¹⁰ Jeg har tidligere beskrevet, hvilke datatyper jeg anvender til udarbejdelse af denne afhandling, hvorfor jeg henviser tilbage dertil. Revisorerklæringerne i årsrapporterne underskrives af en statsautoriseret revisor. Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant, jf. revisorloven¹¹ §16, hvorfor troværdigheden er høj. De internationale revisionsstandarder bliver udarbejdet af The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) som er et uafhængigt standardiseringsorgan, der tjener offentlighedens interesser ved at fastsætte internationale standarder af høj kvalitet for revision,¹² hvorfor troværdigheden ligeledes er høj.

6.5.2 Transferabilitet/overførbare

Her skal det vurderes, hvorvidt de resultater jeg er kommet frem til i afhandlingen, er overførbare til andre situationer.¹³ I dette tilfælde er det min vurdering, at overførbareheden er høj, da jeg har taget udgangspunkt i ISA-standard, som har international anvendelighed og dermed kan overføres til andre lande. Hvad angår

⁹ Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg., s. 155

¹⁰ Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg., s. 21

¹¹ Retsinformation.dk – Revisorloven

¹² iaasb.org - ABOUT IAASB

¹³ Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg., s. 22

resultaterne fra analysen, mener jeg, at disse også kan overføres til andre virksomheder, hvor revisor i sin erklæring skriver et afsnit om KAM.

6.5.3 Dependabilitet/afhængighed

Når man undersøger afhængighed, er det vigtigt at tjekke, om forskernes tolkning af dataene påvirker resultaterne. Hvis en anden forsker laver samme undersøgelse, vil de komme med lignende resultater, hvilket er ønskeligt.¹⁴ I denne afhandling benyttes der af en post-positivistisk tilgang, men jeg ved, at mine egne holdninger og fortolkninger kan påvirke resultaterne, da fuldstændig objektivitet er umulig. Jeg vil forsøge at være så objektiv som mulig og holde fokus herpå. Herudover vil jeg bekræfte min konklusioner ved at interviewe revisorer og undersøge, om de er enige i min analyse af årsrapporterne, for at undersøge om de to kilder, når frem til de samme konklusioner.

6.5.4 Confirmabilitet/bekræftelse

Bekræftelse indebærer, at andre personer tjekker arbejdet. For at vurdere verificerbarheden af min afhandling, bør det udføres af personer, der arbejder i samme metodiske tradition og har den nødvendige viden om emnet. Metodetriangulering kan bruges til at verificere verificerbarhed ved at bekræfte resultater fra forskellige kilder. En anden mulighed er at søge bekræftelse fra en ekspert.

I denne afhandling forsøger jeg at bekræfte min resultater med primære og sekundære datakilder. Efter min opfattelse opfylder afhandlingen alle fire kriterier for at opnå validitet og kan derfor betragtes som gyldigt.

7. Den grundlæggende revisionsteori

I dette kapitel forklarer jeg kort om den grundlæggende revisionsteori, herunder principal- og agentteori, og hvordan de forskellige kløfter opstår, i forbindelse med at revisor foretager revisionen. Dette vil blive gennemgået for at besvare problemformuleringens spørgsmål om den teoretiske baggrund for indførelse af KAM, men først vil jeg som sagt kort forklare principal- og agentteorien.

6.1 Principal og agentteorien

Historisk set er efterspørgslen for revision opstået på baggrund af, at der er en spredning i ejerkredsen hos virksomhederne, og dermed en spredning mellem investors og ledelsens interesser. Det er her revisor spiller en vigtig rolle i sikringen af pålideligheden af forretningsinformationer.

¹⁴ Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg., s. 22

Ved revisionen sikres det, at brugerne af årsregnskabet har en høj grad af sikkerhed for, at dette er korrekt, og at de derfor kan træffe beslutninger på baggrund af de data, der fremgår af årsregnskabet.¹⁵

Erhvervsmiljøet har udviklet sig gennem årene med forskellige typer af virksomheder, såsom offentlige virksomheder, hvor der er opstået forskellige ejergrupper, såsom aktionærer, som ikke nødvendigvis er involverede i driften af virksomheden. Samtidig har mange virksomheder ansat professionelle ledere til at stå for virksomhedens drift. Dette skaber en ubalance i informationen mellem disse to grupper, hvor den daglige ledelse har en bedre forståelse af virksomhedens økonomiske stilling og resultater end aktionærer eller nye investorer.

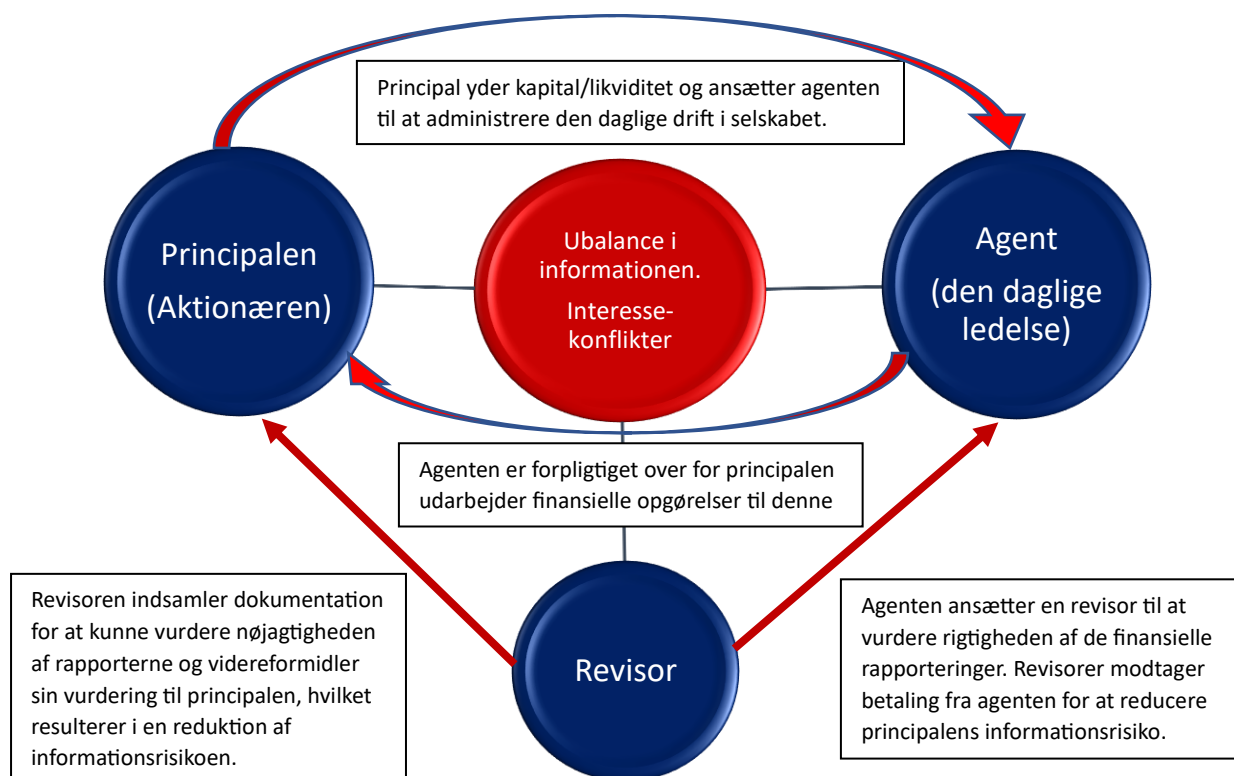
Denne ubalance i informationen skaber en interessekonflikt mellem ledelse og aktionærer, da begge parter forsøger at maksimere deres egne interesser. I disse tilfælde handler ledelsen ikke altid til fordel for aktionærerne.¹⁶

Med udgangspunkt i dette koncept vil jeg nu introducere principal-agent teorien, som omhandler forholdet mellem en primær kunde (principal) og en udførende part (agent), hvor principalen betaler agenten for ydelser. I takt med at virksomheder bliver mere og mere internationale og komplekse, øges afstanden mellem daglig ledelse og aktionærer. I den forbindelse spiller revisorer en vigtig rolle.

Teorien er baseret på ideen om, at virksomhedsejere eller aktionærer (principaler) ansætter daglige ledere (agenter). Som vist nedenfor:

¹⁵ Aasmund Eilifsen, Auditing and Assurance Services, 2014, 3 edition udg.

¹⁶ Aasmund Eilifsen, Auditing and Assurance Services, 2014, 3 edition udg.

Principal og agentteorien, Kilde: Fra bog med egen tilvirkning¹⁷

Når den daglige ledelse ansættes i en virksomhed, overfører aktionærer beslutningskompetencen til den daglige ledelse, som forventes at handle i aktionærernes interesser, normalt med fokus på at skabe indtjening til virksomheden.

I nogle tilfælde kan den daglige ledelse forsøge at manipulere den information, der kommunikeres til aktionærerne, især hvis den daglige ledelse er resultatlønnet eller modtager bonus i forhold til performance. Desuden kan den daglige ledelse bruge disse oplysninger til at fremme deres egne interesser (moral hazard). For at forhindre sådan adfærd kan aktionærer implementere interne kontrolsystemer, såsom månedlig rapportering med erklæringer og adskillelse af funktioner.¹⁸

Revisorer spiller en rolle i principal-agent-teorien ved at verificere informationen videregivet fra ledelsen til aktionærerne for at sikre, at den er fejlfri. Dette opnås gennem revisionsprocessen, hvor revisorer mindsker informationsrisikoen ved at afgive sin erklæring i årsrapporten.

¹⁷ Aasmund Eilifsen, Auditing and Assurance Services, 2014, 3 edition udg.

¹⁸ Aasmund Eilifsen, Auditing and Assurance Services, 2014, 3 edition udg.

Ud over den eksisterende informationskløft mellem den daglige ledelse og aktionæren er der også en forventningskløft mellem, hvad omverdenen forventer, at revisoren undersøger, og hvad revisoren faktisk undersøger. Dette vil blive behandlet nærmere, da indførelsen af KAM har til formål at mindske denne kløft.

6.2 Forventningskløften

Forventningskløften er blevet defineret og beskrevet på forskellige måder. I bred forstand er forventningskløften forskellen mellem, hvad regnskabsbrugerne forventer af revisorer og den finansielle revisionsrapport, og hvad der faktisk foretages i forbindelse med en revision. Denne forventningskløft skyldes ofte til dels brugernes misforståelser om karakteren af revision, herunder dens omfang, mål og iboende begrænsninger.

Især er der stadig en kløft mellem offentlighedens opfattelse af revisorers evne til at opdage fejl i ledelsens regnskabsaflæggelse og revisors ansvar for fejl i henhold til eksisterende revisionsstandarder.

IAASB har i flere år undersøgt, hvad forventningskløften skyldes, og hvad de kan gøre for at mindske den mest muligt. Dette er årsagen til, at ISA 701 blev introduceret. IAASB har fundet ud af gennem flere undersøgelser, at forventningskløften delvis skyldes den måde, hvorpå revisorer kommunikerer deres resultater til regnskabsbrugerne af årsrapporterne. Da den standardiserede revisionserklæring anvender generiske formuleringer til at beskrive revisorens udførte arbejde, får brugerne ikke et fuldstændigt billede af omfanget af revisorens revisionsproces, og de oplever derfor en "kløft" mellem det, der faktisk udføres, og det, de opfatter, bliver udført i forbindelse med revisionen.¹⁹ Regnskabsbrugernes opfattelse af revisionskvalitet påvirkes af den kommunikative værdi i revisionserklæringen. Den standardiserede revisionserklæring giver ikke specielt mange informationer, så regnskabsbrugerne kan vurdere revisionskvaliteten²⁰. Revisionserklæringen offentliggør ikke oplysninger om den revisionsproces, der er udført, og de omfattende vurderinger, som revisoren har foretaget for at danne sin konklusion for årsrapportens retvisende billede.

Redegørelse om forventningskløften fremhæver vigtigheden af implementeringen af ISA 701 om KAM. KAM sigter mod at reducere forventningskløften på længere sigt ved at kræve, at revisoren i erklæringen beskriver, hvordan KAM-posterne er revideret i henhold til ISA 701.11. Dette giver regnskabsbrugerne bedre indsigt i, hvad revisorens arbejde indebærer.

Ud over forventningskløften er der også en informationskløft relateret til revisors arbejde. Dette vil blive behandlet i næste afsnit.

¹⁹ IAASB: Enhancing the Value of Auditor - Reporting: Exploring Options for Change, s. 7 (egen oversættelse)

²⁰ IAASB: Enhancing the Value of Auditor - Reporting: Exploring Options for Change, s. 7 (egen oversættelse)

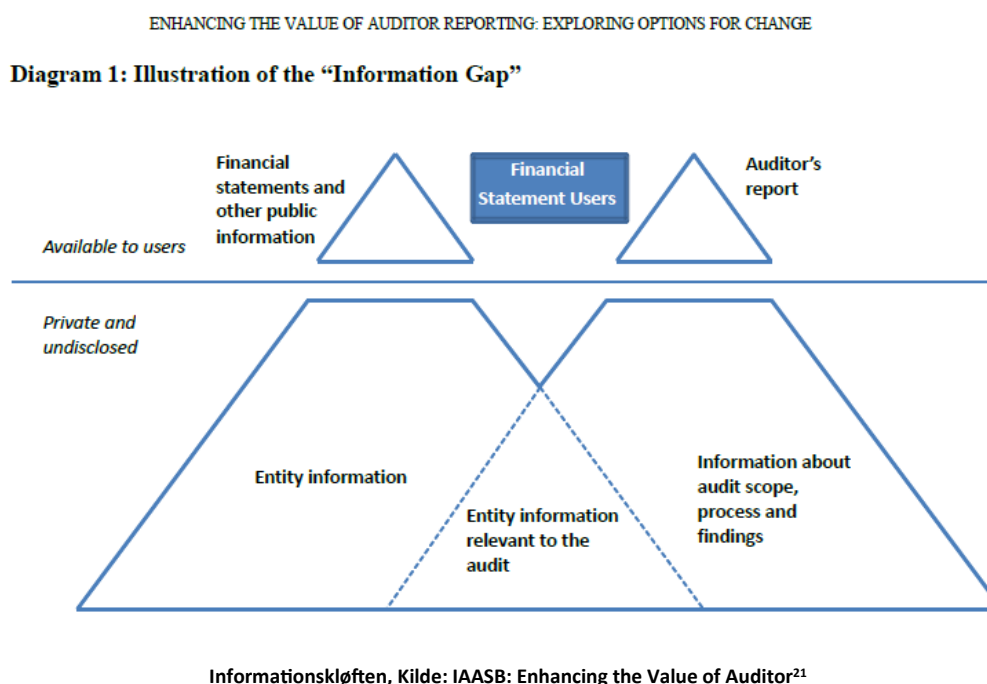
6.3 Informationskløften

Regnskabsbrugerne af virksomhedens årsrapport påpeger, at der eksisterer en kløft mellem den information, de mener, er nødvendig for at træffe informerede investerings- og forvaltningsbeslutninger, og hvad der er tilgængeligt for dem gennem virksomhedens reviderede årsregnskaber eller andre offentligt tilgængelige oplysninger.

Denne "informationskløft" har konsekvenser for kapitalmarkedernes effektivitet og kapitalomkostningerne. Informationskløften bliver også set som en endnu større udfordring i at forstå, hvordan en virksomheds finansielle oplysninger, herunder reviderede regnskaber og tilhørende noter, afspejler det overordnede billede af en virksomheds finansielle stilling, resultater og forretningsmæssig bæredygtighed.

Teorien er derfor grundlaget for, at investorer ønsker at få en dybere forståelse af en virksomheds økonomiske stilling for at få et bedre beslutningsgrundlag, når de skal investere i en virksomhed.

Informationskløften illustreres således af IAASB:

Den øverste halvdel af grafen i figuren, som er over den vandrette linje, repræsenterer offentligt tilgængeligt materiale for regnskabsbrugere. Den nederste halvdel af figuren illustrerer information, som ikke er

²¹ IAASB: Enhancing the Value of Auditor - Reporting: Exploring Options for Change, s. 9

tilgængelig for regnskabsbrugere. Eksempler på sådanne oplysninger kan omfatte det arbejde, som revisor udfører, revisionsrisiko, væsentlighed, indhentelse af beviser osv.

Modellen viser også, at ikke alle informationer er relevante for revisors arbejde, som angivet med den stiplede linje. Teorien fremhæver problemet med, at regnskabsbrugere er opmærksomme på kløften mellem tilgængelig og utilgængelig information. Dette kan skabe udfordringer for regnskabsbrugerne, da de skal bruge flere ressourcer på at vurdere, om de har et tilstrækkeligt grundlag for at træffe investeringsbeslutninger om virksomheden.

Modellen illustrerer også, at en virksomheds rapportering ikke altid stemmer overens med dens kompleksitet. Indberetninger fra virksomheder omfatter kun lovpligtige rapporteringskrav mv. Disse krav afspejler ikke nødvendigvis de vigtigste og mest risikofyldte forhold i virksomheden.

Som et resultat heraf vil regnskabsbrugere ofte ønske mere information, så de kan træffe beslutninger på et mere informeret grundlag. Det er her, ISA 701 kommer i spil, da det er her de vigtigste forhold offentliggøres i forbindelse med virksomheders og revisorers arbejde.

6.4 Delkonklusion

Principal-agent teori peger på vigtigheden af at sikre kvaliteten af virksomhedsinformation, der udveksles mellem den daglige ledelse og ejere/investorer, da interessekonflikter kan eksistere mellem disse parter. Revisorer spiller en nøglerolle i at forhindre væsentlig fejlinformation i at blive videregivet mellem dem og andre brugere af regnskabsdata.

Regnskabsbrugere har et informationsbehov, som skal opfyldes for at give dem et bedre beslutningsgrundlag. Der er ofte en kløft mellem oplysningerne i årsrapporten og de ikke-offentliggjorte oplysninger. ISA 701 om KAM er designet til at give regnskabsbrugere indsigt i de vigtigste forhold i forbindelse med virksomhedens og revisors arbejde.

Ud over informationskløften er der også en kløft i forventninger og forståelse mellem arbejdet som revisor, og hvad samfundet forventer af det. Kløften opstår, fordi samfundets forventninger til, hvad der er rimeligt at forvente af revisor, ofte er urealistiske. Til gengæld er der fastsat regler og standarder for revisors arbejde. Der er ikke altid overensstemmelse mellem lovbestemmelser og samfundets forventninger. ISA 701 er designet til at imødegå og forhindre, at der opstår for stor forskel mellem disse forhold.

I næste kapitel vil jeg uddybe den historiske baggrund for ISA 701's implementering.

8. Redegørelse for Revisionsrisiko, væsentlighed og KAM

I dette kapitel vil der blive redegjort for begreberne risiko og væsentlighed, da disse to begreber spiller en rolle i revisors risikovurdering og dermed også er med til at identificere KAM. Efterfølgende vil de væsentligste punkter fra ISA 701 "Kommunikation af centrale forhold ved revisionen i den uafhængige revisors erklæring" blive gennemgået til forståelse og brug i den senere analyse kapitel.

8.1 Risiko og væsentlighed

Revision betragtes som en systematisk proces, hvor revisor har til opgave at kontrollere, om oplysningerne i årsregnskabet giver et "retvisende billede".²² Det vil sige, at revisorer skal kontrollere, at tallene i årsregnskabet er rigtige ved at indsamle beviser om de transaktioner, der er sket i løbet af året. Revision er vurderingen af, om årsregnskabet er korrekt og pålideligt. Revisionen af et årsregnskab bygger på tre fundamentale koncepter:

1. **Væsentlighed** er det beløb, hvormed regnskabet efter revisors opfattelse kan indeholde fejl eller unøjagtigheder, som ikke påvirker regnskabets brugeres beslutninger.²³
2. **Revisionsrisiko** refererer til risikoen for, at revisorer drager forkerte konklusioner, når der er større fejl eller unøjagtigheder i regnskaber.²⁴
3. **Det bevis, revisorer modtager fra ledelsen.** Dette bevis er væsentligt for at vurdere, om årsregnskabet er korrekt og pålideligt. Tilstrækkelighed handler om mængden af revisionsbevis indsamlet af revisor, mens hensigtsmæssighed handler om relevansen og pålideligheden af de indsamlede data.²⁵

Jeg vil herefter gennemgå, hvad det overordnede formål med revisor er, og hvad formålet med revisionen er.

8.1.1 Revisionens formål og revisors målsætning

ISA 200 specificerer revisors overordnede mål og revisionsmål. Denne ISA fastlægger det overordnede ansvar for den uafhængige revisor, når denne udfører revision af regnskaber. Ifølge denne ISA, defineres revisors overordnet formål ved revisionen af et regnskab som følgende:

"at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl, således at revisor er i stand til at udtrykke en konklusion om, hvorvidt regnskabet i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med en relevant regnskabsmæssig begrebsramme, og

²² Retsinformation.dk – Årsregnskabsloven § 11

²³ ISA 200.6

²⁴ ISA 200.13C

²⁵ ISA 200.7

at forsyne regnskabet med en erklæring og kommunikere som krævet af ISA i overensstemmelse med revisors observationer".²⁶

Derfor er formålet med revisionen at øge brugerens tillid til årsrapporten. Dette fremgår af, at revisorer præsenterer deres revisionspåtegninger i årsrapporten som repræsentanter for offentligheden. Hvis revisor mener, at årsregnskabet er retvisende, og revisor ikke finder grund til at fremhæve forhold eller indberette uregelmæssigheder, afgiver revisor en "blank revisionspåtegning".²⁷

Med hensyn til revision er det revisors opgave at reducere revisionsrisikoen til et niveau, som kan vurderes acceptabel for regnskabsbrugerne. Efter fastlæggelse af den overordnede revisionsstrategi skal revisor dernæst fastlægge væsentlighedsniveauet for regnskabet, og dette skal dokumenteres. Revisor skal i revisionsdokumentationen inkludere følgende beløb og de faktorer, der blev overvejet ved fastlæggelsen af disse beløb:²⁸

- væsentlighed for regnskabet som helhed
- væsentlighedsniveauet eller -niveauerne for bestemte grupper af transaktioner, balanceposter eller oplysninger, hvis dette er relevant
- væsentlighed ved udførelsen og
- enhver genovervejelse af a) - c), efterhånden som revisionen skrider frem

Væsentlighedsniveau						
Regnskabsposter 4	Realiserede tal	Nedre grænse i %	Øvre grænse i %	Beregnet nedre Væsentligheds beløb	Beregnet øvre Væsentligheds beløb	Indgår i beregning
Omsætning	3.066.052	0,5 %	2,0 %	-	-	☐
Resultat før skat	-497	5,0 %	10,0 %	25	50	☒
Aktiver	18.082.541	0,5 %	2,0 %	90.413	361.651	☒
Egenkapital	17.351.634	1,0 %	5,0 %	173.516	867.582	☒
Beregnet gennemsnit				87.985	409.761	
Beregningsgrundlag:						
Overordnet væsentlighed for regnskabet som helhed					400.000	♦
Væsentlighed anvendt ved revisionens udførelse				90 %	360.000	
Fejlinformationer som er klart ubetydelige, og ikke behøves opsummeret				5 %	18.000	

Figur 1 Væsentlighedsniveau via revisionsprogrammet CaseWare (Kilde: Egen tilvirkning)

²⁶ ISA 200.11

²⁷ ISA 200.3

²⁸ ISA 320.10-14

Det vil sige, at revisor tidligt i revisionsprocessen skal fastlægge årsrapportens væsentlighedsniveau ud fra et benchmark, som f.eks.: omsætning, resultat før skat, aktiver, egenkapital m.m.²⁹ Revisor kan vælge på baggrund af sin professionelle vurdering samt sit kendskab til virksomhedens forretning at kombinere flere benchmark til fastsættelse af et væsentlighedsniveau. Ovenstående billede er et eksempel fra det godkendte revisionsprogram CaseWare.

Udover at revisor skal fastlægge årsrapportens væsentlighedsniveau og dermed vurdere revisionsrisikoen forbundet med revisionsplanen, skal revisor også overholde visse krav, som skal være i overensstemmelse med ISA 200.³⁰

- Etiske krav
- Udvide professionel skepsis ved revisionen
- Foretage faglige vurderinger ved revisionen
- Indsamle tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis i forbindelse med revisionen og vurdere revisionsrisikoen
- Gennemføre revisionen i overensstemmelse med ISA'erne.

Ifølge standarderne i ISA 200.14 er det nødvendigt, at revisoren overholder en række etiske krav både før og under revisionen, for at sikre, at regnskabet ikke indeholder fejlinformationer af betydning. Dette inkluderer krav om revisorens uafhængighed, objektivitet, faglige kompetence, nødvendig omhu, professionel adfærd og fortrolighed, som er nærmere beskrevet i ISA 200.A15. Revisorlovens §16 pålægger også revisoren at gennemføre revisionen i overensstemmelse med disse standarder.

Revisoren er ikke forpligtet til at opnå fuldstændig sikkerhed for, at regnskabet er fri for væsentlige fejl. Det er tilstrækkeligt, at revisoren opnår en høj grad af sikkerhed ved at minimere risikoen for fejlinformation til et acceptabelt niveau gennem tilstrækkeligt og relevant revisionsbevis. Revisionsrisikoen og dens betydning beskrives yderligere i senere afsnit.

I henhold til standarderne i ISA 200.14 er det nødvendigt, at revisor overholder en række etiske krav før og under revisionen for at sikre, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Dette omfatter krav til revisors uafhængighed, objektivitet, faglig kompetence, omhu, professionel adfærd og fortrolighed.³¹ Revisorlovens § 16 pålægger endvidere revisorer at udføre revision i forhold til disse standarder.

²⁹ ISA. 320.A4

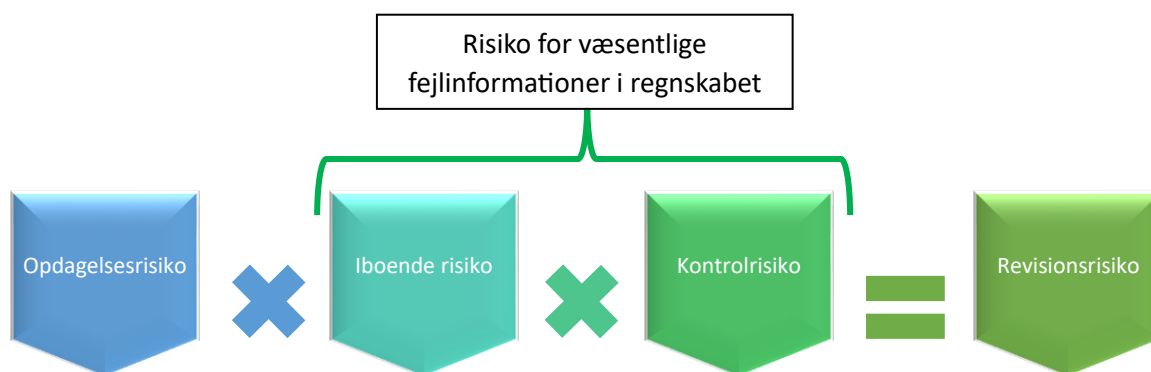
³⁰ ISA. 200.14-20

³¹ ISA. 200.A15

Revisorer er ikke forpligtet til at give fuldstændig sikkerhed for, at regnskabet er fri for væsentlige fejl. Revisorer opnår en høj grad af sikkerhed gennem tilstrækkeligt og relevant revisionsbevis for, at risikoen for fejlinformation reduceres til et acceptabelt niveau, så revisor kan afgive en blank påtegning. Revisionsrisiko og dens betydning er yderligere beskrevet i det efterfølgende afsnit.

8.1.2 Revisionsrisiko

Revisionsrisiko kan beskrives som risikoen for, at selvom revisor afgiver en blank revisionspåtegning, kan årsrapporten stadig indeholde større fejlinformation, hvormed årsrapporten ikke er retvisende. Når revisor foretager sin planlægning af revisionen, identificeres revisionsrisici, og gennem hele revisionsprocessen skal revisor løbende revurdere de identificerede revisionsrisici. Det er revisors primære opgave at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt niveau mest muligt, hvilket også er i overensstemmelse med ovennævnte revisionsformål. Revisionsrisiko er en funktion af risikoen for væsentlig fejlinformation og risikoen for opdagelse. Alle handlinger foretaget af revisor bruges som revisionsbevis og til at afdække risikoområder. Revisionsrisikoen består af tre elementer; opdagelsesrisikoen, kontrolrisikoen og iboende risiko.

Figur 2 Revisionsrisiko (Kilde: Egen tilvirkning)

- **Opdagelsesrisiko:** Dette er risikoen forbundet med, at revisorer ikke finder væsentlige fejl eller uregelmæssigheder i regnskaber, selvom de eksisterer. Risikoen for opdagelse kan reduceres ved at udføre mere omfattende revisionshandling og indhente mere omfattende revisionsbevis³².

Risiko for væsentlig fejlinformation defineres som risikoen for, at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation før revision. Denne risiko består af to komponenter, som på revisionsmålsniveau kan beskrives som følger³³:

³² ISA. 200.13e

³³ ISA. 200.13n

- **Iboende risiko:** Dette er den risiko, der eksisterer i årsregnskabet, uanset om revisor udfører revisionen eller ej. Dette kan skyldes kompleksiteten af virksomhedens transaktioner eller regnskabspraksis, eller på grund af ændringer i brancheforhold eller økonomiske forhold, der påvirker virksomheden. Revisorer kan ikke reducere iboende risiko, men det er en del af den risiko, revisorer påtager sig, når de udfører en revision³⁴.
- **Kontrolrisiko:** Dette er risikoen forbundet med, at virksomhedens interne kontrolprocedurer ikke fungerer, som de skal, så der kan opstå fejl i bøgerne. Revisorer skal vurdere kvaliteten af en virksomheds interne kontrolprocedurer og afgøre, om de er pålidelige. Jo højere kontrolrisiko, desto mere omfattende revisionshandlinger vil revisor udføre for at opnå en tilstrækkelig grad af sikkerhed i forhold til regnskabernes pålidelighed.³⁵

Disse tre elementer af revisionsrisiko er tæt forbundne, og revisor skal evaluere og styre hvert enkelt element ved planlægning og udførelse af revisionen for at opnå tilstrækkelig sikkerhed for regnskabets pålidelighed.

Revisorer har kun indflydelse på opdagelsesrisikoen gennem planlagte substanshandlinger, herunder analytiske handlinger og detailtests. Hvis risikoen for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet vurderes som høj, så vil opdagelsesrisikoen blive lavere. Modsat, hvis risikoen for væsentlig fejlinformation er lav, så er opdagelsesrisikoen høj i og med revisionsbeviserne ikke nødvendigvis behøver at være overbevisende. Ved at reducere opdagelsesrisikoen ved at foretage passende revisionshandlinger kan revisor opnå en høj grad af sikkerhed for, at revisionsmålene for en given regnskabspost eller noteinformation er opfyldt, hvilket er nødvendigt for at afgive en årlig revisionspåtegning for regnskabet.

Forskellige faktorer kan påvirke den iboende risiko og kontrolrisikoen. Nogle eksempler kan være:

- **Virksomhedens størrelse og kompleksitet:** Hvis virksomheden er stor og kompleks, vil den iboende risiko generelt være høj på grund af den store mængde transaktioner. Men samtidig har store virksomheder som regel interne kontrolsystemer, der kan reducere kontrolrisikoen, så længe de interne kontroller fungerer korrekt.
- **Regnskabsmæssige skøn:** Dette vil øge den iboende risiko, da der er risiko for fejl i ledelsens skøn. Kontrolrisikoen øges også, fordi ledelsen ofte kan omgå interne kontroller.
- **Komplekse beregninger** (såsom pensions- eller feriepengeforpligtelser): Den iboende risiko øges, hvis beregningerne er komplekse, da der er større risiko for regne- eller formelfejl.

³⁴ ISA. 200.13n I

³⁵ ISA. 200.13n II

- **Manuelle vs. automatiserede transaktioner:** Manuelle transaktioner er generelt mere risikable, da der kan opstå menneskelige fejl. Men i tilfælde af automatiserede transaktioner kan kontrolrisikoen også være høj, hvis interne kontroller ikke er korrekt implementeret og fungerer.

Følgende faktorer påvirker opdagelsesrisikoen:

- Revisors planlægning – om revisor planlægger at udføre relevante revisionshandlinger med henblik på at revidere virksomheden på en hensigtsmæssig måde
- Opgaveteamets sammensætning
- Professionel skepsis
- Overvåge og gennemgå det udførte revisionsarbejde.

Disse faktorer påvirker revisors vurdering af revisionsrisiko. Som tidligere nævnt skal revisorer udføre en række risikovurderingshandlinger som led i revisors risikovurderingsproces, som jeg gennemgår i Kapitel 8.1.4.1.

8.1.3 Revisionsmål

Som en del af revisors revisionsplanlægning skal revisorer vurdere risikoen for væsentlig fejlinformation, og denne vurdering kan opdeles i to niveauer³⁶:

- **På det overordnede regnskabsniveau** – dette involverer hele regnskabet og påvirker flere revisionsmål. Et eksempel på dette kan være manglen på funktionel adskillelse.
- **På revisionsmålsniveau evalueres transaktioner, balanceposter og oplysninger** for at bestemme arten, tidspunktet og omfanget af yderligere revisionshandlinger, der er nødvendige for, at revisor kan opnå tilstrækkeligt og passende revisionsbevis.

Som det fremgår af ovenstående, skal revisor fastlægge revisionsrisikoen helt ned på revisionsmålsniveau. Der henvises til bilag 3, hvor jeg har oplistet revisionsmålene.

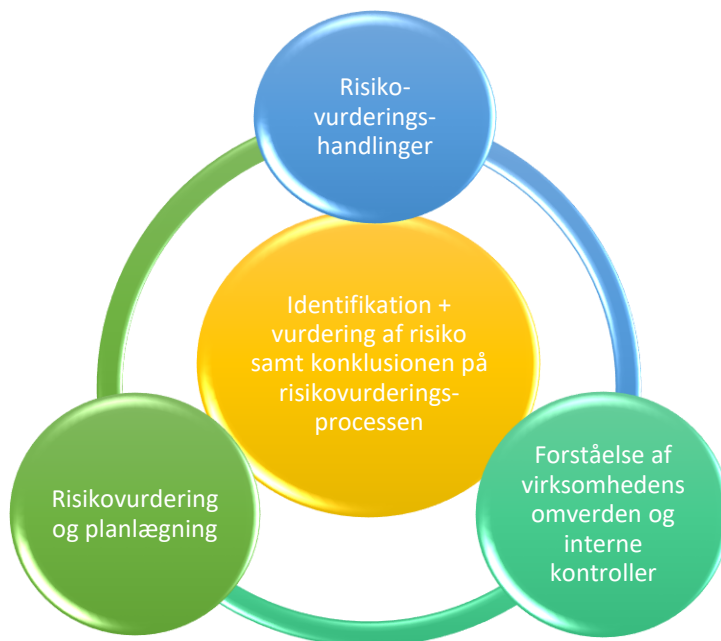
Vurdering af revisionsrisiko og opstilling af revisionsmål på et specifikt niveau under revisionsplanlægning er en del af revisors opgave. Revisionsmålene vil variere afhængigt af, om du har at gøre med resultater og balanceposter eller præsentationer og informationer. Jeg har specificeret revisionsmålene nedenfor. Revisionsmål definerer de mål, som regnskabsposter eller kommentarer skal opfylde for at undgå fejl. For at kunne udtrykke en revisionspåtegning om årsregnskabet skal revisor gennem sine revisionshandlinger opnå en høj grad af sikkerhed for, at revisionsmålene er nået.³⁷

³⁶ ISA. 200.A38

³⁷ Sumit Sudan m.fl. Revision i praksis, 2021, 1. udg., s. 169

8.1.4 Revisors risikovurderingsproces

Revisors hovedformål er at opdage og vurdere risici for væsentlig fejlinformation på regnskabsniveau, som kan skyldes besvigelser eller fejl. Dette opnås ved at forstå virksomhedens forhold og miljø, herunder interne kontroller, med henblik på at designe og implementere passende reaktioner for at imødegå de identificerede risici for væsentlig fejlinformation.

Revisors risikovurderingsproces (Kilde: Egen tilvirkning)

Overordnet kan revisors risikovurderingsproces inddeles i følgende tre faser:

8.1.4.1 Fase 1: Risikovurderingshandlinger udført af revisor

Revisorer skal udføre risikovurderingshandlinger, der giver grundlag for at identificere og vurdere risici for væsentlig fejlinformation på niveau med regnskabs- og revisionsmål.

Risikovurderingshandlingerne skal omfatte følgende³⁸:

- forespørgsler til den daglige ledelse, relevante personer og andre i virksomheden, der efter revisors vurdering kan have oplysninger, der kan bidrage til at identificere risici for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser eller fejl
- analytiske handlinger
- observation og inspektion.

Nedenfor er der listet eksempler på forespørgsler, som revisor kan stille til ledelsen:

³⁸ ISA 315.14

- Hvordan identificerer og overvåger virksomheden væsentlige risici i forbindelse med regnskabsaflæggelsesprocessen?
- Hvilke interne kontroller har virksomheden på plads for at minimere risikoen for fejl eller svig i regnskabsaflæggelsen?

Nedenfor er der listet eksempler på analytiske handlinger, som revisor kan foretage:

- Dækningsbidragsanalyse pr. måned, hvor der sammenlignes til forrige regnskabsår.
- Analyse af omsætningshastighederne på f.eks. varelager.

Nedenfor er der listet eksempler på observation og inspektion, som revisor kan foretage:

- Foretage lagerkontrol i samarbejde med ledelsen.
- Gennemgang af direktions- og bestyrelsesreferater.

Revisors risikovurderingshandling har det særlige kendetegn, at det er revisors forsøg på at opnå en grundig forståelse af virksomheden, herunder identifikation af eventuelle højrisikoområder, som kræver særlig opmærksomhed fra revisor.

8.1.4.2 Fase 2: Forståelse af virksomheden og dennes omgivelser og interne kontroller

I fase 2 skal revisor ifølge ISA 315 opnå en forståelse af virksomhedens forhold til følgende:

a) *Følgende aspekter af enheden og dens omgivelser:*

- Enhedens organisationsstruktur, ejerskab og ledelse samt dens forretningsmodel, herunder i hvilket omfang forretningsmodellen integrerer brugen af IT*
- Branchen, regulering og andre eksterne faktorer*
- De interne og eksterne målinger, der anvendes til at vurdere enhedens finansielle præstation*

b) *Den relevante finansielle rapporteringsramme samt enhedens regnskabsprincipper og årsagerne til eventuelle ændringer heri.*

c) *Hvordan iboende risikofaktorer påvirker sårbarheden af påstande om fejlinformation og i hvilken grad de gør det i forbindelse med udarbejdelsen af de finansielle oplysninger i overensstemmelse med den relevante finansielle rapporteringsramme, baseret på den forståelse, der opnås i (a) og (b)".³⁹*

For at forstå de relevante kontroller i relation til revisionen, er det nødvendigt, at revisor evaluerer designet af disse kontroller og verificerer, at de faktisk er implementeret korrekt. Udover at foretage forespørgsler til

³⁹ ISA 315.19a-c

virksomhedens ansatte, skal revisorer også gribe ind. Revisors forståelse af virksomhedens interne kontrol omfatter følgende aspekter:⁴⁰

1. **Kontrolmiljø** – herunder om virksomhedens ledelse er befordrende for at opretholde og udvikle en kultur, der understøtter effektiv intern kontrol. Forståelse af ledelsens forpligtelse hertil til at opretholde integritet og etiske værdier.
2. **Virksomhedens egen risikovurdering** – Revisorer skal identificere forretningsrisici, der er relevante for den regnskabsaflæggelse, vurdere betydningen af disse risici, herunder sandsynligheden for, at de opstår og håndtere disse risici.
3. **Tilsyn med interne kontroller** - Ledelsen eller bestyrelsen skal føre tilsyn med interne kontroller, eller virksomheden skal have intern revision til at føre tilsyn med implementeringen af interne kontroller.
4. **Informationssystemet og kommunikationen** – Opnå forståelse af virksomhedens informationsbehandlingsaktiviteter, herunder data og oplysninger, de ressourcer, der skal bruges i sådanne aktiviteter, og de retningslinjer, der definerer for væsentlige typer af transaktioner, afstemningsbalancer og andre oplysninger.
5. **Kontrolaktiviteter** - Identifikation af kontrolforanstaltninger, der håndterer risici for væsentlig fejlinformation i kontrolaktivitetskomponenten:

For at gennemføre en revision af en virksomheds interne kontroller er det afgørende, at kontrollerne er korrekt implementeret, og at driften overvåges korrekt. Det skal også sikres, at hverken ledelse eller medarbejdere kan omgå interne kontroller. Interne kontroller dokumenteres typisk gennem en beskrivelse af virksomheden og implementering af interne kontrolprocedurer.

8.1.4.3 Fase 3: Vurdering af risici

Under risikovurderingen er det vigtigt for revisoren at fastslå, om en identificeret risiko anses for at være betydelig i henhold til revisorens vurdering. Ved denne vurdering er det afgørende, at revisoren ikke tager højde for virkningen af eventuelle kontroller i relation til risikoen. Betydelig risiko er defineret således i ISA'en: *"Betydning kan beskrives som den relative vigtighed af en sag og vurderes af revisoren i den sammenhæng, hvor sagen bliver betragtet. Når det gælder iboende risiko, kan betydningen overvejes i sammenhæng med, hvordan og i hvilken grad iboende risikofaktorer påvirker kombinationen af sandsynligheden for, at en fejlinformation opstår, og størrelsen af den potentielle fejlinformation, hvis den fejlinformation opstår."*⁴¹

⁴⁰ ISA 315.21-22, 24, 25, 26 (egen oversættelse)

⁴¹ ISA 315.A10 (egen oversættelse)

Følgende områder skal revisor have særlig opmærksomhed på under revisionen:

- Risiko for besvigelse
- Potentielle risici forbundet med økonomiske, regnskabsmæssige eller andre begivenheder, og om disse kræver øget opmærksomhed
- Komplexiteten af transaktionerne
- Transaktioner med nærtstående parter
- Usikkerheder i forbindelse med regnskabsmæssige skøn
- Eventuelle usædvanlige transaktioner, der falder uden for virksomhedens normale forretningsområde.

Hvis revisor anser ovenstående faktorer for at være betydelige risici, er det nødvendigt, at revisor skrider til handling og vurderer virksomhedens kontroller på disse områder. Herudover skal revisor vurdere, om de udførte handlinger er tilstrækkelige til at opnå passende revisionsbevis og skal revurdere risikovurderingen forbundet med revisionsarbejdet.

Ud over at vurdere revisionsrisiko skal revisor fastlægge væsentlighedsniveau som en del af revisionen. Dette niveau anvendes til at afgøre, om årsregnskabet er fri for væsentlige fejl og mangler. Derfor vil jeg nu gennemgå bestemmelserne om væsentlighed og fastsættelse af væsentlighedsniveau.

8.1.5 Væsentlighed

Som tidligere nævnt er fastlæggelse af regnskabs væsentlighedsniveau en del af revisors planlægning. Selvom væsentlighedsniveau ikke er nævnt i lovgivningen, er det defineret i ISA 320. Revisor skal først og fremmest fastsætte et overordnet væsentlighedsniveau for regnskabet som helhed. Dernæst skal revisor fastsætte en væsentlighed, som anvendes ved udførelse af revisionen. Dette er således: *"et eller flere beløb, som revisor har fastsat, og som er mindre end væsentlighed for regnskabet som helhed med henblik på at reducere sandsynligheden for, at den samlede mængde ikke-korrigerede og uopdagede fejlinformationer overstiger væsentlighed for regnskabet som helhed, til et passende lavt niveau."*⁴²

I henhold til ISA 320 defineres væsentlighed som mængden eller arten af fejlinformationer, herunder udeladelser, der med rimelighed kan forventes at påvirke de økonomiske beslutninger, som regnskabsbrugere af årsregnskaber træffer på baggrund af årsregnskabet.⁴³ Derfor er det afgørende for revisorer at fastsætte et væsentlighedsniveau som er specifikt for den konkrete revisionsopgave, så det kan vurderes, om den identificerede fejlinformation kan anses for væsentlig.

⁴² ISA 320.9

⁴³ ISA 320.2

Revisors fastsættelse af væsentlighedsniveauet er en faglig vurdering, der skal tage højde for kontobrugernes informationsbehov for at kunne træffe beslutninger på baggrund af kontoen. I denne sammenhæng er det rimeligt, at revisor forudsætter, at brugere:

- *"har en rimelig viden om forretningsmæssige og økonomiske aktiviteter samt regnskabsvæsen og vilje til at læse oplysningerne i regnskabet med rimelig omhu*
- *forstår, at regnskaber udarbejdes, aflægges og revideres ud fra niveauer af væsentlighed*
- *anerkender, at der er iboende usikkerheder ved målingen af de beløb, som er baseret på anvendelse af skøn, vurdering og overvejelse af fremtidige begivenheder, og*
- *træffer rimelige økonomiske beslutninger på grundlag af oplysningerne i regnskabet."*⁴⁴

I forbindelse med at revisorer foretager revisionen af årsregnskabet kan der opstå forhold eller omstændigheder, der medfører, at det fastsatte væsentlighedsniveau for årsregnskabet skal revurderes. Dette kan skyldes eksterne faktorer, såsom en beslutning om at frasælge en væsentlig del af virksomhedens forretningsaktiviteter, eller interne faktorer, såsom ny information eller ændringer i revisors forståelse af virksomheden og dens aktiviteter. Hvis det under revisionen er sandsynligt, at de faktiske regnskabsresultater vil afvige væsentligt fra de forventede resultater ved regnskabsafslutningen, der oprindeligt blev brugt til at bestemme væsentligheden af årsregnskabet som helhed, vil revisor overveje en ændring i væsentlighed.⁴⁵

Ifølge ISA 320.14 er det nødvendigt for revisoren at dokumentere det valgte væsentlighedsniveau og eventuelle ændringer heri.

I det foregående afsnit har jeg forklaret betydningen af risiko og væsentlighed, og hvordan de påvirker revisorens identifikation af KAM. I det kommende afsnit vil jeg udføre en teoretisk gennemgang af KAM.

8.2 Historisk baggrund for indførsel af KAM

The International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) er et uafhængigt standardiseringsorgan, der tjener offentlighedens interesser ved at fastsætte internationale standarder af høj kvalitet for revision, kvalitetskontrol, revision, anden forsikring og relaterede tjenester og ved at lette konvergensen mellem internationale og nationale standarder.⁴⁶

IAASB har i flere år haft fokus på revisionsrapporteringen og har foretaget en række forbedringer af den standardiserede revisionsberetning, herunder afklaring af revisionsomfanget og de respektive ansvarsområder for ledelsen og revisoren. Disse forbedringer havde til formål at imødegå forventningskløften

⁴⁴ ISA 320.4a-4d

⁴⁵ ISA 320.A14

⁴⁶ <https://www.iaasb.org/about-iaasb>

og for nylig at fremme international konsistens i revisionsrapporteringen. Nogle markedsdeltagere foreslår nu, at det er tid til en mere grundlæggende gennemgang af revisionsrapporteringen. Disse forslag er blevet fremsat på baggrund af opfattelsen af, at revisionsrapporteringen ikke imødekommer informationsbehovene hos brugere af årsregnskaber i en global forretningsverden med stadig mere komplekse krav til finansiell rapportering.⁴⁷

Igennem flere undersøgelser og udsendelser af spørgeskemaer til relevante regnskabsbrugere har IAASB konkluderet, at forventningskløften fortsat er en udfordring. IAASB har modtaget kritik og synspunkter fra visse kapitalmarkedsdeltagere - investorer og finansielle analytikere blandt andre – hvor de mener, at revisionsrapporteringen skal udvikle sig yderligere for at imødekomme regnskabsbrugernes behov. Især er der fortsat en uoverensstemmelse mellem offentlighedens opfattelse af revisorers evne til at afsløre svig i årsregnskabet og revisors ansvar i forhold til svig i henhold til eksisterende faglige standarder.

Der er også blevet foreslået, at forventningskløften delvist skyldes den måde, hvorpå revisorer kommunikerer deres resultater til brugerne af årsregnskaber. Da den standardiserede revisionsberetning bruger generiske formuleringer til at beskrive revisors arbejdsindsats, får brugerne ikke et fuldstændigt billede af omfanget af revisors procedurer i forbindelse med en specifik revision og føler sig derfor "efterladt" med en "kløft" mellem det, der rent faktisk udføres, og det de opfatter som udført i forbindelse med revisionen.⁴⁸

Ifølge IAASB's akademiske forskning i forventningskløften på dette område, så påvirkes brugernes opfattelse af kvaliteten af en revision af den måde, revisionsberetningen kommunikerer på. Problemet med en standardiseret revisorerklæring er, at den ikke giver tilstrækkelig information til at bedømme kvaliteten af revisionen. Dette skyldes til dels, at det ikke giver information om de specifikke handlinger, der er udført, og de brede vurderinger, som revisorerne har udøvet for at danne deres revisionskonklusion. Derfor kan øget gennemsigtighed i revisionsprocessen have en positiv indvirkning på brugernes opfattelse af revisionskvalitet⁴⁹.

Dette medførte, at IAASB i juli 2013 for første gang præsenterede ISA 701, som en løsning til den manglende kommunikation og gennemsigtighed i revisorerklæringerne.

⁴⁷ IAASB: Enhancing the Value of Auditor - Reporting: Exploring Options for Change, s. 4 (egen oversættelse)

⁴⁸ IAASB: Enhancing the Value of Auditor - Reporting: Exploring Options for Change, s. 7 (egen oversættelse)

⁴⁹ IAASB: Enhancing the Value of Auditor - Reporting: Exploring Options for Change, s. 7 (egen oversættelse)

8.3 KAM i teoretisk perspektiv

ISA 701 – "Kommunikation af centrale forhold ved revisionen i den uafhængige revisors erklæring" blev efterfølgende indført og trådte i kraft for revisioner af regnskaber for perioder, der slutter den 15. december 2016 eller senere⁵⁰. I følge denne ISA standard er KAM gældende for revisioner af børsnoterede virksomheder. Derudover er ISA 701 gældende for: *"PIE-virksomheder som er defineret som værende børsnoterede virksomheder, kreditinstitutter, forsikringsselskaber samt virksomheder, som nationalt er defineret som PIE-virksomheder i de pågældende medlemsstater."*⁵¹

Standardens formål er ved at:

*"kommunikere centrale forhold ved revisionen er at øge kommunikationsværdien af revisors erklæring ved at skabe større gennemsigtighed af den udførte revision".*⁵²

Ved at kommunikere de vigtigste aspekter af revisionen kan der gives flere oplysninger til de påtænkte regnskabsbrugere af regnskabet. Dette hjælper dem til at forstå de forhold, som revisor fagligt vurderer som relevante for revisionen af regnskabet for den pågældende periode. Dermed er revisionspåtegningen nu med til at informere regnskabsbrugere og topledelsen om vigtige aspekter vedrørende virksomheden, det reviderede regnskab og revisionen.

Dermed sagt er kommunikation af centrale forhold ikke en erstatning for andre ISA standarder, som forsat er gældende. Det vil sige, ISA 701 er ikke:

- *"en erstatning for oplysninger i regnskabet, som ledelsen skal give ifølge den relevante regnskabsmæssige begrebsramme, eller som på anden vis er nødvendige for at opnå et retvisende billede*
- *en erstatning for, at revisor udtrykker en konklusion med modifikationer, når omstændighederne ved en specifik revisionsopgave kræver dette ifølge ISA 705 (ajourført)*
- *en erstatning for at rapportere i overensstemmelse med ISA 570 (ajourført), når der er væsentlig usikkerhed forbundet med begivenheder eller forhold, der vil kunne rejse betydelig tvivl om virksomhedens evne til at fortsætte driften, eller*
- *en særskilt konklusion om enkeltstående forhold".*⁵³

KAM eller på dansk kaldet centrale forhold ved revisionen er defineret således:

⁵⁰ ISA 701.6

⁵¹ 2015/1 LSF 146

⁵² ISA 701.2

⁵³ ISA 701.4a-4d

"De forhold, der efter revisors faglige vurdering var mest betydelige ved revisionen af regnskabet for den aktuelle periode. Centrale forhold ved revisionen vælges blandt forhold, der er kommunikeret til den øverste ledelse".⁵⁴

Ifølge definitionen er det et krav, at de væsentlige revisionsmæssige forhold (KAM) er kommunikeret til virksomhedens øverste ledelse, og det er desuden et krav, at kun de mest betydningsfulde forhold bliver kommunikeret. Det betyder, at revisor har udvalgt de kriterier, der vurderes at være de væsentligste ud fra kvantitative og kvalitative forhold, herunder størrelse, art og påvirkning af erklæringens genstand og regnskabsbrugernes interesser. Under revisionens gennemførelse bliver disse forhold primært drøftet med den øverste ledelse.

Revisorer vil på baggrund af kommunikation med ledelsen afgøre, hvilke KAM'er, der skal indgå i revisionspåtegningen, hvilket er beskrevet i de følgende afsnit.

I forbindelse med revisors planlægningsproces bliver KAM løbende identificeret. Dette sker ved at analysere mulige risici og fokusere på de forhold, der kræver særlig opmærksomhed under revisionen, baseret på revisorens faglige vurdering. De forhold som revisor vurderer som værende væsentlige forhold, hvor der er identificeret en risiko for, at der kan opstå væsentlige fejlinformationer i regnskabet. Disse forhold vil typisk være kendetegnet ved en forhøjet kontrolrisiko eller iboende risiko. Jo højere risikoen er for fejl, desto mere pålideligt revisionsbevis skal revisoren opnå gennem sin revision. Når revisoren skal fastlægge, hvilke KAM der skal kommunikeres i revisionspåtegningen, skal revisor på baggrund af sin professionelle vurdering tage hensyn til en række faktorer:

- *"områder med højere vurderet risiko for væsentlig fejlinformation eller betydelige risici identificeret i overensstemmelse med ISA 315 (ajourført)*
- *betydelige vurderinger fra revisors side vedrørende områder i regnskabet, der har involveret betydelig ledelsesvurdering, herunder regnskabsmæssige skøn, der er identificeret som værende forbundet med stor skønsmæssig usikkerhed*
- *indvirkningen på revisionen af betydelige begivenheder eller transaktioner, der har fundet sted i perioden"*⁵⁵

KAM kan ud fra ovenstående fortolkes som værende forhold, der er forbundet med en særlig risiko, set i forhold til virksomhedens aktivitet, kompleksitet, regnskabsmæssige skøn/ledelsesvurdering, samt betydningsfulde begivenheder eller transaktioner, der har fundet sted i regnskabsperioden. Revisor skal

⁵⁴ ISA 701.8

⁵⁵ ISA 701.9a-9c

derfor ved identifikationen af KAM anvende ISA 315 for at kunne identificere, om der er nogen forhold, der giver en forhøjet revisionsrisiko. Dette sker ved, som tidligere nævnt, at revisor udfører nogle risikovurderingshandlinger.

Udover ISA 315, som er gennemgået tidligere omkring identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser, så finder revisor også anvendelse af ISA 540 til at identificere KAM for et givet selskab. ISA 540 vedrører revision af regnskabsmæssige skøn, og der bliver "regnskabsmæssige skøn" beskrevet som en måling af et eller flere beløb, som er forbundet med skønsmæssig usikkerhed, hvilket skyldes, at der er en begrænsning på viden eller data. Disse begrænsninger medfører en iboende subjektivitet og variation i udfaldet af målingen. Når der i regnskabet udøves regnskabsmæssige skøn fra ledelsen, så omfatter det, at ledelsen foretager valg om anvendelse af en metode, hvor der anvendes forudsætninger og data, som kræver, at ledelsen foretager vurderinger. Dette indebærer en høj grad af subjektivitet, hvilket kan medføre kompleksitet i målingen. Indvirkningen af kompleksiteten, subjektiviteten eller andre iboende risikofaktorer vedrørende målingen af disse beløb påvirker, hvor udsat de er for fejlinformation og dermed højere risiko for væsentlige fejl i regnskabet⁵⁶.

Ved fastsættelse af KAM skal revisorer overveje andre faktorer, der kan påvirke revisors tilgang til revisionen, såsom økonomiske, regnskabsmæssige, lovgivningsmæssige, branchemæssige eller sociale forhold. Disse faktorer kan føre til områder, der kræver særlig opmærksomhed af revisorer. Efter virksomhedens størrelse, kompleksitet, forretningsaktiviteter, miljø og den faktiske situation og omstændigheder ved revisionsopgaven er det revisors faglige skøn, der bestemmer, hvor mange KAM, der skal indgå i revisionspåtegningen⁵⁷.

Som hovedregel skal revisor altid beskrive hvert centralt forhold ved revisionen i revisors erklæring, men der kan være situationer hvor et forhold, der er fastlagt til at være et centralt forhold ved revisionen, ikke kommunikerer til eksterne regnskabsbrugere. De forhold er listet nedenfor:

"lov eller øvrig regulering forhindrer oplysning om forholdet, eller

revisor i yderst sjældne tilfælde fastlægger, at forholdet ikke skal kommunikerer i revisors erklæring, fordi de negative konsekvenser heraf med rimelighed vil kunne forventes at veje tungere end den offentlige interesses fordele af en sådan kommunikation. Dette gælder ikke, hvis virksomheden har offentliggjort oplysninger om forholdet".⁵⁸

⁵⁶ ISA 540.2

⁵⁷ ISA 701.A30

⁵⁸ ISA 701.14

Detaljeringsgraden i revisors erklæring for at beskrive, hvordan et centralt forhold er behandlet ved revisionen, er et spørgsmål om faglig vurdering.

8.4 Delkonklusion

Revisionsrisiko er risikoen for, at revisorer afgiver en blank revisionspåtegning, selvom der er fejlagtige oplysninger eller andre væsentlige fejl i regnskabet. Revisionsrisiko omfatter opdagelsesrisikoen, kontrolrisiko og iboende risiko. Revisorer har ingen direkte indflydelse på kontrolrisiko og iboende risiko. For at identificere risici udfører revisorer en risikovurderingsproces, der identificerer områder med størst risiko.

Ved identifikation af revisionsrisici skal revisorer overveje risikorelaterede revisionsmål, da dette giver mulighed for at designe mere specifikke revisionshandlinger, der afdækker tilstrækkeligt de revisionsrisici, der er blevet identificeret.

Ud over at identificere områder med størst risiko, skal revisorer fastlægge væsentlighedsniveau for at vurdere, hvilke områder der er væsentlige. Hvis der konstateres fejl i regnskabet, anvendes væsentlighedsniveauet også til at vurdere, om disse fejl har betydning for beslutningsgrundlaget for brugerne af regnskabet.

Det er revisionsrisikoen, som har en betydning for revisors fastlæggelse af KAM.

Tidligt i revisionsprocessen identificerer revisorer ofte de KAM, der er relevante for den selskab som revisor sidder og foretager planlægning på. Revisorer skal i sine overvejelser være opmærksomme på flere faktorer, herunder økonomiske, regnskabsmæssige, lovgivningsmæssige, industrimæssige og andre sociale forhold. Dette kræver en revisors faglige vurdering og forståelse for kundens forretning og interne processer. Revisorer skal derefter, på baggrund af den forståelse der er blevet opnået i forhold til selskabet forretningsgange og regnskabsposter, beslutte hvilke og antallet af KAM, der skal oplyses i revisionsrapporten, og hvordan de skal præsenteres. I enkelte tilfælde kan revisor vælge, at de KAM, der er blevet identificeret, ikke kommunikerer til eksterne regnskabsbrugere. Dog er dette sjældent tilfældet.

Vedrørende beskrivelsen af KAM skal revisor kort redegøre for, hvorfor sagen anses for KAM. Dette omfatter også en beskrivelse af de udførte revisionshandlinger og en forklaring af resultaterne af disse revisionshandlinger. Beskrivelsen af KAM skal også indeholde henvisninger til relevante noter eller regnskabskonventioner på det relevante område.

9. Fortolkning af empiri og analyse af KAM i praksis

I dette kapitel vil jeg kort undersøge den datakodning, der er knyttet til udvalgte årsrapporter. Jeg vil også gennemgå de brancher, jeg har valgt at gruppere virksomheder i, og forklare, hvorfor jeg har foretaget denne opdeling. Ligeledes vil jeg i dette afsnit kort beskrive, hvad jeg vil undersøge i forhold til analysen af årsrapporten.

9.1 Formålet med analysen

Formålet med at analysere årsrapporter er at undersøge udviklingen inden for KAM i løbet af de seneste fem år. Jeg ønsker at analysere, hvordan revisorer identificerer og offentliggør KAM'er i revisors påtegning og vurderer, om denne praksis bidrager til en bedre forståelse af revisors risikovurderinger. Jeg vil undersøge, om der er observerbare fællesmønstre inden for specifikke brancher med hensyn til de offentliggjorte KAM i årsrapporterne.

Derudover vil jeg undersøge om KAM er skrevet i et klart og forståeligt sprog, og om det fremgår klart, hvorfor revisoren valgte netop disse KAM, og hvordan revisoren reviderede eller adresserede dem. Jeg vil også analysere, om der blev brugt standardformuleringer, eller om ISA 701's krav om at bruge virksomhedsspecifik formulering er opfyldt. Jeg kommer også til at se nærmere på den udvikling der har været i de fem regnskabsår, hvorvidt og den samme KAM bliver valgt igen og igen og hvorvidt beskrivelserne er identiske år efter år.

I næste afsnit forklarer jeg, hvordan indsamling af data fra årsrapporterne er blevet udført, samt hvordan data er blevet behandlet og analyseret.

9.2 Dataindsamling

Til udarbejdelse af analysen og til besvarelse af problemformuleringen er der blevet taget udgangspunkt i offentliggjorte årsrapporter for danske børsnoterede virksomheder pr. den 27.04.2023. Der er blevet taget udgangspunkt i de danske børsnoterede selskaber, som er oplistet på Børsens hjemmeside under "Københavns Fondsbørs".⁵⁹ De selskaber, som er blevet børsnoteret hos FirstNorth, er ikke medtaget i empiriindsamlingen, fordi de ikke nødvendigvis er omfattet af ISA 701, og dermed ikke har KAM-afsnit i deres revisionspåtegning.

Listen jeg har trukket fra Børsen kan findes i bilag 2, og den indeholder i alt 132 selskaber. På baggrund af denne liste har jeg indhentet og gennemgået årsrapporter, som havde årsafslutning i de seneste fem år dvs. 2018-2022. Jeg har undladt at medtage årsrapporter for 2023 i og med mange fortsat i gang med at blive

⁵⁹ <https://borsen.dk/investor/kurser/danske-aktier/?filter=cse>, besøgt d. 27.04.2023 (se bilag 2)

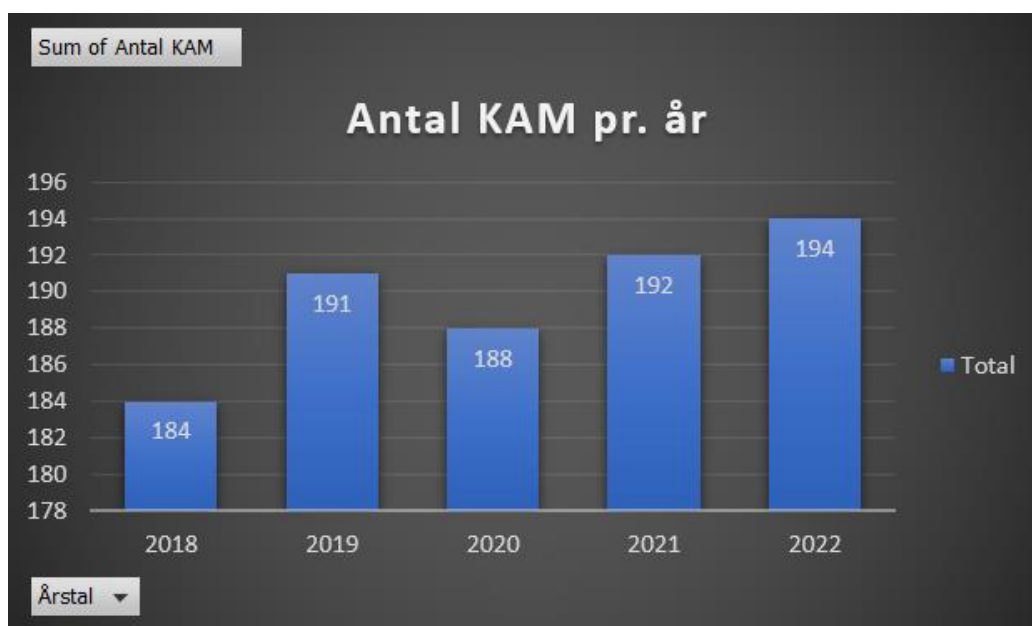
udarbejdet, og dermed ikke er indberettet til Erhvervsstyrelsen i forbindelse med skrivning af dette speciale. Jeg har dermed gennemgået 584 årsrapporter fordelt på 132 virksomheder, og dette er mit datasæt.

Til indsamling af årsrapporterne har jeg primært anvendt Morningstar, hvor størstedelen af årsrapporterne er arkiveret. Der er få tilfælde, hvor der manglede en enkelt årsrapport for en bestemt årsafslutning, men der har jeg i stedet anvendt CVR.dk eller fundet den via virksomhedernes hjemmeside. Årsagen til, at jeg ikke har anvendt Morningstars liste med selskaber som datakilde, er, at der både fremgår børsnoterede virksomheder fra Børsen og FirstNorth. Til gengæld har jeg anvendt den branche kategorisering, som Morningstar anvender, for at kunne foretage analyse på tværs af brancher.

9.3 Kodning af data

I dette kapitel forklarer jeg den systematiske behandling og kodning af dataene.

I forbindelse med gennemgangen af årsrapporterne for de seneste fem regnskabsår har jeg udarbejdet et diagram, der illustrerer antallet af KAM i revisionspåtegningen. Diagrammet belyser, at antallet af KAM i revisionspåtegningen er steget de seneste fem år og er på sit højeste i 2022.

Antal af KAM fordelt på regnskabsår (Kilde: Egen tilvirkning)

Men hvad skyldes stigningen? Jeg har undersøgt dette nærmere for at finde ud af, om antallet af KAM pr. årsrapport er steget, eller om der er andre faktorer, som har indflydelse på stigningen. Den primære årsag til stigningen i antallet af KAM i de seneste fem år skyldes, at der er kommet flere danske børsnoterede virksomheder til i løbet af min analyseperiode. Det betyder faktisk, at der i analyseperioden ikke er sket en væsentlig eller bemærkelsesværdig ændring til antallet af KAM i den enkelte revisionspåtegning. Dette har

jeg forsøgt at belyse ved at sammenholde udviklingen på antallet af årsrapporter i mit datasæt og den udvikling, der har været på antallet af KAM for det pågældende regnskabsår. Sammenligningen kan ses i nedenstående diagram.

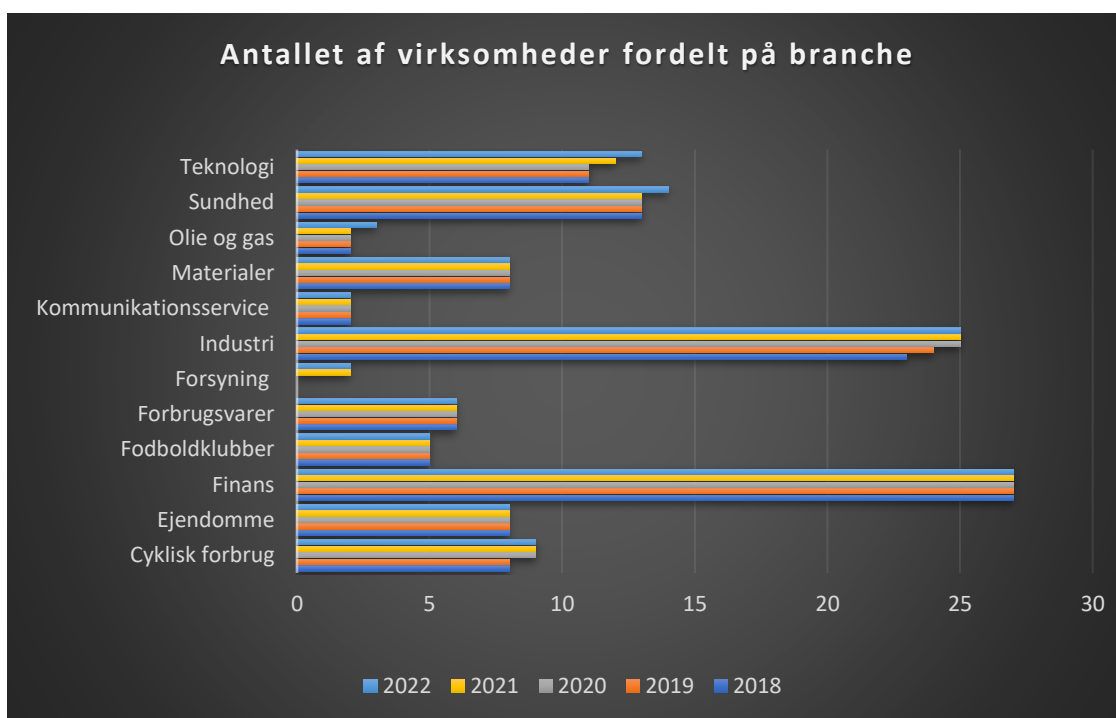
Antal af KAM og årsrapporter i datasæt fordelt på regnskabsår (Kilde: Egen tilvirkning)

Med hensyn til databehandlingen besluttede jeg at klassificere alle virksomheder i forskellige brancher. Metoden, jeg bruger til denne segmentering, er baseret på de brancher, der leveres af Morningstar. Det betyder, at jeg i første omgang klassificerer virksomheder fra de brancher, som Morningstar refererer til. Jeg har dog lavet en ekstra branche navn som kategori, hvorunder jeg har placeret danske fodboldklubber. Kategorien har jeg kaldt "Fodboldklubber", og her har jeg placeret følgende børsnoterede selskaber: Aalborg Boldspilklub A/S, AGF A/S, Brøndbyernes I.F. Fodbold A/S, PARKEN Sport & Entertainment A/S og Silkeborg IF Invest A/S.

I søjlediagrammet nedenfor bliver der illustreret fordelingen af virksomheder på forskellige brancher i analyseperioden fra 2018 til 2022. Diagrammet viser antallet af virksomheder i følgende brancher: Cyklisk forbrug, Ejendomme, Finans, Fodboldklubber, Forbrugsvarer, Forsyning, Industri, Kommunikationservice, Materialer, Olie og gas, Sundhed og Teknologi. Brancherne og inddeling af virksomhederne har jeg, som tidligere nævnt, fra Morningstar.

Det fremgår tydeligt af diagrammet, at finans- og industribrancherne har den højeste repræsentation af virksomheder. Dette indikerer, at disse brancher har været betydningsfulde og dominerende i den givne

analyseperiode. Derudover er sundheds- og teknologibranchen også godt repræsenteret og har en betydelig andel af virksomhederne.

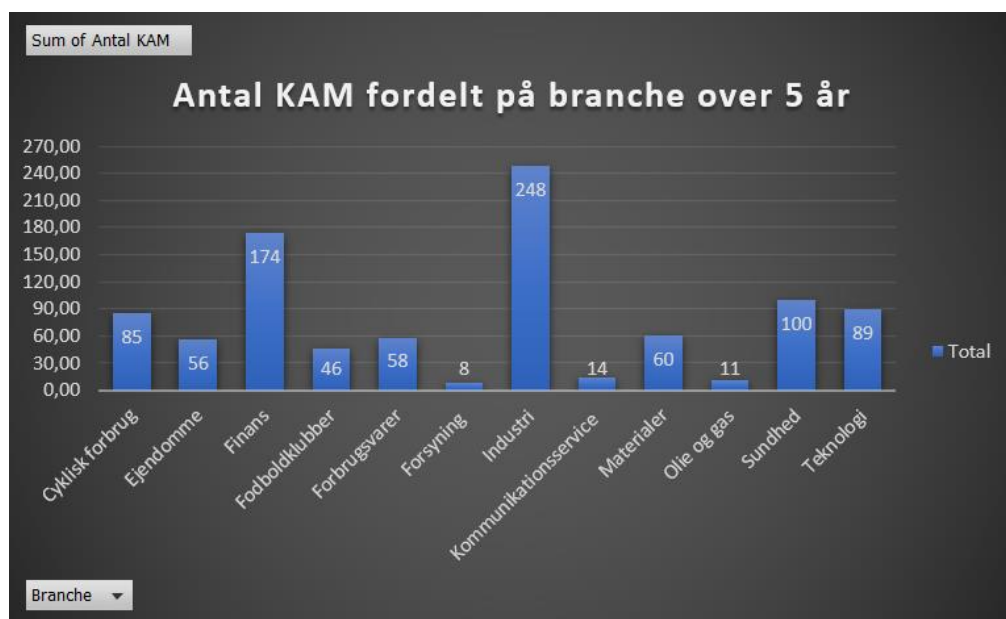
Oversigt virksomheder fordelt på brancher og regnskabsår, (Kilde: Egen tilvirkning)

Baseret på ovenstående søjlediagram, der viser antallet af virksomheder fordelt på brancher i løbet af de seneste fem år, og det søjlediagram der kommer efterfølgende, der viser antallet af KAM i revisorpåtegningen fordelt på de samme brancher, er der en interessant sammenhæng. De fem brancher med flest observationer i begge diagrammer er "Finans, Industri, Cyklisk forbrug, Sundhed og Teknologi". Dette indikerer, at der er en betydelig tilstedeværelse af KAM inden for disse brancher.

På den baggrund og til støtte for min beslutning fandt jeg det passende at dykke ned i disse fem brancher i min analyse med fokus på håndtering og udvikling af KAM. De overvejelser, som jeg har haft, har været følgende:

- **Mere repræsentativ:** Ved at analysere de mest observerede brancher har jeg adgang til en større database, hvilket resulterer i større repræsentativitet af revisorerklæringer og KAM. Dette bidrager til mere effektive og pålidelige analyseresultater og konklusioner.
- **Relevans for KAM:** Da disse fem brancher har flest KAM, indikerer dette deres høje kompleksitet og betydning for finansiel rapportering. Ved at fokusere på disse brancher kan jeg finde værdifuld indsigt i de specifikke risici, udfordringer og forhold, der er forbundet med KAM, og hvordan revisorer har grebet dem an, samt beskrevet de udviklinger, der er sket over de seneste fem år.

- **Indsigt i brancherelaterede problemstillinger:** Hver af de fem brancher har sine egne karakteristika, regulatoriske krav og udfordringer. Ved at studere disse brancher i dybden, vil jeg bedre kunne forstå de brancherelaterede problemstillinger og risici, som revisorer anser for at være vigtige og kræve særlig opmærksomhed.
- **Gennemgang af praksis:** Ved at analysere årsrapporter og KAM på tværs af fem brancher har jeg mulighed for at undersøge, om ISA 701's krav vedrørende formulering af KAM er blevet overholdt i løbet af de seneste fem år og endnu vigtigere, om der er sket en udvikling i forhold til formulering af teksterne.

Antal af KAM fordelt på brancher og regnskabsår (Kilde: Egen tilvirkning)

I min analyse vil jeg se nærmere på, om KAM er formuleret i et forståeligt sprog, og om det er tydeligt, hvorfor revisorer valgte netop den/de specifikke KAM, og hvordan revisorer reviderer/adresser dem. ISA 701 specificerer, at KAM skal være virksomhedsspecifikke. Derfor fandt jeg det interessant at tjekke, om den offentliggjorte KAM er virksomhedsspecifik eller generel/branchespecifik. I analysen skelner jeg mellem virksomhedsspecifikke KAM og branchespecifikke KAM ved at sammenligne de rapporterede KAM inden for hver branche og vurdere, om der er nogen generelle tendenser vedrørende KAM inden for de forskellige brancher.

Jeg har gennemgået de rapporterede KAM inden for hver af de før nævnte brancher og undersøgt, om andre virksomheder i samme branche har identificeret de samme KAM. Hvis ingen anden virksomhed i en branche har samme KAM, vil det være den ultimative argumentation for, at revisor har været virksomhedsspecifik i forhold til udvælgelse af KAM. Dette vil hjælpe os med at vurdere overholdelse af de nødvendige krav og

vejledning i ISA 701 og identificere områder, der kan kræve forbedringer eller yderligere opmærksomhed for at forbedre KAM-afsnittet i revisionspåtegningen, samt mindske forventningskløften og udbedre informationskløften.

9.4 Analyse af KAM i praksis

I min analyse har jeg først og fremmest til hensigt at undersøge de overordnede revisionsmål for at identificere de mest hyppigt forekommende mål. Dette vil give mig et overblik over, hvilke områder der typisk vurderes som væsentlige af revisorerne.

Derudover vil jeg belyse hvilke regnskabsposter, der bliver udvalgt som KAM i revisorpåtegningen. Jeg vil undersøge den beskrivelse og formulering, der anvendes i KAM og vurdere, om de opfylder kravene i ISA 701. Dette vil give indsigt i, hvordan revisorerne beskriver og formulerer KAM, om det kommunikerer tydeligt og præcist, og om revisorerne overvejelser og vurderinger fremgår tydeligt og præcist heraf i revisorpåtegningen. Derefter vil jeg fokusere på de tidligere nævnte brancher og undersøge, om der er tendenser til branchespecifikke KAM, eller om de opfylder kravene i ISA 701 om virksomhedsspecifikke KAM. Dette vil hjælpe med at afdække, om virksomhederne inden for disse brancher identificerer og rapporterer specifikke KAM, der er unikke for deres egen virksomhed, eller om der er en tendens til at anvende mere generelle eller branchespecifikke KAM.

Alle ovenstående analyser er baseret på baggrund af indberettet årsrapporter for de seneste fem regnskabsår (2018 til 2022). Dette giver mig mulighed for at evaluere udviklingen og eventuelle ændringer i revisionsmål, KAM-formuleringer og anvendelsen af ISA 701 i løbet af denne tidsperiode.

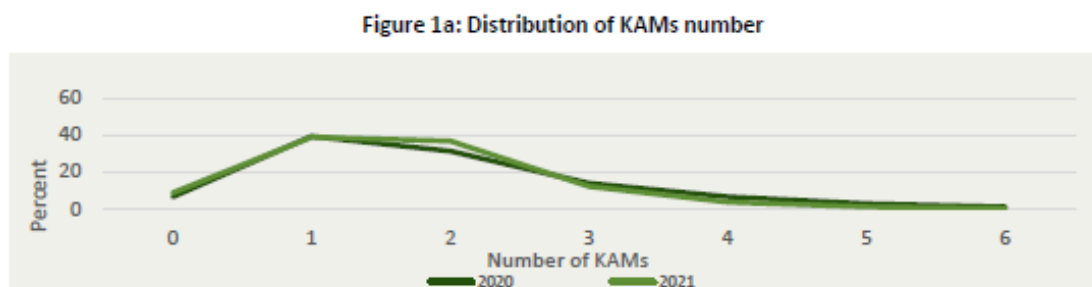
9.4.1 Forventninger til analysen

Inden jeg går i gang med at analysere årsrapporterne, har jeg nogle forventninger og antagelser om forholdene omkring KAM-beskrivelsen og hvilke KAM-områder, der skiller sig mest ud. Jeg vil i det følgende kort skitsere, hvad jeg forventede forud for min analyse.

Når det kommer til antallet af KAM, havde jeg en forventning om, at der i gennemsnit ville være to eller flere KAM angivet i selve årsrapporten. Denne forventning bygger på analyser af KAM i både New Zealand og UK. I New Zealand var et universitet i Auckland, New Zealand, blevet autoriseret til at undersøge KAM af The XRB Board. The XRB Board udvikler og udsteder rapporteringsstandarder inden for regnskab, revision i New Zealand⁶⁰ og i de seneste år har de foretaget årlige analyser af udviklingen på KAM. I rapporten for 2022 har de opsummeret anvendelse og behandling af KAM for 2020 og 2021, hvor der er gennemgået 470

⁶⁰ XRB-hjemmeside: <https://www.xrb.govt.nz/>

årsrapporter for 235 virksomheder. I rapporten belyser de, at langt de fleste årsrapporter har mellem et og to KAM i revisorerklæringen.⁶¹

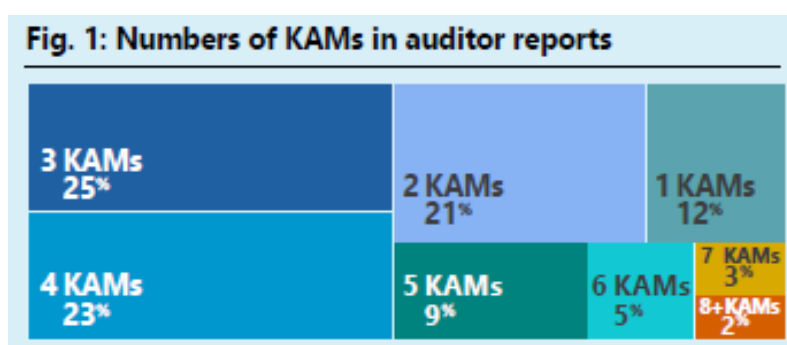

Antal af KAM i årsrapporter Kilde: (XRB External reporting board, 2022)

Som man kan se i deres ovenstående graf, så indeholder langt de fleste årsrapporter et eller to KAM og der har ikke været en væsentlig ændring fra 2020 til 2021.

I UK er anvendelse af KAM en smule anderledes i forhold til antallet af KAM, som er oplyst i årsrapporten. Denne rapport er baseret på en analyse af 396 årsrapporter udstedt i løbet af 2021 og bestilt af Financial Reporting Council (FRC) fra et hold af akademikere baseret på universiteterne i Portsmouth, Southampton og Brunel. FRC's formål er at fastsætte høje standarder for selskabsledelse, rapportering og revision m.m. i Storbritannien.⁶²

Nedenstående figur viser, hvordan antallet af KAM varierede i årsrapporterne. De fleste årsrapporter inkluderede tre KAM, men der var betydelig variation mellem årsrapporterne. Mens flere årsrapporter inkluderede mange KAM, var antallet af rapporter med kun et KAM 12% større end antallet med seks eller flere KAM 10%.⁶³

Antal af KAM i årsrapporter Kilde: (FRC: Snapshot 3: Key Audit Matters, 2022)

⁶¹ XRB External reporting board, F. F. (2022). Key audit matters at stock take of the first year in new zealand.

⁶² FRC hjemmeside, About the FRC: <https://www.frc.org.uk/about-the-frc/our-purpose>

⁶³ FRC – Financial Reporting Council, “Snapshot 3: Key Audit Matters”

Der er altså betydelige variationer i antallet af KAM i UK, og der er oplyst i rapporten, at der har været en reduktion i det gennemsnitlige antal KAM, siden kravet om at rapportere om KAM blev indført.

En anden forventning jeg har til min analyse, er at formuleringen af KAM i revisionserklæringen ikke er særlig detaljeret, og dermed opnår regnskabsbrugeren ikke den optimale nytteværdi af KAM-afsnittet. Jeg ville forvente, at revisorer ikke beskriver detaljeret, hvorfor netop disse KAM blev valgt frem for andre forhold, som er blevet kommunikeret til ledelsen. Jeg forventer heller ikke, at revisorer beskriver detaljeret, hvilket overvejelser man har gjort sig i forbindelse med at imødekomme den risici, man har konstateret.

Desuden forventede jeg, at de KAM, som er blevet afgivet af revisorerne, ville afspejle områder, hvor der foretages ledelsesmæssige skøn især omkring værdiansættelse. Ifølge ISA 701 skal KAM omfatte områder, hvor der er skønsmæssige forhold. Jeg forventede, at de områder, hvor jeg ville modtage en vigtig nøglefunktion (KAM), ville omfatte nettoomsætning, goodwill, investeringsejendomme, udskudte skatter, retssager, og udviklingsaktiviteter. Da dette klart er regnskabsposter eller forhold som vil kræve en betydelig skøn fra ledelsen, og dette skal revisor efter bedste evne prøve at dokumentere.

Når det kommer til brugen af virksomhedsspecifik vs. standard/branchespecifik formulering, vil jeg for det meste forvente, at en standard/branchespecifik formulering bliver brugt i høj grad. Jeg tror, de store revisionsfirmaer kan have lånt fra erfaringerne i Storbritannien, hvor kravet om en KAM i revisionserklæringen har været på plads i længere tid.

9.4.2 Analyse af KAM overordnet

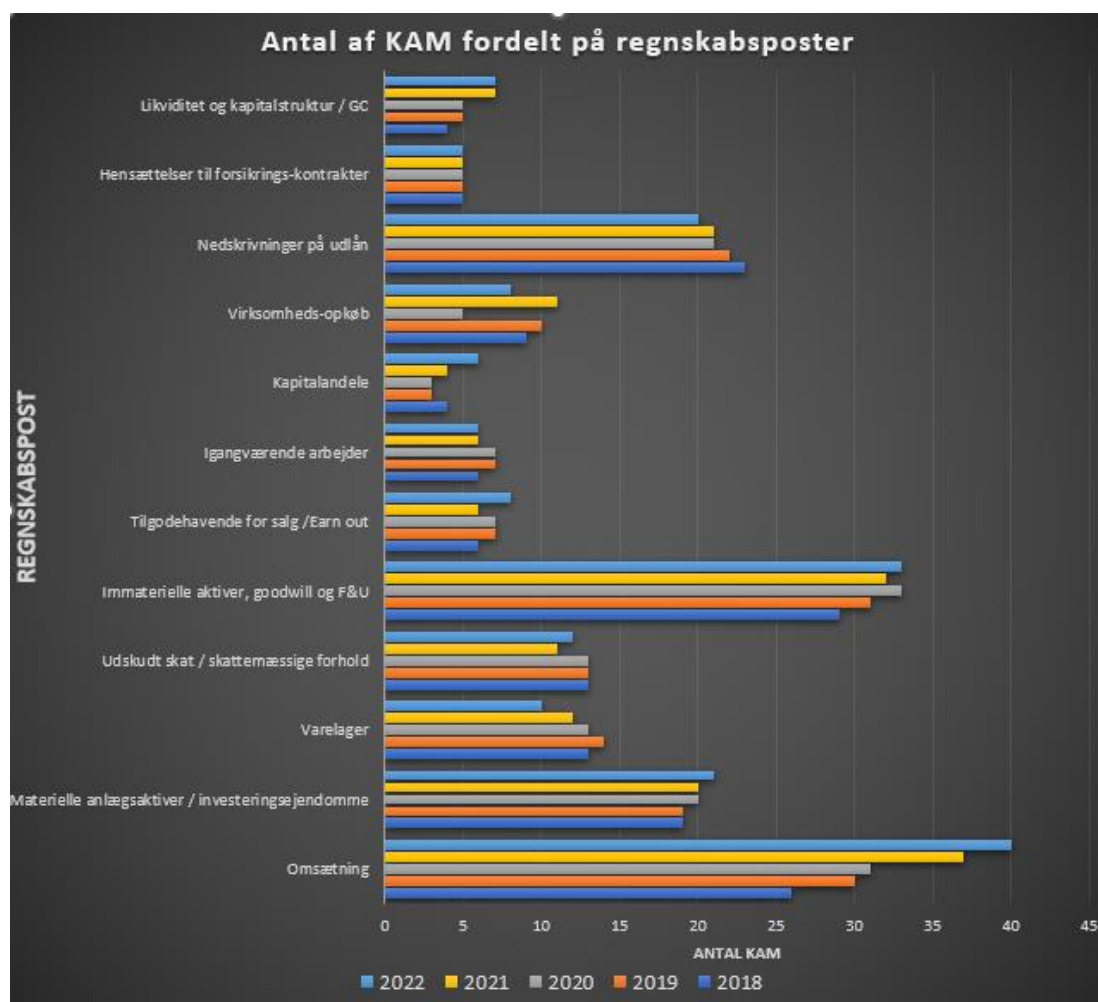
Til at starte med er jeg interesseret i at analysere udviklingen af KAM på tværs af regnskabsposter. Altså om der er sket en væsentlig ændring i forhold til hvilke regnskabsposter, revisorerne mener, er en KAM i årsrapporterne. Jeg har derfor udarbejdet et diagram, der viser, hvilke regnskabsposter der er blevet valgt som KAM i årsrapporterne. Da der er mange forskellige regnskabsposter, der har været KAM i de seneste fem år, har jeg truffet beslutning om at afgrænse analysen. Hvis antallet af KAM for en regnskabspost udgør mindre end 1% af det samlede antal KAM, er den blevet sorteret fra. Dette gør jeg for at fjerne outliers, da jeg ønsker at analysere udviklingen af KAM i løbet af de seneste fem år og ikke er interesseret i isolerede tilfælde af KAM.

Diagrammet viser, at nogle regnskabsposter optræder hyppigt som KAM i årsrapporterne. Disse poster inkluderer omsætning, immaterielle aktiver, materielle aktiver, nedskrivning på udlån, varelager og skattemæssige forhold (især udskudt skat). Det er bemærkelsesværdigt, at omsætningen i analysens periode har oplevet betydelig vækst, mens de øvrige regnskabsposter er på samme niveau. Antal af KAM, som vedrører omsætningen, var 26 stk. for årsrapporter med regnskabsafslutning i 2018. Dette er steget til 40 stk. i 2022, hvilket svarer til en stigning på 54 procent. Dette er en interessant observation, der tyder på, at

omsætningen har udviklet sig til at være en regnskabspost, som revisorerne muligvis har haft et større fokus på, mens de andre regnskabsposter har været mere stabile. I forbindelse med mit interview af Anne Cathrine Nielsen, så har jeg spurgt, om hun havde en eventuel forklaring eller hypotese i forhold til udviklingen af valg af omsætningen som KAM. Hun oplyser følgende:

"Jeg tror, man i Danmark også kigger ret meget hen mod UK i forhold til KAM. Det gjorde man ret meget i implementeringsfasen, fordi de var nogle år foran Danmark på den del, så jeg kunne forestille mig, at man stadigvæk kigger meget i UK for at kigge på de tendenser, der ses der".⁶⁴

Dette har jeg senere bekræftet, når jeg sammenholder til en rapport fra UK omkring anvendelse af KAM. Omsætningen i UK er klart den mest valgte regnskabspost som KAM, så det kan være Danmark har holdt øje med den tendens og valgt at have et større fokus på omsætningen for de danske børsnoterede virksomheder.

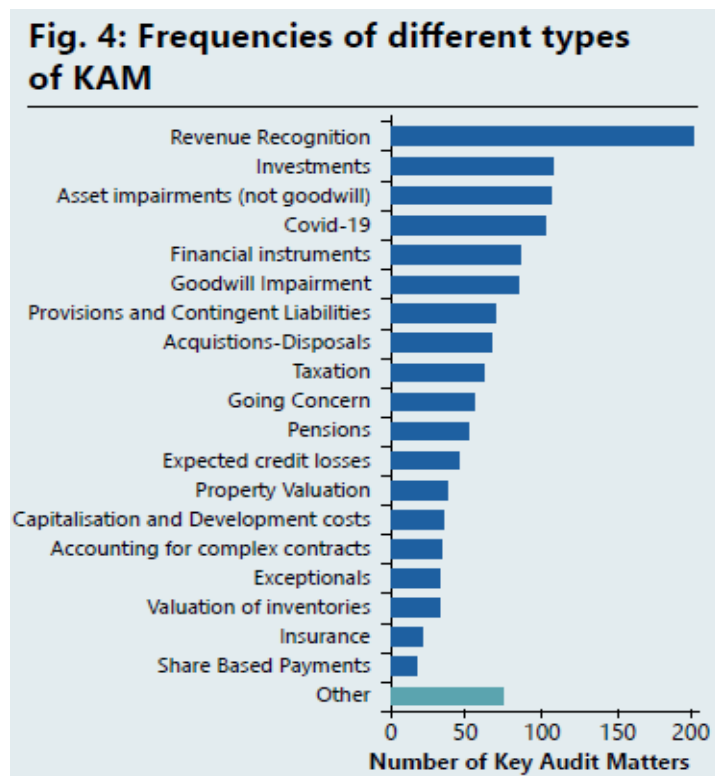
Antal af KAM i fordelt på regnskabsposter Kilde: (Egen tilvirkning)

⁶⁴ Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

Derudover er der flere områder, som er valgt til at være KAM flere gange, såsom immaterielle aktiver, materielle anlægsaktiver, nedskrivninger på udlån, varebeholdninger og udskudt skat. I forhold til, hvad jeg forventede i min analyse, forventer jeg meget KAM i nettoomsætning, goodwill, investeringsejendomme, udskudt skat, retssager og udviklingsomkostninger. Min analyse afslørede, at der faktisk er KAM inden for netop disse områder. Konkret blev værdiansættelse/nedskrivningstest nævnt mest som årsagen til, at den specifikke regnskabspost blev udvalgt til at være KAM i regnskabet (dette kommer jeg også nærmere ind på senere i analysen). Dette er også forståeligt, da værdiansættelse/nedskrivningstest involverer en høj grad af ledelsesskøn, og revisorer har vurderet dette som en øget risiko på dette område. Det skyldes, at det involverer vurdering/vurdering foretaget af ledelsen i overensstemmelse med ISA 315.28 og ISA 701, hvilket gør det til et specifikt risikoområde, som revisorer skal være særligt opmærksomme på, når de vurderer KAM.

Udviklingen af KAM i revisorerklæringer for børsnoterede selskaber i Danmark kan sammenlignes med situationen i Storbritannien. I Storbritannien er der også KAM knyttet til forskellige regnskabsposter, men den regnskabspost, der hyppigst forekommer, er omsætning, efterfulgt af investeringer, nedskrivning på aktiver, nedskrivning på goodwill, Covid-19 og finansielle instrumenter. Bemærk dog, at den britiske rapport dækker regnskabsåret 2021, hvorfor Covid-19 er mere fremtrædende i denne analyse end i min egen analyse af danske børsnoterede selskaber.

Ikke desto mindre viser grafen nedenfor fra den britiske rapport, at omsætningen klart er den mest anvendte KAM, ligesom de danske børsnoterede virksomheder. Det kan tyde på, at de danske revisorer har hentet inspiration fra Storbritannien i forhold til behandling og beskrivelse af KAM i revisorerklæringen, da KAM længe har været et etableret begreb og revisionsstandard i Storbritannien. Dette har også været min forventning i og med at langt de fleste børsnoterede danske virksomheder har en revisor fra "Big Four", altså enten PWC, Deloitte, EY eller KPMG. Disse revisionshuse findes på det internationale plan, og dermed deler de deres viden og erfaringer med hinanden. Ligeledes formoder jeg, at der er nogle retningslinjer, som er fælles, heriblandt behandling af KAM.

KAM i Storbritannien Kilde: (FRC: Snapshot 3: Key Audit Matters, 2022)

I rapporten bliver der forklaret, at omsætningen er klart den mest repræsentative KAM, fordi der foreligger en høj grad af risici for besvigelser og manipulation. Dernæst vil regnskabsposter, som indeholder væsentlig regnskabsmæssige skøn fra ledelsen være de næste, som revisorerne ofte ville vælge som værende en KAM for selskaberne.

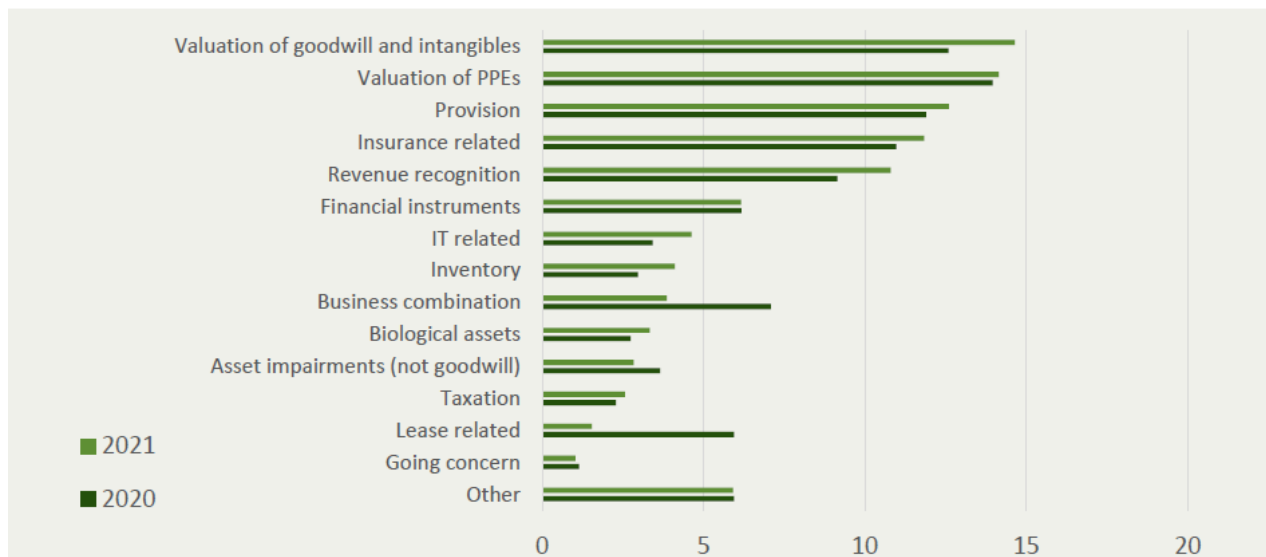
*"The most common type of KAM in the current sample was revenue recognition, which is presumed as a fraud risk by the auditing standards. Other common KAMs related to financial statement line items where estimation uncertainty and management judgement created heightened risks for manipulative financial reporting. For example, investments, asset impairments, financial instruments and goodwill were all common subject matter for KAMs."*⁶⁵

I New Zealand adskiller udvalget af regnskabsposter som værende KAM sig fra Danmark og Storbritannien. Nedenstående figur illustrerer fordelingen af KAM for forskellige regnskabsposter i 2020 og 2021. Den største forskel er uden tvivl, at omsætningen ikke er så dominerende, som den er i Danmark og Storbritannien. I stedet er de mest almindeligt anvendte KAM immaterielle aktiver/goodwill, ejendom og ejendom, anlæg og udstyr. Man kan aflede heraf, at revisorerne i New Zealand har et større fokus på regnskabsposter som er

⁶⁵ FRC – Financial Reporting Council, "Snapshot 3: Key Audit Matters"

behæftet med regnskabsmæssige skøn fra ledelsen. Dog kan man også se, at omsætningen fra 2020 til 2021 er steget, hvilket også kan tyde på, at revisorerne trods alt er særlig opmærksomme herpå.

Figure 2: KAM topics

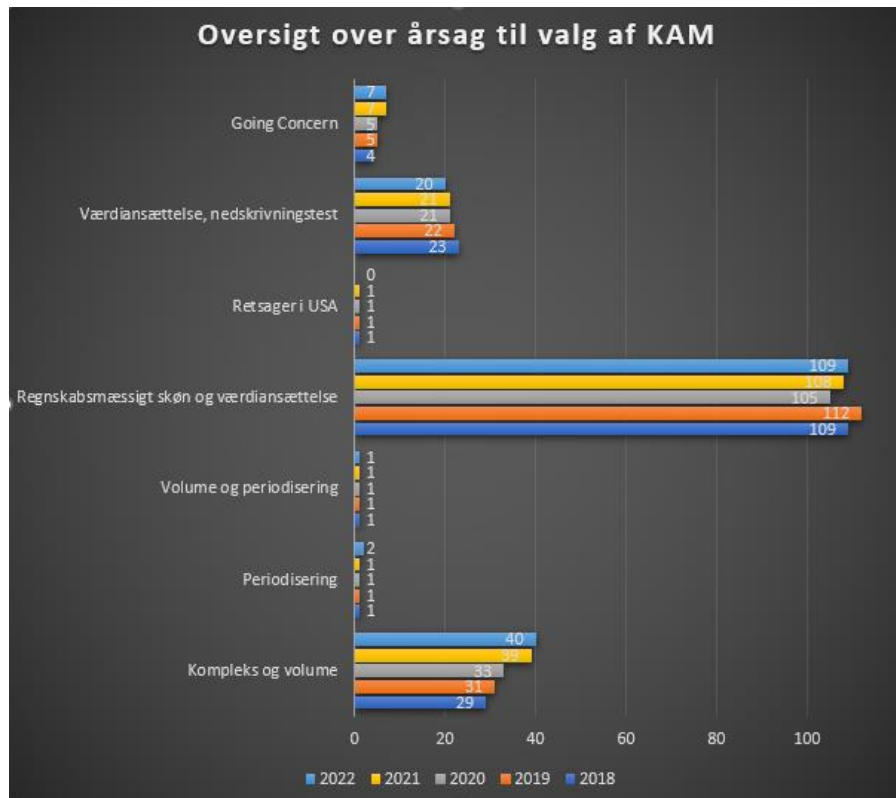

KAM i New Zealand, Kilde: (XRB External reporting board, 2022)

Ved gennemgangen af danske børsnoterede selskabers årsrapporter har jeg undersøgt revisors redegørelse for begrundelsen for valg af konkrete regnskabsposter som KAM, og revisors vurdering af risici forbundet med disse poster. Jeg har fundet ud af, at omsætning ofte vælges som KAM på grund af kompleksiteten, volumen og periodiseringen af denne regnskabspost. Derudover er omsætning ofte forbundet med risiko for væsentlige fejl.

Min analyse viste dog, at de fleste revisors fortolkninger pegede på, at regnskabsposter blev udvalgt som KAM på grund af en høj grad af ledelsesskøn. I de fleste tilfælde er det værdiansættelse, som revisor mener involverer væsentlige regnskabsmæssige skøn. Dette er positivt, fordi det overholder ISA 701.9, som specificerer, at områder af årsregnskabet, der involverer væsentlig ledelsesvurdering, herunder regnskabsmæssige skøn, skal identificeres som KAM i årsrapporten.

Som det fremgår af nedenstående diagram, er regnskabsmæssige skøn vedrørende værdiansættelse klart den mest repræsentative årsag angivet af danske revisorer. Herefter følger kompleksiteten og volumen af regnskabsposter, som er steget gradvist i analysens periode. Denne årsagsforklaring blev oftest anvendt i forbindelse med omsætningen, hvilket også stemmer overens med tidligere graf, hvor omsætningen blev valgt hyppigere som KAM.

Årsag til valg af KAM i Danmark, Kilde: (Egen tilvirkning)

I den tidligere analyse blev det også konstateret, at der var flere regnskabsposter, der kun blev valgt få gange som KAM, og dette skyldtes særlige omstændigheder. Det samme gælder for årsagerne til KAM, som det fremgår nedenfor, hvor visse årsager kun optræder en enkelt gang om året. Dette kan tyde på, at revisorerne er virksomhedsspecifikke, når de udvælger KAM, hvilket også er positivt, da dette også er et krav jf. ISA 701. Under analysen konstaterede jeg også, at der var en del KAM, der kunne henføres til kompleksitet og regnskabsmæssige skøn. Det kan være en indikation på, at revisor har virksomhedsspecifikationer med i deres risikovurdering. Dette omfatter ofte de kontrakter, virksomheden har indgået, og om der er særlige forhold i kontrakterne, der kan påvirke revisionsrisikoen.

Analysen indikerede også, at begrundelsen for nogle af de rapporterede KAM var "væsentlighed og regnskabsmæssige skøn." Det viser også, at revisorerne også tager højde for væsentlighedsniveauet i deres risikovurdering, herunder om risikoområder kan medføre væsentlige fejl i regnskabet, hvis man ikke har foretaget tilstrækkelig revision.

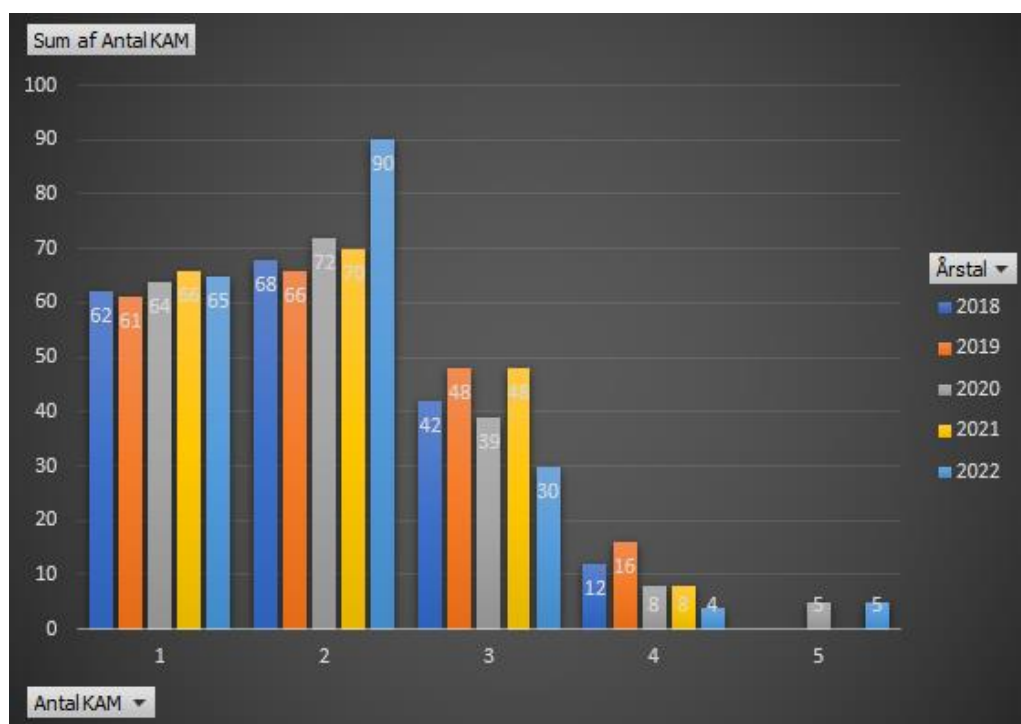
En anden observation er, at ikke mange virksomheder har KAM relateret til transaktioner med nærtstående parter. Betydelige risici kan være forbundet med sådanne transaktioner i henhold til ISA 315.28. Derfor kan man argumentere for, at transaktioner med nærtstående parter kan falde ind under ISA 701.9. Det kan

betyde, at revisor ikke har vurderet de væsentlige risici, der er forbundet hermed, eller at revisor ikke har taget stilling hertil under risikovurderingen.

I min analyse observerede jeg få tilfælde, hvor KAM relateret til it-systemer blev identificeret. Her vurderede revisor, at det er kritisk, at disse systemer fungerer optimalt og korrekt, da enhver fejl kan føre til væsentlige fejl i regnskabet. Derudover ser det ud til, at et af risikoområderne også kan skyldes højt antal af transaktioner. Disse to typer KAM indikerer, at revisorer som en del af risikovurderingsprocessen også evaluerer virksomhedens interne kontroller. Svagheder i disse kontroller kan føre til væsentlige fejl i regnskabet (kontrolrisiko). Derudover råder den revisorer til at vurdere mængden af transaktionerne (iboende risiko), der er relevant for deres risikovurdering.

Med hensyn til det gennemsnitlige antal KAM-rapporter af virksomheder, havde jeg forventet et gennemsnit på to eller flere KAM. Ved analyse af mit data konkluderer jeg, at det gennemsnitlige antal udstedte KAM er 1,6 (afrundet til 2). Det betyder, at der er blevet afgivet lidt færre KAM, end jeg havde forventet.

På baggrund af dataet, som er illustreret nedenfor, så er antallet af i KAM i årsrapporter fra de danske børsnoterede virksomheder faldet en smule over analyseperioden. Antallet af årsrapporter med tre eller fire KAM er faldet væsentligt i analyseperioden, imens årsrapporter med to KAM er steget markant. Hvis man skal sammenholde dette med andre lande, så minder de danske børsnoterede virksomheder mere om virksomhederne i New Zealand, som også har et gennemsnit, der minder om min analyse.

Antal af KAM i årsrapporter i Danmark, Kilde: (egen tilvirkning)

I forbindelse med min analyse har jeg undersøgt, om der er specifikke kendetegn ved valget af KAM inden for forskellige brancher. Her tager jeg udgangspunkt i de brancher som indeholdte flest selskaber, hvilket er beskrevet tidligere som værende: "Finans, Industri, Cyklisk forbrug, Sundhed og Teknologi".

Nedenstående billede viser en opgørelse over de regnskabsposter, der er blevet udvalgt som KAM inden for de forskellige brancher. Jeg har identificeret og fremhævet de områder, der anses for at være af størst betydning og risiko i hver specifik branche.

	Omsætning	Materielle anlægsaktiver	Varelager	Udskudt skat / skattemæssige forhold	Immaterielle aktiver	Tilgode for salg/Earn out	Igangværende arbejder	Kapitalandele	Virksomhedsopkøb	Nedskrivning på udlån	Hensættelser til forsikringskontrakter	Likviditet og kapitalstruktur / GC
Cyklisk forbrug	23	5	12	12	18	1	0	1	3	0	0	6
Ejendomme	0	40	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0
Finans	1	5	0	0	1	5	0	1	6	102	20	3
Fodboldklubber	12	10	0	2	5	0	0	0	0	0	0	0
Forbrugsvarer	15	3	5	1	24	0	0	0	5	0	0	0
Forsyning	0	0	2	0	4	0	0	0	0	0	0	0
Industri	49	26	22	28	42	21	19	7	10	0	5	11
Kommunikationsservice	4	0	5	0	3	0	0	0	1	0	0	0
Materialer	5	5	8	3	22	0	0	1	4	0	0	5
Olje og gas	0	5	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Sundhed	33	0	3	8	16	5	0	0	10	4	0	3
Teknologi	22	0	5	8	23	2	8	5	3	1	0	0

Oversigt over regnskabsposter som er KAM fordelt på brancher i Danmark, Kilde: (Egen tilvirkning)

Resultatet af dataet er meget interessant. For Industri og Cyklisk forbrug er der en bred variation af regnskabsposter, som er blevet udvalgt til at være KAM. Det er en indikation på, at revisorerne er virksomhedsspecifikke i deres behandling og udvælgelse af KAM. Dette er positivt, da det som nævnt tidligere er et krav i ISA 701, at revisor i deres risikovurdering har en grundlæggende forståelse for virksomhederne forretning.

For brancherne Sundhed og teknologi, så kan man se, at der er en større tendens til, at revisorerne vælger, at regnskabsposterne omsætning og immaterielle aktiver er væsentlige forhold i regnskabet. Ofte er disse i selskabet kendetegnet ved at have høj volumen på omsætningen, samt at der er rabatter, moms, pligter og returnering af varer, som gør, at området bliver mere komplekst og svær at dokumentere. I næste kapitel ser jeg nærmere på revisorernes tekstformuleringer af afsnittet omkring KAM, hvor jeg blandt andet tager udgangspunkt i Bang & Olufsen A/S, der er branchekategoriseret som værende Teknologi, og som netop har en KAM for omsætningen.

Ser man nærmere på den sidste branche, Finans, så er det tydeligt, at der er en klart dominerende regnskabspost, som er KAM for branchen. Nedskrivning på udlån fremgik 102 gange ud af i alt 144 KAM, hvilket er betydeligt af den samme KAM i forhold til alle de andre brancher. Jeg har spurgt, Anne Cathrine Nielsen, hvad hun tænker, kan være oversagen til, at virksomhederne i netop denne branche har stort set den samme KAM, og om revisor forholder sig til branchen, når de skal identificere KAM for individuelle

virksomheder. I interviewet forklarer hun, at "Big Four" nok har en faglig afdeling, som holder sig ajour med, hvordan andre revisionshuse, forholder sig til KAM. Derudover ville man nok også se mod udlandet og generelt andre brancher i Danmark for igen at holde sig ajour med KAM for brancherne. Anne Cathrine Nielsen fortæller følgende under interviewet:

"Det vil undre mig meget, hvis du var underskrivende revisor eller en del af revisionsteamet for, lad os nu bare tage, Alm. Brand Forsikring, at du så ikke også kiggede på, hvad der var med i KAM for andre forsikringsselskabers årsregnskaber. Der tænker jeg, man ville uden tvivl holde sig ajour med fra de andre brancher, der nu er noteret, hvilke KAM der er der "... Det er to veje til Rom, hvor man enten siger, at der er nogle branche KAM med nogle virksomhedsspecifikke forhold på toppen, eller man siger der er nogle virksomhedsspecifikke KAM, hvor man lader sig påvirke af, hvad der er med i branchen. Det, tror jeg, er to sider af samme sag".⁶⁶

I det efterfølgende kapitel undersøger jeg, hvordan revisorer formulerer KAM, og præsenterer eksempler på afsnit, der omhandler de mest hyppigt valgte regnskabsposter som KAM. Disse eksempler er baseret på min tidligere gennemgang af regnskabsposter, der forekom hyppigst som KAM i min analyse.

9.4.3 Analyse af KAM formuleringer

Jeg har udvalgt to KAM afsnit fra årsrapporterne for 2018/19 og 2021/22 fra Bang & Olufsen A/S for at analysere revisors formuleringer. Disse afsnit giver indsigt i, hvordan revisorerne har identificeret og vurderet KAM i virksomheden.

Begge KAM-afsnit begynder med en kort beskrivelse af, hvordan virksomheden indregner omsætning (regnskabspraksis). Dette gør læseren bekendt med regnskabsprincipper og -procedurer relateret til omsætningen for virksomheden.

Dernæst kommer begrundelsen for, at revisorerne vurderer omsætning som en KAM. I dette tilfælde var årsagen, at ledelsen skulle udøve skøn i forhold til om risikoovergangen til kunden har fundet sted. Dette er afgørende, da virksomheden kun kan indregne indtægten i driften, hvis risikoovergangen er fuldendt. Denne vurdering kræver en nøje gennemgang og vurdering af de relevante kontraktvilkår og transaktionsbetingelser. Derudover er der komplekse faktorer, såsom rabatter og returnering af varer, der påvirker omsætningen. Disse faktorer kræver korrekt beregning og behandling i bogføringen af omsætningen. Revisorerne er nødt til at sikre, at rabatter og returneringer er korrekt afspejlet i regnskabet, og at der er et passende skøn i forhold til den økonomiske påvirkning af disse faktorer.

⁶⁶ Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

Revisor forklarer herefter, hvordan de har adresseret denne KAM. Her skriver de, at:

- man har taget stilling til virksomhedens regnskabspraksis
- man har udført analytiske handlinger for rabatter relateret til omsætningen
- Sammenholdt rabatter til kontrakter
- Foretaget stikprøvetest på omsætningen op til balancedagen samt
- Stikprøvetest til kreditnotaer efter balancedagen.

På baggrund af ovenstående handlinger må man antage at revisor har opnået tilstrækkelig overbevisning omkring omsætningen, hvilket bekræftes i og med, at der ikke er fremhævet forhold i revisorerklæringen, og at der er afgivet en ikke modificeret konklusion. Nedenfor har jeg indsat billeder fra KAM-afsnittene. Det øverste afsnit er fra årsrapporten 2021/22, og den nederste er fra årsrapporten 2018/19 og begge for Bang & Olufsen A/S.

Revenue recognition from sale of goods

Revenue is recognised when control of the goods has been transferred to the customer and is measured at the fair value of the expected consideration to be received, less rebates, discounts, sales taxes, duties and expected sales returns. We refer to Note 2.1 Revenue and operating segments of the consolidated financial statements. Revenue recognition was a significant matter in our audit due to the estimates and judgements necessary by Management in respect of timing of transfer of control to the customers and completeness and measurement of rebates and discounts.

Our procedures included considering the appropriateness of the Group's accounting policies in relation to revenue against applicable accounting standards, performing analytical procedures over rebates and discounts in relation to revenue and testing provisions for rebates and discounts by inspecting supporting documentation including customer contracts on sample basis. We have applied data analytics on sales and performed sample testing of sales transactions close to the balance sheet date as well as credit notes issued after the balance date to verify whether those transactions were recognised in the correct period and at correct amounts.

Revenue recognition

Revenue is recognised when control of the goods have been transferred to the customer and is measured at the fair value of the expected consideration to be received, less rebates, discounts, sales taxes, duties and expected sales returns. We refer to Note 2.2 - Revenue of the consolidated financial statements. Revenue recognition was a significant matter in our audit due to the estimates and judgements necessary by Management in respect of timing of transfer of control to the customers and measurement of rebates and discounts.

Our procedures included considering the appropriateness of the group's accounting policies in relation to revenue, assessment of internal controls related to timing and measurement of revenue and test of a sample of customer contracts to assess the completeness and measurement of recognised rebates and discounts. We have applied data analytics and performed sample testing of sales transactions close to the balance sheet date as well as credit notes issued after the balance date to verify whether those transactions were recognised in the correct period and at correct amounts. Furthermore, we assessed the appropriateness of the disclosures in note 2.2 - Revenue against applicable financial reporting standards.

Eksempel på KAM afsnit for omsætning, Kilde: (Bang & Olufsen A/S, årsrapport 2018/19 og 2021/22)

En interessant observation er, at der trods de 4 regnskabsår, der er gået mellem disse to afsnit, ikke er sket nogen udvikling eller justering i revisors ordlyd, eller måden de har adresseret den på. De to tekster er næsten identiske, hvilket rejser spørgsmålet om, hvorvidt dette afsnit fortsat tilfører værdi for regnskabsbrugere.

Jeg vil nu fokusere på eksempler på KAM, der primært involverer regnskabsmæssige skøn. Jeg har udvalgt KAM afsnit fra cBrains A/S årsrapporter for 2018 og 2022, hvor revisor identificerede "aktivering af udviklingsomkostninger" som KAM i regnskabet.

Revisor starter med at beskrive virksomhedens regnskabspraksis for aktivering af udviklingsomkostninger. Revisor forklarede derefter, at dette område blev identificeret som et KAM, fordi der indgår væsentlige skøn fra ledelsen i forhold til vurderingen af, om de aktiverede omkostninger opfylder kriterierne for IAS 38.

Revisor forklarer herefter, hvordan de har adresseret denne KAM. Her skriver de, at:

- de har vurderet om indregningen af udviklingsomkostninger opfylder kriterierne
- der er foretaget stikprøve på omkostningsbilag samt lønomkostninger
- kontrolleret for nøjagtighed
- indhentet dokumentation for værdiansættelsen og vurderet ledelsens skøn i forhold til nedskrivningstest

En interessant observation er, at på trods af at der er 5 år mellem de to KAM-afsnit, er de næsten identiske. Det er dog også vigtigt at bemærke, at de revisionsfirmaer, som har udarbejdet disse KAM-afsnit, er forskellige. I 2018 blev virksomheden revideret af PWC, og i 2022 havde selskabet EY som revisor. Ikke desto mindre er ordlyden af KAM-afsnittene stort set den samme, og revisorer behandler de identificerede risici på en lignende måde.

Centrale forhold ved revisionen		Centrale forhold ved revisionen	Hvordan forholdet blev behandlet ved revisionen
Centrale forhold ved revisionen		Aktivering af udviklingsomkostninger	
Centrale forhold ved revisionen		Udviklingsomkostninger aktiveres, når kriterierne i IAS 38 er opfyldt, herunder at udviklingsprojekterne er klart definerede og identificerbare, og hvor den tekniske udnyttelsesgrad, tilstrækkelige ressourcer og potentielt fremtidigt marked kan påvises. Aktivering af udviklingsomkostninger kræver skøn, hvilket øger den iboende risiko for fejl.	Vi vurderede, om kriterierne for aktivering af udviklingsomkostninger er opfyldt. Vi gennemgik selskabets procedurer og relevante interne kontroller til sikring af korrekt indregning på udviklingsprojekterne og udførte stikprøvevis test af registrerede tidsforbrug og timesatser. Vi udfordrede de anvendte forudsætninger og vurderede
Centrale forhold ved revisionen		Selskabet overvåger den forventede regnskabsmæssige værdi for igangværende udviklingsprojekter og udfører nedskrivningstests.	Vi vurderede, om den udarbejdede dokumentation for indregning af udviklingsprojekter opfylder kriterierne for aktivering efter IAS 38. Vi har stikprøvevis testet de indregnede direkte lønomkostninger til tidsregistreringer og lønoplysninger. Vi har stikprøvevis vurderet, om de aktiverede indirekte omkostninger er direkte henførbare til udviklingsprojekterne, og om omkostningerne er opgjort nøjagtigt.
Centrale forhold ved revisionen		Vi fokuserede på dette område, fordi vurderingen af, om kriterierne for aktivering er opfyldt, og nedskrivningstests kræver betydelig ledelsesmæssige skøn.	Vi har sammenholdt de anvendte budgetter i nedskrivningstesten med de af ledelsen godkendte forretningsplaner, og vurderede de anvendte forudsætninger i nedskrivningstesten ved blandt andet drøftelser med ledelsen omkring strategiske tiltag, ligesom vi har sammenholdt ledelsens skøn fra tidligere perioder med realiseret indtjening, for at vurdere pålideligheden af ledelsens forventninger til den fremtidige indtjening.
Centrale forhold ved revisionen		Der henvises til omtalen af regnskabsmæssige skøn i note 2 samt til note 10 Immaterielle anlægsaktiver.	Vi fokuserede på dette område, da vurderingen af, om kriterierne for aktivering er opfyldt, og da udførelsen af nedskrivningstests kræver betydelige ledelsesmæssige skøn. Der henvises til omtalen af regnskabsmæssige skøn i note 2 samt til note 13 Immaterielle aktiver.

Eksempel på KAM afsnit for udviklingsomkostninger, Kilde: (cBrain A/S, årsrapport 2018 og 2022)

Som det sidste eksempel på et KAM-afsnit, har jeg valgt en virksomhed i finansbranchen til at undersøge, hvordan revisorer udarbejder deres formulering af KAM vedrørende nedskrivning af lån. Dette er klart den mest fremtrædende KAM i branchen for banker, hvilket jeg har beskrevet tidligere. Jeg har valgt at undersøge KAM-formuleringerne i årsrapporterne for 2018 og 2022 for Danske Bank.

I de to årsrapporter giver revisor først et samlet resumé af tallene vedrørende udlån. Dernæst har jeg påset, at revisor har skrevet, at Danske Bank har implementeret IFRS 9 i 2018, hvorfor det naturligvis ikke er nævnt

i afsnittet for KAM i 2022 årsregnskabet. Revisor beskriver derefter, hvorfor denne post blev valgt som KAM. Årsagen til dette er, at revisor har vurderet, at der er høj subjektivitet i forhold til vurdering af nedskrivningsbehovet for udlån, og derfor er området behæftet med et skøn fra ledelsen. Her er det interessant at bemærke, at revisor har oplistet præcise og specifikke forhold som indeholder væsentlig skøn fra ledelsen. Dette er ikke set tidligere i de foregående eksempler. Revisor forklarer dernæst, hvordan de har adresseret den risiko, og hvilke handlinger de har udført for at åbne overbevisning for, at værdiansættelsen er korrekt. Igen er det interessant at se, trods 5 år mellem disse to KAM-afsnit, så er de identiske bortset fra, at virksomheden skiftede til IFRS 9 i 2018.

Impairment charges for loans and provisions for guarantees	Impairment charges for loans and provisions for guarantees	Impairment charges for loans and provisions for guarantees
Loans for the Group amounted to DKK 2,043,580 million at 31 December 2018 [DKK 1,899,975 million at 31 December 2017], and the total allowance account for the Group amounted to DKK 23,170 million at 31 December 2018 [DKK 20,749 million at 31 December 2017]. From 1 January 2018, the Group has adopted IFRS 9, resulting in impairment charges being recognised when losses are expected rather than when they have been incurred. Management has disclosed information regarding the transitional effect of IFRS 9 in note 2(a) including the impact on shareholders' equity and income statement at 1 January 2018. Measurement of loan impairment charges for loans and provisions for guarantees is deemed a key audit matter as the determination of assumptions for expected credit losses is highly subjective due to the level of judgement applied by Management. The most significant judgements are: - Assumptions used in the expected credit loss models to assess the credit risk related to the exposure and the expected future cash flows of the customer. - Timely identification of exposures with significant increase in credit risk and credit impaired exposures. - Valuation of collateral and assumptions of future cash flows on manually assessed credit-impaired exposures. - Management overlays for particular high-risk portfolios, which are not appropriately captured in the expected credit loss model. Management has provided further information about the loan impairment charges and provisions for guarantees in notes 1(b), 11, 15, 16 and 23 to the consolidated financial statements.	Based on our risk assessment and industry knowledge, we have examined the impairment charges for loans and provisions for guarantees and evaluated the methodology applied as well as the assumptions made according to the description of the key audit matter. Our examination included the following elements: - Testing of key controls over assumptions used in the expected credit loss models to assess the credit risk related to the exposure and the expected future cash flows of the customer. - Obtaining and substantively testing evidence to support the assumptions used in the expected credit loss models applied in stage allocation, assumptions applied to derive lifetime possibility of default and methods applied to derive loss given default. - Testing of key controls over timely identification of exposures with significant increase in credit risk and timely identification of credit impaired exposures. - Obtaining and substantively testing evidence of timely identification of exposures with significant increase in credit risk and timely identification of credit impaired exposures. - Testing of key controls over models and manual processes for valuation of collateral and assumptions of future cash flows. - Obtaining and substantively testing evidence to support appropriate determination of assumptions for loan impairment charges and provisions for guarantees including valuation of collateral and assumptions of future cash flows on manually assessed credit impaired exposures. - Testing of key controls over Management overlays applied to manage non-linearity that are not included in the modelled expected credit losses. - Obtaining and substantively testing evidence of Management overlays for high-risk portfolios with particular focus on the methodology applied, evidence of assumptions-setting processes and the consistency thereof by: - Assessing the key developments since last year against industry standards and historical data. - Assessing the appropriateness of the different identified Management overlays compared with the embedded macro forecasts applied in the expected credit loss models. - Challenging the methodologies applied by using our industry knowledge and experience.	Loans for the Group amounted to DKK 2,015,495 million at 31 December 2022 [DKK 2,051,903 million at 31 December 2021], and the total allowance account for the Group amounted to DKK 19,645 million at 31 December 2022 [DKK 22,746 million at 31 December 2021]. Measurement of loan impairment charges for loans and provisions for guarantees is deemed a key audit matter as the determination of assumptions for expected credit losses is highly subjective due to the level of judgement applied by Management. The most significant judgements are: - Assumptions used in the expected credit loss models to assess the credit risk related to the exposure and the expected future cash flows of the customer. - Timely identification of exposures with significant increase in credit risk and credit impaired exposures. - Valuation of collateral and assumptions of future cash flows on manually assessed credit-impaired exposures. - Post-model adjustments for particular high-risk portfolios, which are not appropriately captured in the expected credit loss model. - Effects of macroeconomic uncertainties in relation to the significant judgements listed above. Management has provided further information about the loan impairment charges and provisions for guarantees in notes G1(b), G11, G15, G16 and G41 to the consolidated financial statements. Our examination included the following elements: - Testing of key controls over assumptions used in the expected credit loss models to assess the credit risk related to the exposure and the expected future cash flows of the customer. - Obtaining and substantively testing evidence to support the assumptions used in the expected credit loss models concerning methods applied to derive loss given default. - Testing of key controls over timely identification of exposures with significant increase in credit risk and timely identification of credit impaired exposures. - Obtaining and substantively testing evidence of timely identification of exposures with significant increase in credit risk and timely identification of credit impaired exposures. - Testing of key controls over models and manual processes for valuation of collateral and assumptions of future cash flows. - Obtaining and substantively testing evidence to support appropriate determination of assumptions for loan impairment charges and provisions for guarantees including valuation of collateral and assumptions of future cash flows on manually assessed credit impaired exposures. - Testing of key controls over post-model adjustments applied to manage non-linearity that are not included in the modelled expected credit losses. - Obtaining and substantively testing evidence of post-model adjustments for high-risk portfolios including industries affected by the macroeconomic uncertainties with particular focus on the methodology applied, evidence of assumptions-setting processes and the consistency thereof by: - Assessing the key developments since last year against industry standards and historical data. - Assessing the appropriateness of the different identified post-model adjustments compared with the embedded macro forecasts applied in the expected credit loss models. - Challenging the methodologies applied by using our industry knowledge and experience. - Challenging assumptions implemented due to expected effects of the macroeconomic uncertainties.

Eksempel på KAM afsnit for nedskrivning af udlån, Kilde: (Danske Bank, årsrapport 2018 og 2022)

Jeg forventede en masse standardformuleringer eller branchespecifikke formuleringer. Gennem min analyse har jeg dog fastslået, at de anvendte KAM faktisk er mere virksomhedsspecifikke end forventet. Derudover har jeg også bemærket, at der generelt er anvendt henvisninger til noter eller lignende (med få undtagelser).

Desuden har jeg ved analysen konstateret, at revisor beskriver, hvilke handlinger der er udført for at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis for de pågældende områder. Beskrivelserne er meget generelle. Ved gennemgang af 584 årsrapporter fordelt på 132 virksomheder, så har der ikke været nogen, som har beskrevet mere i detaljen, hvordan de har adresseret de risici, som er blevet konstateret. Et eksempel, jeg har bemærket, er, at revisoren skriver, at der er blevet udført stikprøvetest af transaktioner, men der bliver aldrig angivet antallet af stikprøver eller andelen af regnskabsposten, som revisoren har gennemgået for dokumentation og dermed afdækket.

En anden ting, der går igen i langt de fleste årsrapporter, er, at der ikke er sket større ændringer på KAM-afsnittene. Tekstformuleringerne forbliver konstante gennem hele analyseperioden og referer ofte til de

samme KAM år efter år. Det interessante er, at selvom der sker et skift i revisionsfirmaet, der udfører revisionen, så har det i de fleste tilfælde ingen effekt på, hvilke KAM der identificeres, samt måden hvorpå de beskrives.

9.4.4 Sammenfatning på gennemgang af KAM fra årsrapporter

Ud fra en analyse af danske børsnoterede selskaber kan det siges, at der i gennemsnit identificeres 1-2 KAM, og de bliver oplyst i årsrapporterne. Dette har været tilfældet i de seneste fem regnskabsår, og analysen tyder ikke på nogen større ændringer hertil i den nærmeste fremtid. I stedet viser analysen, at der er en markant stigning i antallet af KAM for regnskabsåret 2022, hvor årsrapporterne har et gennemsnit på 2 KAM.

Dernæst har analysen konkluderet, at omsætning, immaterielle aktiver, materielle aktiver, nedskrivning på udlån, varelager og skattemæssige forhold (især udskudt skat) er de regnskabsposter, som oftest bliver identificeret som værende KAM i årsrapporterne. Og ser jeg nærmere på revisorernes argumentation for valg af KAM, så er regnskabsmæssigt skøn fra ledelsen klart den mest anvendte forklaring hertil. Det tyder på, at revisor vurderer, at der er en højere risiko på disse områder, dette er også i overensstemmelse med ISA 315.28 og ISA 701.

På baggrund af min analyse har jeg fastslået, at der er et par eksempler på branchespecifikke KAM. For eksempel er der inden for finans (banker) en klart dominerende KAM i form af nedskrivninger på udlån, og i branchen for ejendomsselskaber er det værdiansættelsen af ejendomme. Dog viser analysen også, at revisorerne er gode til at forholde sig til den pågældende virksomhed og identificere virksomhedsspecifikke KAM, hvilket også er kravet jf. ISA 701.

For så vidt angår revisors tekstformuleringer af KAM, kan man sige, at de er til at forstå. Revisionstekniske termer, såsom værdiansættelse, nøjagtighed, fuldstændighed, indholdsmæssige procedurer og test af kontroller viste sig dog at blive brugt i nogle tilfælde, hvilket kan være udfordrende for den gense regnskabsbruger at forstå. Desuden er beskrivelser af revisors arbejde ofte generelle. Ofte bliver der nævnt, at der udføres test af kontroller, men det er ikke oplyst, hvilke konkrete kontroller revisor har valgt at teste. Der er også tilfælde, hvor der bliver udført detailtest, men der bliver ikke angivet, hvor mange bilag der bliver gennemgået, eller hvilken andel af posten, der bliver afdækket. Der bliver også nævnt, at der bliver foretaget analyser, men der bliver ikke angivet nærmere, hvilke analyser der bliver udført. Samlet set bliver revisorernes vurderinger af KAM angivet, men der mangler stadig visse oplysninger, der kan hjælpe regnskabsbrugerne med at danne en konklusion om, hvorvidt posten blev fundet i orden, på trods af de identificerede risici.

10. Diskussion

Dette afsnit omhandler en diskussion af resultaterne af dataindsamling, analyse og interviews for at besvare problemformuleringen. Ved at opnå en dybere forståelse af KAM og deres oprindelse, design, anvendelighed og tendenser i den årlige erklæring om revisionspåtegninger, vil jeg være i stand til at afdække vigtige aspekter.

I analysen af udviklingen på KAM for danske børsnoterede virksomheder i perioden 2018-2022 er der blevet observeret, at flertallet af virksomhederne gentagne gange har valgt de samme KAM år efter år. Dette rejser spørgsmålet om, hvorvidt informationsværdien af gentagne KAM forbliver relevant for regnskabsbrugere, når der ikke er sket nogen ændringer i revisors identificering af KAM overhovedet.

En kontinuerlig gentagelse af, at revisor identificerer de samme KAM, kan betyde, enten at virksomhedens risikoprofil og kompleksitet er uændret over tid, eller at revisors identifikation af KAM ikke har ændret sig tilstrækkeligt. Dette kan udfordre effektiviteten af KAM afsnittet som en relevant informationsværdi til regnskabsbrugere. Derfor er det relevant at diskutere, om gentagne KAM fortsat formår at give relevante oplysninger og indsigt til regnskabsbrugere, og om der er behov for en opdatering eller en mere dynamisk tilgang til formuleringen af KAM, hvis informationsværdien ikke er den samme, som da ISA 701 blev implementeret.

En anden observation i analysen er, at det ikke kun er de samme regnskabsposter, som revisor identificerer som værende KAM år efter år. Det er også selve tekstformuleringerne af KAM i revisorerklæringen, som er bemærkelsesværdigt ens år efter år. Dette rejser spørgsmålet om, hvorvidt regnskabsbrugere i virkeligheden drager nogen som helst værdi af dette afsnit. Hvis formuleringerne ikke ændrer sig, kan det føre til en følelse af stagnation og manglende aktualitet for regnskabsbrugere, der forventer opdaterede og relevante oplysninger. Jeg har i forbindelse med mit interview med Anne Cathrine bedt hende komme med sin vurdering i forhold til denne opdagelse, og hvorvidt hun tænker, at informationsværdien stadig er relevant:

" Det kan man i hvert fald diskutere, om det gør. Jeg er nok af den opfattelse, at hvis du ved bare en lille smule om den virksomhed, du kigger på, og så kan det godt være, at jeg er farvet af det arbejde, jeg nu engang har, men at du relativt med beskeden viden godt kan vurdere, hvor hovedindsatsen under revisionen er blevet langt".⁶⁷

Formålet med KAM kan reelt diskuteres med hensyn til dets evne til at levere relevant information til regnskabsbrugere. Det er vigtigt at anerkende, at der er forskellige typer af regnskabslæsere, og deres behov

⁶⁷ Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

og forventninger kan variere. En af de vigtige faktorer at overveje er, at professionelle investorer normalt har en fornuftig indsigt og kendskab forretningen til de virksomheder, de er interesserede i. Derfor kan man sige, at de har en god forståelse for, hvilke regnskabsposter der kan identificeres som KAM. For disse investorer kan KAM afsnittet have mindre indflydelse, fordi de allerede har en omfattende forståelse af virksomheden og dens risici. Anne Cathrine Nielsen mener, at forskellige regnskabsbrugere kan have forskellige indsigt i virksomhederne:

"Jeg har den opfattelse, at det ikke nødvendigvis bidrager til så meget værdi, hvis ellers man har en ret beskedens indsigt i, hvad det er for en forretning man sidder og kigger på, og de fleste professionelle investorer vil formentlig allerede have en tilstrækkelig god indsigt og kunne vurdere, hvor ting kan blive svært".⁶⁸

På den anden side kan mindre erfarne eller ikke-professionelle investorer samt andre regnskabsbrugere have større gavn af KAM-afsnittet. For dem kan KAM fungere som en vejledning og hjælpe med at identificere de vigtigste risici og kompleksiteter i virksomhedens regnskab. Det kan være med til at øge deres forståelse og give dem en mere informeret beslutningsgrundlag. Derfor er det nødvendigt at anerkende, at effekten af ISA 701 og KAM-afsnittet kan variere for forskellige regnskabsbrugere. Det er vigtigt at undersøge og forstå behovene og forventningerne hos forskellige typer af regnskabsbrugere og overveje alternative tilgange, der bedre imødekommer deres individuelle krav.

Anne Cathrine Nielsen er dog mere skeptisk i forhold til, om små investorer har gavn af KAM-afsnittet:

"Spørgsmålet er, om jeg kan sige for den almindelige private småinvestor, der sidder og køber 100 Danske Bank aktier eller et eller andet, om det reelt set er det vedkommende kigger på, altså om man reelt bruger påtegningen til noget. Altså der kunne jeg forestille mig, at man i langt højere grad kigger på, hvad markedstendenserne er og hvad anbefalingerne er".⁶⁹

I fremtiden kan det være nødvendigt med en mere differentieret tilgang til KAM, hvor man tager højde for regnskabsbrugernes forskellige behov. Dette kunne omfatte, at man lavede en anderledes beskrivelse af KAM eller mere målrettet kommunikation af KAM til forskellige målrettede regnskabsbrugere.

Ved at anerkende mangfoldigheden af regnskabsbrugere og deres behov kan jeg arbejde hen imod en mere effektiv og målrettet kommunikation af KAM, der bedre imødekommer forskellige regnskabsbrugeres behov og hjælper med at give relevant information til at understøtte informeret beslutningstagning. Kan det være, at der skal indarbejdes nye tiltag eller krav til ISA 701 angående detaljegraden, og hvad revisor skal oplyse?

⁶⁸ Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

⁶⁹ Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

Hvis jeg ser nærmere på andre revisionsstandards, der er blevet fornyet eller opdateret, kan jeg få en idé om, hvor lang tid der typisk går mellem den første implementering og efterfølgende opdateringer. ISA 540 er et godt eksempel på en opdateret revisionsstandard. Den blev første gang implementeret i 2006, og i 2018⁷⁰ besluttede IAASB at opdatere den. Formålet med den nye udgave af ISA 540 er at forbedre revisionskvaliteten og øge forståelsen af revisionsprocessen, som den relaterer til regnskabsmæssige skøn. Den opdaterede standard indeholder også krav og vejledning om relevante oplysninger og oplysningskrav i revisionspåtegninger.

Et andet eksempel er ISA 315, der oprindeligt blev introduceret i 2003. Den blev opdateret i december 2009 og igen i 2019.⁷¹ Den opdaterede version af ISA 315 har til formål at forbedre revisors evne til at identificere og vurdere risici for væsentlig fejlinformation i regnskaber. Standarden understreger vigtigheden af at forstå en virksomheds forretningsmiljø, herunder systemer for intern kontrol og risikofaktorer, der kan påvirke regnskaber.

Disse eksempler viser, at revisionsstandards kan opdateres over tid for at afspejle udviklingen i revisionspraksis og for at forbedre kvaliteten af revisionsarbejdet. Implementeringen af opdaterede standards er afgørende for at sikre, at relevante og effektive revisionsmetoder kan tilpasses de skiftende behov i den finansielle verden. Kan det være, at det er på tide, at ISA 701 bliver opdateret? Det kunne i hvert fald overvejes, om IAASB skulle lave en undersøgelse allerede nu for at høre regnskabsbrugere og andre, der er målgruppen for ISA 701, om den giver den ønsket indsigt i revisors risikovurdering samt revisionsprocessen.

Kunne en mere detaljeret beskrivelse af de handlinger revisor har foretaget give en større indsigt for regnskabsbrugerne og dermed øge informationsværdien? Hvad hvis man indførte i en eventuel opdatering af ISA 701 et krav, der hed, at revisor skal oplyse deres væsentlighedsniveau til offentligheden. Dette er allerede implementeret i UK, så det kunne sagtens være en mulighed i Danmark, eller hvad?

Jeg har stillet dette spørgsmål til Anne Cathrine Nielsen for at få hendes input til, hvilke fordele og ulemper der ville være ved, at revisor oplyser væsentlighedsniveauet for revisionen af årsrapporterne. Hun mener godt, at det burde kunne lade sig gøre, fordi det har man set i UK, men hun frygter også bare, at det vil have en væsentlig effekt på væsentlighedsniveauet og samtidig, mener hun ikke, at det ville gavne f.eks. små investorer.

"Det forhold, at væsentlighedsniveauet nu skal oplyses til offentligheden i påtegningen og komme omverden til kundskab, tror jeg ikke nødvendigvis, vil betyde, at det fokus bliver mindre. Om det kommer til at have en

⁷⁰ <https://www.iaasb.org/publications/isa-540-revised-auditing-accounting-estimates-and-related-disclosures-9>

⁷¹ <https://www.iaasb.org/publications/isa-315-revised-2019-identifying-and-assessing-risks-material-misstatement>

påvirkning i nedadgående retning på de væsentlighedsniveauer, som rent faktisk bliver anvendt? Det kunne være interessant, hvis det er det, man endte med at få”.⁷²

Man kunne også forestille sig, at hvis væsentlighedsniveauer blev offentliggjort, kunne revisorer føle sig presset til at sætte dem på et lavere niveau for at undgå potentielle negative konsekvenser, såsom kritik eller mistillid fra offentligheden. Dette kan føre til en mere konservativ og forsigtig vurdering af væsentlighed, og selv mindre fejl eller unøjagtigheder kan anses for væsentlige og forårsage, at revisor pludselig skal tage forbehold eller oplyse om forhold, som man nødvendigvis ikke ville gøre før med et højere væsentlighedsniveau. Dernæst påvirker man også revisors arbejde i forhold til effektivitet og tidsforbrug.

Det er vigtigt at skabe balance mellem gennemsigtighed og revisors professionelle vurdering af væsentlighed. Mens offentliggørelse af væsentlighedsniveauer kan øge gennemsigtigheden og øge tilliden til revisionsprocessen, skal risikoen for unødigt at reducere væsentlighedsniveauerne tages i betragtning. Det er afgørende, at revisorer fortsætter med at bruge deres professionelle dømmekraft til at fastsætte et væsentlighedsniveau, der er passende og retfærdigt under hensyntagen til kompleksiteten af virksomheden, branchestandarder og forventninger hos regnskabsbrugere.

Anne Cathrine Nielsen mener også, at det kan skabe grundlag for problemstillinger i forhold til revisors arbejde og revision. I og med ledelsen har kendskab til væsentlighedsniveauet, så kunne man forestille sig, at de kunne udnytte denne information.

” Det kunne skabe grundlaget for problemstillingerne. For eksempel hvis man har et væsentlighedsniveau på 20 mio. kr. og revisor mener, at tilgodehavenderne eller et udviklingsprojekt skal nedskrives med 40 mio. kr., men det vil ledelsen ikke. Så kunne ledelsen sige, jeg nedskriver med 30 mio. kr. i stedet for 40 mio. kr., dvs. jeg er uenig i 10 mio. kr. Ledelsen ved, hvad dit væsentlighedsniveau er, så de ved positivt, at revisor ikke tager forbehold”.⁷³

Et andet tiltag, som revisorer kan indarbejde for at øge informationsværdien, hvilket jeg også har nævnt i analysen, er at give mere detaljerede oplysninger i KAM-afsnittet. Ved at give mere specifik information kan revisorer øge gennemsigtigheden og forståelsen af revisionsprocessen. For eksempel kan revisorer oplyse stikprøvestørrelser udført som en del af deres detailtest. En anden relevant information kan være andelen af debitorer, der er blevet dokumenteret. Ud af de to muligheder mener jeg, at det er vigtigere at oplyse andelen af regnskabsposten, hvor revisoren har indhentet dokumentation, i stedet for blot at angive antallet af stikprøver. Antallet af stikprøver alene giver ikke nødvendigvis en meningsfuld indikation af revisionsomfanget

⁷² Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

⁷³ Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

eller den kvalitative vurdering af revisionsarbejdet. Anne Cathrine Nielsen mener også, at oplysning og stikprøvestørrelsen alene ikke vil have den værdi for regnskabsbrugere, som man ellers ville håbe.

"Isoleret set kunne det give ret god mening. Jeg tror bare, at så kan det begynde at blive for komplekst for regnskabslæser, som ikke har voldsom stor regnskabsmæssig forståelse til at forstå, hvordan den stikprøve overbevisning er opnået, fordi man kan sige, jamen jeg har testet 10 stikprøver på debitoren, ja men ud af hvor mange? Hvor stor en andel har du nu fået overbevisninger omkring? Altså har man fået overbevisning på 90% af debitorsaldoen, eller er det 2% af debitorsaldoen? Hvor mange debitorer er der? Så det vil reelt set kræve, at man har noget mere indsigt i forretningen, og nok i et omfang og en indsigt som de fleste regnskabsbruger nok ikke har".⁷⁴

Ved at oplyse andelen af regnskabsposten, hvor der er indhentet dokumentation, får regnskabsbrugerne en bedre forståelse af, hvor godt regnskabet er blevet afdækket og verificeret.

Det er vigtigt at huske, at afsnittet for KAM er designet til at fremhæve de vigtigste og mest komplekse revisionsområder, som revisor har identificeret. Ved at være mere detaljeret i KAM afsnittet kan revisorer give regnskabsbrugere en bedre forståelse af, hvilke specifikke aspekter af regnskabet, der blev grundigt gennemgået og dokumenteret under revisionsprocessen.

Det er dog også vigtigt at finde en balance mellem at give tilstrækkelig information og undgå at videregive fortrolige eller følsomme oplysninger om virksomheden. Revisorer skal bruge deres professionelle dømmekraft til at sikre, at oplysninger, der deles som en del af KAM, er relevante, nyttige og overholder gældende revisionsstandarder.

11. Konklusion

Revisionsrisiko er en afgørende faktor for revisorer, da den indebærer risikoen for at afgive en blank revisionspåtegning, men hvor regnskabet indeholder væsentlige fejl. Identifikationen af revisionsrisici er væsentlig, fordi den gør det muligt at udforme specifikke revisionshandlinger for at blotlægge de identificerede risici. Væsentlighedsniveauet spiller også en vigtig rolle, da det hjælper revisorer med at vurdere, hvilke fejl der kan påvirke regnskabsbrugers beslutningsgrundlag.

I processen med at identificere KAM skal revisorer overveje forskellige faktorer, der spiller ind og bruge deres professionelle vurdering. Revisorer skal have en dybdegående forståelse af kundens interne forretningsprocesser for at afgøre, hvilke KAM der skal oplyses i revisionserklæringen, og hvordan de skal

⁷⁴ Bilag 4, Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

præsenteres. Beskrivelser af KAM skal indeholde en forklaring på, hvorfor de blev anset for væsentlige, en beskrivelse af de udførte revisionshandlinger og henvisninger til relevante noter.

Analysen af de danske børsnoterede selskaber viser, at der i gennemsnit identificeres 1-2 KAM af revisor, som oplyses i årsrapporten. De mest almindelige regnskabsposter, der identificeres som KAM, omfatter omsætning, immaterielle aktiver, materielle aktiver, nedskrivninger på udlån, varebeholdninger og skatteforhold. Analysen viste også, at revisorer er gode til at identificere virksomhedsspecifikke KAM, som også er påkrævet i ISA 701.

Sammenfattende kan det konkluderes, at revisors tekstformuleringer for KAM er på et forståeligt niveau for almindelige regnskabsbrugere. Men i nogle tilfælde bruges revisionstekniske termer, som kan være udfordrende for den gennemsnitlige regnskabsbruger. Desuden er beskrivelser af revisorerens arbejde ofte generelle og mangler en lidt højere grad af detalje og specifik information om revisionshandlinger. Dette rejser spørgsmålet om, hvorvidt regnskabsbrugerne får tilstrækkelig nok værdi af KAM-afsnittet. Manglende ændring af formuleringerne vil skabe en følelse af manglende aktualitet, som med tiden ikke vil leve op til regnskabsbrugerens forventninger til opdateret og relevant information, og dermed vil forventnings- og informationskløften stige igen.

Formålet med ISA 701 er, som nævnt i teoriafsnittet, at øge kommunikationsværdien af revisors erklæring ved at skabe større gennemsigtighed af den udførte revision. Når et selskab har de samme KAM flere år i streg, og tekstformuleringen er identisk hvert eneste år, så er det nok på tide, at IAASB skal se nærmere på en tilpasning af kravene i ISA 701 eller komme med nye tiltag, som kan genskabe KAM's kommunikationsværdi til regnskabsbrugerne. Det er dog afgørende også at finde en balance mellem at give tilstrækkelig information og undgå at videregive fortrolige eller følsomme oplysninger om virksomheden.

12. Litteraturliste

12.1 Bøger

Aasmund Eilifsen, Auditing and Assurance Services, 2014, 3 edition udg

Grethe Heldbjerg Grøftegravning i metodisk perspektiv - et videnskabsteoretisk og metodologisk overblik, 2012, 1. udg.

Ib Andersen, Den skinbarlige virkelighed Vidensproduktion i samfundsvidenskaberne, 2019, 5 udg.

Kjeld Chr. Bøg og Lars Kiertzner, Professionsetik for revisorer, 2013, 1. udg.,

Kathleen M. Eisenhardt - Agency theory; an assessment and review, 1989

Sumit Sudan m.fl. Revision i praksis, 2021, 1. udg.

12.2 Internet kilder

Børsen.dk, Danske aktier, Københavns Fondsbørs, besøgt d. 27-04-2023

<https://borsen.dk/investor/kurser/danske-aktier/?filter=cse>

FRC hjemmeside, About the FRC, besøgt d. 29-05-2023.

<https://www.frc.org.uk/about-the-frc/our-purpose>

FRC – Financial Reporting Council, “Snapshot 3: Key Audit Matters”, besøgt d. 29-05-2023.

<https://www.frc.org.uk/getattachment/0f49aca8-e2f5-4b2f-a013-a777777d34ab/Snapshot-3-Key-audit-matters.pdf>

IAASB - ABOUT IAASB, besøgt d. 29-05-2023.

<https://www.iaasb.org/about-iaasb>

IAASB: Enhancing the Value of Auditor - Reporting: Exploring Options for Change, besøgt d. 29-05-2023.
“CP Auditor Reporting-Final”

<https://www.iaasb.org/publications/enhancing-value-auditor-reporting-exploring-options-change-1>

IAASB: ISA 315 (REVISED 2019): IDENTIFYING AND ASSESSING THE RISKS OF MATERIAL MISSTATEMENT, besøgt d. 29-05-2023.

<https://www.iaasb.org/publications/isa-315-revised-2019-identifying-and-assessing-risks-material-misstatement>

IAASB: ISA 540 (REVISED), AUDITING ACCOUNTING ESTIMATES AND RELATED DISCLOSURES, besøgt d. 29-05-2023.

<https://www.iaasb.org/publications/isa-540-revised-auditing-accounting-estimates-and-related-disclosures-9>

Karnovgroup.dk, besøgt d. 27-04-2023

- ISA 200 - Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med internationale standarder om revision

- ISA 315 - Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser
- ISA 320 - Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision
- ISA 540 – Revision af regnskabsmæssige skøn, herunder regnskabsmæssige skøn over dagsværdi, og tilknyttede oplysninger
- ISA 701 - Kommunikation af centrale forhold ved revisionen i den uafhængige revisors erklæring

<https://www.pro.karnovgroup.dk>

Morningstar.dk, fordeling af virksomheder ud på brancher, besøgt d. 29-05-2023

[https://www.morningstar.dk/dk/screener/stock.aspx#?filtersSelectedValue=%7B%22exchange%22:%7B%22id%22:%22E0EXG\\$XCSE%22%7D%7D&page=1&sortField=name&sortOrder=asc](https://www.morningstar.dk/dk/screener/stock.aspx#?filtersSelectedValue=%7B%22exchange%22:%7B%22id%22:%22E0EXG$XCSE%22%7D%7D&page=1&sortField=name&sortOrder=asc)

Retsinformation.dk, besøgt d. 29-05-2023

- Revisorloven, <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/201512L00146>
- Årsregnskabsloven, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1441>

XRB-hjemmeside, besøgt d. 29-05-2023

<https://www.xrb.govt.nz/>

XRB External reporting board, F. F. (2022). Key audit matters at stock take of the first year in New Zealand, ,
besøgt d. 29-05-2023

<https://www.xrb.govt.nz/dmsdocument/4741>

13. Bilag 1 – Excel fil med datasættet til analysen

ARK 1: Datagrundlag / Datasæt

ARK 2: KAM, grundlæggende grafer

ARK 3: Antal KAM pr. årsrapport

ARK 4: KAM på regnskabsposter

ARK 5: Årsag til KAM

ARK 6: KAM x Brancher

14. Bilag 2- Liste af danske børsnoteret virksomheder jf. Børsen

29.05.2023 15.59

Aktiekurser på danske aktier på Københavns Fondsbørs - Børsen Investor

Forsiden af borsen.dk

Danske aktier

Oversigt over danske aktier

ALLE DANSKE AKTIER C25 C20 CAP KØBENHAVNS FONDSBØRS FIRST NORTH LARGE CAP MID CAP SMALL CAP

Filtrer efter en branche:

AKTIE	±/±	±/-%	SENESTE
A.P. Møller - Mærsk A	-	-	11500,00
A.P. Møller - Mærsk B	-	-	11670,00
Agat Ejendomme	-	-	1,91
AGF B	-	-	0,61
ALK-Abelló B	-	-	83,30
Alm. Brand	-	-	11,26
Ambu	-	-	109,80
Aquaporin	-	-	74,00
Asetek	-	-	3,43
Atlantic Petroleum P/F	-	-	5,17
Bang & Olufsen	-	-	11,82
BankNordik P/F	-	-	136,00
Bavarian Nordic	-	-	190,85
BioPorto	-	-	1,57
Boozt AB	-	-	73,50
Brd. Klee B	-	-	4100,00
Brdr. A & O Johansen B	-	-	77,50
Brdr. Hartmann	-	-	292,00
Brøndbyernes IF Fodbold	-	-	0,45
Carlsberg A	-	-	1435,00
Carlsberg B	-	-	1085,00

<https://borsen.dk/investor/kurser/danske-aktier/?filter=cse>

1/9

29.05.2023 15:59

Aktiekurser på danske aktier på Københavns Fondsbørs - Børsen Investor

AKTIE	*/-	*/-%	SENESTE
cBrain	-	-	136,80
Cemat	-	-	0,75
ChemoMetec	-	-	472,00
Chr. Hansen Holding	-	-	528,00
Coloplast B	-	-	878,00
Columbus	-	-	7,10
Copenhagen Capital 40% F	-	-	8,25
Copenhagen Capital Præf	-	-	2,00
Copenhagen Capital Stam	-	-	7,00
D/S Norden	-	-	359,00
Danske Andelskassers Ban	-	-	10,10
Danske Bank	-	-	143,55
Dantax	-	-	280,00
Demant	-	-	272,70
DFDS	-	-	257,40
Djurslands Bank	-	-	390,00
DSV	-	-	1336,00
EAC Invest	-	-	11400,00
Ennogie Solar Group	-	-	25,50
Fast Ejendom Danmark	-	-	132,00
FirstFarms	-	-	82,80
FLSmidth & Co.	-	-	296,00
Flügger group B	-	-	378,00
Fynske Bank	-	-	150,00
Gabriel Holding	-	-	420,00
Genmab	-	-	2820,00
German High Street Proper	-	-	129,00
Glunz & Jensen Holding	-	-	73,50
GN Store Nord	-	-	179,55
Green Hydrogen Systems	-	-	26,35
GreenMobility	-	-	45,00
Grenlandsbanken	-	-	620,00
Gubra	-	-	99,89
Gyldendal A	-	-	1440,00
Gyldendal B	-	-	370,00
H. Lundbeck A	-	-	35,16
H. Lundbeck B	-	-	37,40
H+H International	-	-	106,20
Harboes Bryggeri B	-	-	75,00

<https://borsen.dk/investor/kurser/danske-aktier/?filter=cse>

2/9

29.05.2023 15:59

Aktiekurser på danske aktier på Københavns Fondsbørs - Børsen Investor

AKTIE	*/-	*/-%	SENESTE
HusCompagniet	-	-	58,80
Hvidbjerg Bank	-	-	104,00
InterMail	-	-	12,70
ISS	-	-	134,65
Jeudan	-	-	259,00
Jyske Bank	-	-	485,60
Kreditbanken	-	-	4100,00
Københavns Lufthavne	-	-	6100,00
Lollands Bank	-	-	570,00
Luxor B	-	-	725,00
Lån og Spar Bank	-	-	655,00
Matas	-	-	91,10
MT Højgaard Holding	-	-	136,50
Møns Bank	-	-	208,00
Netcompany Group	-	-	295,50
Newcap Holding	-	-	0,22
Nilfisk Holding	-	-	132,80
NKT	-	-	410,40
NNIT	-	-	89,50
Noble Corporation	-	-	279,00
Nordea Bank Abp	-	-	70,65
Nordfyns Bank	-	-	270,00
Nordic Shipholding	-	-	0,05
North Media	-	-	60,60
Novo Nordisk B	-	-	1137,60
Novozymes B	-	-	351,20
NTG Nordic Transport Grou	-	-	424,50
NTR Holding B	-	-	6,12
Orphazyme	-	-	2,26
Pandora	-	-	568,80
Park Street A	-	-	12,00
PARKEN Sport & Entertain	-	-	103,00
Penneo	-	-	8,62
Per Aarsleff Holding B	-	-	330,50
Pharma Equity Group	-	-	0,27
Prime Office	-	-	214,00
Rias B	-	-	635,00
Ringkjøbing Landbobank	-	-	918,50
Roblon B	-	-	137,50

<https://borsen.dk/investor/kurser/danske-aktier/?filter=cse>

3/9

29.05.2023 15.59

Aktiekurser på danske aktier på Københavns Fondsbørs - Børsen Investor

AKTIE	+/-	+/-%	SENESTE
Rockwool ser. A	-	-	1690,00
Rockwool ser. B	-	-	1708,00
Rovsing	-	-	52,00
Royal UNIBREW	-	-	611,80
RTX	-	-	108,00
SAS AB	-	-	0,22
Scandinavian Brake System	-	-	20,00
Scandinavian Investment I	-	-	3,15
Scandinavian Tobacco Gro	-	-	115,00
Schouw & Co.	-	-	557,00
Silkeborg IF Invest	-	-	18,40
SimCorp	-	-	721,50
SKAKO	-	-	78,00
Skjern Bank	-	-	125,00
Solar B	-	-	509,00
SP Group	-	-	271,50
Spar Nord Bank	-	-	102,80
Spækassen Sjælland-Fyn	-	-	186,80
Strategic Investments	-	-	1,24
Sydbank	-	-	294,00
TCM Group	-	-	70,80
Tivoli	-	-	778,00
Topdanmark	-	-	360,80
TORM A	-	-	180,00
Totalbanken	-	-	222,00
Trifork Holding AG	-	-	147,80
Tryg	-	-	159,55
UIE	-	-	180,00
Vestas Wind Systems	-	-	200,10
Vestjysk Bank	-	-	3,45
Zealand Pharma	-	-	264,60
Ørsted	-	-	614,00
Össur hf.	-	-	30,70
Aalborg Boldspilklub	-	-	44,00

NYHEDER TIL AKTIESPILLERE

15. Bilag 3 – Oversigt over revisionsmålene

Gruppe af transaktioner og begivenheder for perioden (Resultatopgørelsen)	• Forekomst = transaktioner og begivenheder, der er blevet registreret, har fundet sted og angår virksomheden • Fuldstændighed = alle transaktioner og begivenheder, der skulle have været registreret, er blevet registreret • Nøjagtighed = beløb og andre data, der vedrører registrerede transaktioner og begivenheder, er blevet passende registreret. • Periodeafgrænsning = transaktioner og begivenheder er blevet registreret i den korrekte regnskabsperiode • Klassifikation = transaktioner og begivenheder er blevet registreret på de rigtige konti
Balanceposter ultimo perioden (Balancen)	• Tilstedeværelse = aktiver + passiver eksisterer • Rettighed og forpligtigelser = virksomheden ejer eller kontrollerer rettighederne til virksomhedens aktiver + passiver • Fuldstændighed = alle aktiver og passiver, der skulle have været registreret, er blevet registreret • Værdiansættelse og fordeling = aktiver og passiver er medtaget i regnskabet med et passende beløb, og eventuelle afledte værdiansættelser eller fordelingsjusteringer er registreret på passende vis
Præsentation og oplysninger	• Forekomst & rettigheder og forpligtigelser = oplyste begivenheder, transaktioner og andre forhold har fundet sted og vedr. virksomheden • Fuldstændighed = alle oplysninger, der skulle have været medtaget i regnskabet, er medtaget • Klassifikation og forståelighed = finansielle informationer er præsenteret og beskrevet på passende vis og oplysninger fremgår tydeligt • Nøjagtighed og værdiansættelse = finansielle og andre informationer bliver oplyst retvisende og med passende beløb

Revisionsmålene oplistet - Kilde: Egen tilvirkning

16. Bilag 4 – Interviewguide

Denne interviewguide indeholder de spørgsmål, som jeg havde udarbejdet på forhånd inden jeg foretog interviewet. Nedenstående kan man finde de spørgsmål som jeg gerne ville have svar på i forbindelse med interviewet:

1. Hvornår i revisionsprocessen bliver KAM identificeret? I planlægningsfasen, løbende gennem regnskabsåret eller ved statusrevisionen? Kan der ske ændringer undervejs?
2. En bemærkelsesværdig udvikling konstaterer i min analyse er at identificering af omsætning som en KAM er steget væsentligt de seneste 5 regnskabsår. Burde omsætning ikke altid være en KAM? Hvad tror du er oversagen til at revisorerne pludselig har fokus på dette?
3. I nogle brancher er der en eller to regnskabsposter der altid bliver identificeret som KAM. Hvad tænker du er forklaring på dette?

En anden ting, der går igen i langt de fleste årsrapporter, er, at der ikke er sket større ændringer på KAM afsnittene. Tekstformuleringerne forbliver konstante gennem hele analyseperioden og referer ofte til de samme KAM år efter år.

4. Mener du, at KAM beskrivelserne er med til at give regnskabsbrugerne en bedre indsigt i revisors risikovurdering og det arbejde revisor har udført for at afdække risikoen?
5. Falder informationsværdien til regnskabsbrugerne, hvis der i en 5-årige periode er identificeret de nøjagtige samme KAM og uden væsentlige ændringer til revisors måde at adressere den risici der er?

Ser vi til udlandet og mere specifikt i UK, så har de allerede taget det næste skridt, hvor de oplyser væsentlighedsniveauet. Generelt ser man også, at de er mere detaljeret i forhold til at beskrive antal af stikprøver og hvor stor en andel af regnskabsposten som er blevet afdækket gennem de handlinger man har udført.

6. Kunne oplysning af væsentlighedsniveauet give en større indsigt for regnskabsbrugerne og dermed øge informationsværdien?
7. Kunne en mere detaljeret tekst for KAM, hvor man for eksempel oplyser stikprøvestørrelsen eller hvor stor en andel revisor har afdækket af debitorerne øge informationsværdien?

17. Bilag 5 – Transskribering af interview med Anne Cathrine Nielsen

Person der bliver interviewet: Anne Cathrine Nielsen, Baker Tilly (teoretisk og praktisk erfaring)

Interview foretaget: 27-05-2023

Andy: Jamen tak for at du vil deltage og blive interviewet.

Anne Cathrine Nielsen: Det var så lidt.

Andy: Bare lige til at starte med vil du lige præsentere hvem du er?

Anne Cathrine Nielsen: Det kan du tro! Mit navn er Anne Cathrine Nielsen og jeg er statsautoriseret revisor og til daglig partner i Baker Tilly og ved siden af mit daglige arbejde som revisor bruger jeg lidt tid på at undervise hos FSR på SR-akademiet og er også med som mundtlig eksaminator på Børsen og har også undervist en del på SDU på cand.merc.aud. studiet.

Andy: Man kan sige du har både den teoretiske samt praksis erfaring i hvert fald til at bidrag til opgaven, ha ha ha.

Anne Cathrine Nielsen: Det ved jeg ikke, jeg kan i hvert fald forsøge, ha ha ha

Andy: Jeg tænker at vi bare skal starte ud med det. Jeg har givet dig en lille introduktion til opgaven, så du har en nogenlunde forståelse og indsigt i hvad jeg skriver om og kommer ind på og til at starte med så ville jeg høre hvordan eller hvornår i revisionsprocessen revisor identificere KAM? Er det i starten, er det i løbet af revisionen eller er det til sidst hvor man konkluderer på alt sin revision, eller hvornår tænker du?

Anne Cathrine Nielsen: Jeg tænker som udgangspunkt er det ofte en proces som går tidligt i gang allerede i forbindelse med planlægning af revisionsopgaven, så det vil sige, det er tidligt afhængig af selvfølgelig den enkelte virksomhed, hvornår planlægningsprocessen går i gang, men som udgangspunkt som bliver taget ret hurtigt, fordi de her Key Audit Matter som bekendt skal jo stå i påtegningen og dermed selvfølgelig også vigtigt at de forhold bliver drøftet med ledelsen, så de er opmærksomme på hvad er det for nogle Key Audit Matters som revisor har identificeret og som potentielle også blive kan blive drøftet med den interne revision i virksomheden. Det vil ofte være en ting der bliver clearet ret hurtigt. Man kan sige for de virksomheder, det kan jeg næsten fornemme at vi kommer vi tilbage til at snakke om baseret op den mail du har haft sendt tidligere, at der er mange virksomheder som gentager de sammen KAM år efter år der kan man måske godt forestille sig at den nok ret tidligt i processen bliver taget stilling til om man egentlig forventer at KAM er det samme i år i forhold til sidste år og så bliver den del formentlig lukket af, forstå mig ret, relativt hurtigt, men at der så måske undervejs senere i processen uden revisionen kan opstå nye ting, hvis der for eksempel lige

pludselig efter planlægningen er gennemført kommer en hvidvaskskandale i Danske Bank eller der kommer en stor retssag der kommer noget andet som gør at det skal dels involveres som en del af KAM og så må man selvfølgelig åbne det op igen. Det er jo sådan lidt ligesom vi kender fra revisionen i øvrigt, at det der med det er en interaktiv proces. Det kræver jo være man skal tilbage og åbne Den vurdering man har lavet tidligere, men jeg vil egentlig sige som udgangspunkt, at det er noget som bliver clearet ret tidligt i revisionsprocessen.

Andy: Oplyser revisor hvilke KAM de har identificeret til ledelsen fra starten af eller er det mere mod slutningen af revisionen?

Anne Cathrine Nielsen: Altså man kan sige det her med at identificere KAM er revisors opgave, men revisor skal gå i dialog med ledelsen og i forhold til at få drøftet de KAM der nu er blevet identificeret. Det er ikke fordi ledelsen skal påvirke hvad det er for nogle KAM der er, men ledelsen kan have nogle supplerende oplysninger for eksempel som kan påvirke, altså det lyder forkert ikke? At sige "påvirke revisors beslutning" men hvis der er et eller andet forhold som revisor ikke har identificeret eller iagttaget således man kan gøre revisor opmærksom på så kan det føre til at man så siger "nå jeg troede det var egentlig min oprigtig vurdering at det her forhold var KAM, men med de her oplysninger jeg nu har, så skal måske tvistes eller så er det det her som i stedet for er KAM". Ikke dermed sagt som at det skal påvirke, men det at indgå i en dialog, det er ligesom derfor altså det giver mening i forhold til at man selvfølgelig forsikrede sig om at den identificeret KAM faktisk lander der hvor skoen rent faktisk trykker.

Andy: Ja, jeg tænker også det er en helt normal del af revisors arbejde, at man får en forståelse og kendskab til kundens forretning.

Anne Cathrine Nielsen: Ja, fuldstændig enig! Ja.

Andy: Undervejs i min analyse har jeg gennemgået utallige KAM for danske børsnoteret virksomheder. Jeg kigget på en 5-årige periode og sammenholdt hvordan udviklingen i formulering og hvilke KAM der blev valgt osv. Og som jeg også har vist dig i min graf, så har omsætningen været stærk stigende som valgt som KAM. Hvad tænker du kan være årsagen til at omsætningen bliver valgt i langt højere grad?

Anne Cathrine Nielsen: Jeg ved ikke nødvendigvis om jeg har nogle gode bud, men da jeg så dit spørgsmål som du sendte på forhånd. Der gjorde jeg mig et par overvejelser om hvad det nu altså hvad det mon kan være og jeg har sådan to teser:

Den ene det kunne være et udtryk for at i forbindelse med KAM blev indført så er det jo sådan med alt ny lovgivning der bliver indført altså så har det sådan "en indkøringsperiode" der finder folk sit lege og der kigger man jo, nu hvor det i UK at det først blev indført og der kiggede man formentlig rigtig meget til UK i den

sammenhæng og så går man i gang med at implementere det i Danmark, og så i takt med der er flere lande der så implementere KAM, jamen så begynder at have et større udsyn til hvordan gør de andre lande og hvad tendenser er der dér og det tager man så med sig til Danmark. Så det det kunne være en teser at ligesom har fundet sit leje, man har fået kalibreret noget, man har indført en ny lovgivning. Jeg synes bare omvendt nu hvor du sammenholder lidt med nogle grafer i forhold til hvordan KAM ser ud i New Zealand og i UK. For omsætningen i New Zealand ligger man ret lavt og i UK ligger man højt. Jeg tror man i Danmark også kigger ret meget hen mod UK i forhold til KAM. Det eller det gjorde man ret meget i implementeringsfasen, fordi de var nogle år foran Danmark på den del, så jeg kunne forestille mig at man stadigvæk kigger meget i UK for at kigge på de tendenser der ses der. Det kunne være en mulig forklaring.

Den anden forklaring kunne også være noget omkring at antal KAM måske gennemsnitligt kunne være stigende. Det var min hypotese, men i forhold til den KAM du har vist mig, så viser det sig at KAM i gennemsnittet er faldet eller er på stillestående niveau, så den tror jeg nok det må man skyde til jorden.

Tredje ting i forhold til hvad der kan forklare det. Det er at når vi kigger på hvad der skal definere en KAM, så er det jo ikke nødvendigvis at de betydelige risici som revisor har identificeret i forbindelse med planlægningen kunne sagtens have en betydelig risiko som ikke nødvendigvis også bliver en KAM. Du kan nok bare ikke omvendt have en KAM der ikke også er en betydelig risiko for din revision. Der kunne jeg forestille mig at man gennemsnitligt har sagt at en omsætning der vil jo som regel ikke ud tilbage visse den betydelig risiko på omsætningen i forhold til sidste ISA 240, men det gør ikke nødvendigvis, at der er så højt risiko at det bliver en KAM. Altså i sig selv besvigelser risikoen vil nok for de fleste virksomheder ikke blive til en KAM. Det vil nok ofte der hvor det vil være en KAM på omsætningen vil nok ofte være de typer af virksomheder, hvor der er en kompleks indregning af omsætningen enten på grund regnskabsmæssige skøn for eksempel igangværende arbejder. Det må også være der hvor der er nogle sammensatte kontakter som man forestiller sig i et IT selskab eller teleselskab, hvor der er både bliver solgt nogle abonnementer og nogle ydelser og noget "upfront design onboard fee" osv. Og fordelt det rigtigt op i forhold til hvornår man kan tage hvilket beløb i bøgerne som indtægt, så begynder at være en form for sammensat kontakter. Der kan også være noget hardware som skal være med. Det er jo også super komplekst, så mange af de der hvor der er regnskabsmæssige skøn eller sammensatte kontrakter, vil nok være der hvor der er KAM. Om man så måske har været helt skarp på det fra starten eller om man er blevet bedre til at sige "jamen her de skal med" det der måske noget der kan tyde på uden jeg ved præcis hvad det er for nogle virksomheder hvor der ikke tidligere har været en omsætnings KAM, hvor der er kommet nu. Ved du hvad det er for nogle typer af virksomheder, hvor der ikke tidligere har været der, hvor det så kommet på nu?

Andy: Nej, det har jeg ikke lige undersøgt nærmere. Det må jeg prøve at dykke lidt mere ned i, hvor det lige præcis sker og for hvilke virksomheder. Det må jo være i løbet af de 5 år, hvor det pludselig er med. Der skal jeg lige undersøge.

Anne Cathrine Nielsen: Det må du lige prøve. Det kunne være interessant at se om der var en eller anden tendens i en særlig branche eller om det et eller andet som kan forklares naturligt. Det er i hvert fald mine forskellige hypoteser. Jeg kan ikke fortælle dig med to streger under hvad årsagen er.

Andy: Jeg må lige se om jeg kan finde en tendens. Jeg har også vist dig, at jeg i opgaven har inddelt virksomhederne i brancher jf. Morningstars kategorisering. I nogle brancher for eksempel i "finans" branchen eller "ejendommen" branchen, så er der 1-2 KAM som altid bliver valgt. For ejendomsselskaber er det ejendomme i finans vil det være nedskrivning på udlån eller en hensættelse til forsikringsaftaler.

Tænker du at man som revisor kigger på branchen som helhed og vurderer hvilken KAM der kunne definere den branche eller hvordan tænker du revisor forholder sig til det?

Anne Cathrine Nielsen: Ja på en eller anden måde så tror jeg man kan fra begge vinkler. Jeg tror slutresultatet er det samme. Enten kan man se det med det udgangspunkt, at der er nogle branche KAM, der gør sig gældende og så med en individuel tilpasning på toppen. Lad os nu bare tage udgangspunkt i Danske Bank jamen der vil helt sikkert uden jeg sådan lige har haft tjekket hvad der står af KAM i deres seneste årsrapport, men jeg tænker det må være åbenlyst at der ligger noget omkring nedskrivning på deres udlån. Der kunne være i og med det også er et forsikringsselskab ligger der også noget i forhold til deres vurdering af deres hensættelser på den del osv. Der er nogle, hvor man kan sige det er fordi de er i den branche, så ved man, det kan man næsten sige med 100% sandsynlighed, at det ville være en KAM. Derudover vil der være nogle virksomhedsspecifikke KAM på toppen for eksempel er nogle i går så jeg skal have tjekket Danske Banks årsrapport og hvad der er med som KAM de har blandt andet haft deres udskudte skatteaktiver fordi de har haft relativt store udskudte skatteaktiver efter at de har haft deres irlands eventyr. Det er jo en virksomhedsspecifikke ting og der har også været formentlig også været en KAM omkring deres hvad hedder det hvidvask sag, så om man siger at det er nogle branche KAM med nogle virksomhedsspecifikke forhold på toppen eller man egentlig siger at det er nogle virksomhedsspecifikke KAM, men hvor man kigger ud i branchen, fordi det vil undre mig meget, hvis du var underskrivende revisor eller en del af revisionsteamet for, lad os nu bare tage, Alm. Brand Forsikring, at du så ikke også kiggede på hvad der var med i KAM for andre forsikringsselskabers årsregnskaber. Der tænker jeg man ville uden tvivl holde sig ajour med fra de andre brancher der nu er noteret, hvilke KAM der er der. Det er to veje til Rom, hvor man enten siger at der er nogle branche KAM med nogle virksomhedsspecifikke forhold på toppen eller man siger der er nogle

virksomhedsspecifikke KAM, hvor man lader sig påvirke af hvad der er med i branchen. Det tror jeg er to sider af samme sag.

Andy: Jeg tænker også at i "Big Four" i hvert fald at der er en faglig afdeling som både ser til udlandet men også hinanden i forhold til hvordan man behandler KAM og hvilke KAM der befinder sig på de forskellige brancher.

Anne Cathrine Nielsen: Uden tvivl, uden tvivl. Nu ved jeg ikke hvordan det fungerer i "Big Four", men jeg kunne ikke forstille mig, at der ikke i et "sign off" på et børsnoteret selskab, at der ikke er en fagligafdeling ind omkring KAM. Jeg kunne forstille mig det blev vægtet højt, inden man låser sig fat i forhold til de KAM man har identificeret.

Andy: Jeg har også kigget nærmere på tekstformuleringerne af KAM, og hvis vi lige tager hul på det. I den analyse periode jeg har analyseret, altså 2018-2022 dvs. 5 år. Jeg har sammenholdt, hvordan formuleringer i 2018 med 2022 og i langt de fleste tilfælde, så ser man teksterne nærmest er en til en identisk og det leder så til mit spørgsmål. Mener du, at KAM beskrivelserne er med til at give regnskabsbrugerne en bedre indsigt i revisors risikovurdering og det arbejde revisor har udført for at afdække risikoen? Jeg er villig til at sige at jeg vil mene informationsværdien er der ved første år hvor KAM er med, men når teksterne er den samme år efter år, 5 år i streg. Giver det så den samme værdi tænker du?

Anne Cathrine Nielsen: Det kan man i hvert fald diskuteres om det gør. Jeg er nok af den opfattelse, at hvis du ved bare en lille smule om den virksomhed du kigger på, og så kan det godt være at jeg er farvet af det arbejde nu engang har, men at du relativt med beskeden viden godt kan vurdere hvor hovedindsatsen under revisionen er blevet langt. Er det danske bank, så må det være åbenlyst at der er blevet lagt en relativ stor revisions indsats i relation til værdiansættelse af deres udlån og hvis man også kender Danske Bank, så er der noget der hedder Danske forsikring. Jamen så ved man at de har nogle forsikringskontakter og hvis det er en del af forretningen jamen så ved man at forsikrings delen de hensættelser der er foretaget der formentlig også vil være en væsentlig revisions indsats og på samme måde så ved man også uden nødvendigvis at man skal vide en hel masse om den bank at de har alt andet lige en hel del finansielle instrumenter som skal værdiansættes og som formentlig også vil være et regnskabsmæssigt skøn og som også har haft en stor indsats og fokus under revisionen. Jeg har den opfattelse at det ikke nødvendigvis bidrager til så meget værdi, hvis ellers man har en ret beskeden indsigt i hvad det er for en forretning man sidder og kigger på og de fleste professionelle investorer vil formentlig allerede have en tilstrækkelig god indsigt kunne vurdere hvor ting kan blive svært. Spørgsmålet er om vi kan sige for den almindelige private småinvestorer der sidder og køber 100 Danske Bank aktier eller et eller andet, om det reelt set er det vedkommende kigger på altså om man reelt bruger påtegningen til noget. Altså der kunne jeg forestille mig at man i langt højere gang kigger på hvad

markedstendenserne er og hvad anbefalingerne er. Der er det nok ikke så meget spørgsmål om man sidder og trækker regnskabet og ser hvad er det revisor har haft som hovedfokus på under revisionen eller ej. Der tror jeg det er nogle helt andre tendenser der gør om en privatinvestor vil investere. Det var måske lidt et sidespor vi kom ud i hahaha, hvor kom vi fra?

Andy: Nej slet ikke, jeg tænker du kom godt rundt om det vil give den samme værdi for regnskabsbrugerne når KAM har været den samme så mange år i streg.

Anne Cathrine Nielsen: Ja, det tror jeg i virkeligheden ikke det gør. Det er min opfattelse. Du nævnte også, at KAM ikke er så detaljeret beskrevet. Det er jeg sådan set også enig i. De KAM jeg har forholdt mig til er hvor man i den grad vægter ordene fordi det skal ud til mange og det bliver jo kigget på ikke nødvendigvis for den private investor, men for den professionelle investor og der vil man gerne forsøge selvfølgelig at holde en formulering så det skal være tilstrækkeligt specifikt, men uden at det bliver for specifikt, forstå mig ret. Jeg tænker lidt på samme måde som når man sidder og formulerer et revisionsprotokollat for eksempel pointen skal være der, men man sidder jo ikke nødvendigvis og beskriver præcist hvad er det for nogle stikprøver man har taget osv. Man skriver hvordan de overordnede arbejdsmetoder man taget i brug og derfor bliver det jo ofte sådan en, forstå mig ret, en lidt generisk beskrivelse, hvor man bruger nogle af de arbejdsredskaber vi nu helt åbenlyst har når vi snakker revision. Vi kan gå ud og drøfte interne kontroller og test interne kontroller med ledelsen. Vi har lavet måske noget analytisk gennemgang det vil nok ofte ikke hvad det der bliver beskrevet i KAM, fordi en analyse tilgang ikke nødvendigvis den rigtige tilgang, når vi har noget med regnskabsmæssige skøn at gøre. Det jo ofte måske være nogle kontroller og noget med hvad hedder det simpelthen ja detail revision at gøre. Det vil ofte måske være lidt genert beskrivelser om at vi har testet og opnået forståelse for at de forretningsgange, vi har testet interne, kontrollerer og Vi har udført detail revision. Jeg kunne forestille mig, at det er en eller anden variation af den bestemmelse der står inde i 9 ud af 10 KAM.

Andy: Det er det også.

Andy: Kunne oplysning af væsentlighedsniveauet give en større indsigt for regnskabsbrugerne og dermed øge informationsværdien? Hvilke fordele og ulemper ser du i dette?

Anne Cathrine Nielsen: Der er ingen tvivl om at det er jo selvfølgelig ville have fordele og ulemper. Det er jo indført nogle steder, at man skal oplyses væsentlighedsniveauet, så det kan jo lade sig gøre. Jeg kunne godt forestille mig at det ville give anledning til udfordringer. I forvejen er fastlæggelse af væsentlighedsniveau jo ofte en ting som bliver vendt og drejet og som bliver drøftet som værende vigtig simpelthen for at få skåret den rigtige til og ikke mindst for de børsnoteret virksomheder har det en stor fokus. Det forhold at væsentlighedsniveauet nu skal oplyses til offentligheden i påtegningen og komme omverden til kundskab tror

jeg ikke nødvendigvis at betyde at det fokus bliver mindre. Om det kommer til at have en påvirkning i nedadgående retning på de væsentlighedsniveauer som rent faktisk bliver anvendt? Det kunne være interessant, hvis det er det man endte med at få. Det vil uden tvivl være noget, hvor der vil gå politik i forhold til hvad kan der tåles, fordi jeg tror også vi er opmærksomme på som revisorer at der sidder jo nogen investorer, og det er ofte måske bare min antagelse, de private investorer som ikke nødvendigvis har forståelse for at revisionen er baseret på stikprøver. Det ved jeg godt det står der jo selvfølgelig i påtegningen at det er, men de har ikke nødvendigvis en forståelse for at det ikke er alle fejl der bliver rettet og at ikke alt bliver gennemgået og det vil det at der måske skulle stå i en påtegning for et stort børsnoteret selskab, at der er anvendt et væsentlighedsniveau på 100 millioner kroner og hvad den i øvrigt vil sige, at der er et væsentlighedsniveau på 100 millioner kroner. Det tror jeg en almindelig lille privat investor vil have svært ved at forstå og forholde sig til, men omvendt tror jeg heller ikke at de nødvendigvis finder vejen ind til en revisionspåtegning og læser den under alle omstændigheder.

Andy: Kommer revisor ikke til at udstille sig selv på en eller anden måde? Hvis man nu møder kritik i forhold til at revisor har sat væsentlighedsniveauet for højt?

Anne Cathrine Nilsen: Ja selvfølgelig gør det det. Det er derfor det vil give anledning til at der nok ret hurtigt politik i den, fordi så skal det vendes og drøftes osv. og hvor man måske i virkeligheden godt kunne argumentere for et andet væsentlighedsniveau end det man egentlig tør at vise udadtil. Det er ikke fordi jeg siger at der bliver anvendt for højt væsentlighedsniveau. Det tror jeg sådan set ikke at der gør generelt, men jeg tror bare der er forskel på hvilke væsentlighedsniveauer som en privat investor mener der bør anlægges og hvilke væsentlighedsniveauer der det faktum bliver anvendt. Så kan man sige jamen er der et modsætningsforhold, fordi fastsættelse af væsentlighedsniveau er jo med udgangspunkt i hvad en tredjemand ville vurdere, er væsentligt, måske.

Andy: Kunne man ikke forestille sig, at hvis ledelsen kendte væsentlighedsniveauet, så kunne det lede til udfordringer i forhold til revisors arbejde?

Anne Cathrine Nilsen: Det kunne skabe grundlaget for problemstillingerne. For eksempel hvis man har et væsentlighedsniveau på 20 mio. og revisor mener at tilgodehavenderne eller et udviklingsprojekt skal nedskrives med 40 millioner, men det vil ledelsen ikke. Så kunne ledelsen sige vi nedskriver med 30 mio. i stedet for 40 mio. dvs. vi er uenig i 10 mio. Ledelsen ved hvad dit væsentlighedsniveau er, så de ved positivt, at revisor ikke tager forbehold.

Andy: Kunne en mere detaljeret tekst for KAM, hvor man for eksempler oplyser stikprøvestørrelsen eller hvor stor en andel revisor har afdækket af debitorerne øge informationsværdien?

Anne Cathrine Nilsen: Isoleret set kunne det give ret god mening. Jeg tror bare at så kan det begynde at blive for kompleks for regnskabslæser som ikke har voldsom stor regnskabsmæssig forståelse til at forstå hvordan den stikprøve overbevisning er opnået, fordi man kan sige, jamen vi har testet 10 stikprøver på debitoren, ja men ud af hvor mange? Hvor stor en andel har du nu fået overbevisninger omkring? altså har man fået overbevisning på 90% af debitorsaldoen eller er det 2% af debitorsaldoen? Hvor mange debitorer er der? så det vil kræve reelt set at man har noget mere indsigt i forretningen og nok et omfang og indsigt som de fleste regnskabsbrugere nok, ikke har. Bevarer man kan nok regne ud at når man kigger på Danske Bank og skal vurdere deres udlån jamen så har de jo nok mange millioner udlån på deres udlånsliste for alle de kunder som nu har et individuelt lån i forretningen, men bliver regnskabsbrugere reelt set lykkeligere af at få at vide og revisor har testet 20, 30, 100 eller 1000 engagementer? Bliver man lykkeligere af det? Får vi en bedre mavefornemmelse om hvorvidt revisor lavet sit arbejde godt nok? Det tror jeg nødvendigvis ikke man gør.

Andy: Jamen, så har jeg faktisk ikke flere spørgsmål. Jeg synes vi har været godt omkring det hele. Tak for din deltagelse.

18. Bilag 6 – Lydoptagelse interview med Anne Cathrine Nielsen, Baker Tilly

I afleveringen er der vedhæftet en lydfil.